

Till statsrådet och chefen för Försvarsdepartementet

Regeringen beslutade den 14 november 2002 att tillkalla en särskild utredare för att bl.a. företa en översyn av den rättsliga regleringen för fredsfrämjande samarbete med andra länder.

Samma dag förordande chefen för Försvarsdepartementet, statsrådet Leni Björklund, skattedirektören Lisbeth Molander att från och med den 1 december 2002 vara särskild utredare.

Som experter har från och med den 1 januari 2003 medverkat rättssakkunnige Mikael Andersson, departementssekreteraren Hanna Jangert, kanslirådet Anders Nyström och försvarsjuristen Magnus Sandbu.

Sekreterare åt utredningen har varit kammarrättsassessorn Ann-Louise Björnsson.

Utredningen har antagit namnet PFF-utredningen (Fö 2002:08).

Härmed överlämnar utredningen sitt betänkande Rättslig status vid samverkan inom Partnerskap för fred och EU:s krishantering m.m. – en översyn (SOU 2003:117).

Arbetet har bedrivits i nära samråd med experterna som står bakom förslagen.

Utredningens uppdrag är härmed slutfört.

Stockholm i december 2003

Lisbeth Molander

/Ann-Louise Björnsson

Innehåll

Sammanfattning	9
-----------------------------	----------

Författningsförslag	23
----------------------------------	-----------

BAKGRUNDEN TILL FÖRSLAGEN

1 Inledning	57
--------------------------	-----------

1.1 Utredningens direktiv.....	57
--------------------------------	----

1.2 Utredningsarbetet.....	58
----------------------------	----

2 Sveriges internationella fredsfrämjande verksamhet	61
---	-----------

2.1 Den svenska försvarspolitikens inriktning och mål.....	62
--	----

2.2 PFF-samarbetet.....	65
-------------------------	----

2.2.1 Nato i dag och i framtiden	65
--	----

2.2.2 Vad är PFF?	66
-------------------------	----

2.2.3 Fördjupat PFF-samarbete	70
-------------------------------------	----

2.2.4 Nya säkerhetspolitiska förhållanden	72
---	----

2.3 Sveriges medverkan i PFF	73
------------------------------------	----

2.3.1 Syftet med det svenska deltagandet i PFF	73
--	----

2.3.2 PARP.....	74
-----------------	----

2.3.3 Euroatlantiska partnerskapsrådet	75
--	----

2.3.4 Svenskt PFF-deltagande.....	75
-----------------------------------	----

2.3.5 Svenska erbjudanden	76
---------------------------------	----

2.3.6 Övningsverksamhet.....	76
------------------------------	----

2.4 Sveriges övriga militära fredsfrämjande samarbete	78
---	----

2.4.1 FN:s fredsbevarande arbete	78
--	----

2.4.2	SHIRBRIG – en snabbinsatsstyrka	79
2.4.3	EU:s militära krishanteringssamarbete.....	80
2.4.4	Nordcaps	82
2.4.5	OSSE.....	82
2.4.6	Svenska fredsfrämjande insatser.....	84
2.5	Övrigt militärt samarbete	85
2.6	Civilt fredsfrämjande samarbete.....	86
2.6.1	Civilt PFF-samarbete.....	86
2.6.2	EU:s civila krishanteringssamarbete	87
2.6.3	Övrigt civilt samarbete	88
3	Regleringen av status för de involverade i internationellt fredsfrämjande samarbete	91
3.1	Statusavtal	91
3.1.1	Olika former och aktiviteter av fredsfrämjande samarbete	91
3.1.2	Deltagande personers behov av rättslig status	93
3.2	Rättslig reglering av PFF-samarbetet.....	95
3.2.1	Innehållet i PFF-avtalet	95
3.2.2	Kompletterande tilläggsprotokoll.....	101
3.3	Det svenska lagstiftningsarbetet	102
3.4	EU SOFA	106
3.5	Reglering av statusfrågor i annat fredsfrämjande samarbete	108
3.5.1	Nordcaps	108
3.5.2	SHIRBRIG.....	108
4	Internationella överenskommelser m.m.	109
4.1	Traktaträtt.....	109
4.2	Internationella överenskommelsers införlivande i nationell rätt	111
4.3	Svenskt synsätt	112

ÖVERVÄGANDEN

5	Tillämpning av PFF-avtalet.....	117
5.1	Övning.....	118
5.2	Styrka	119
5.3	Gäller avtalet endast PFF-verksamhet?	120
5.4	Avtal och “by arrangement”	121
5.5	Civilt samarbete	121
5.6	Samarbetspartnernas uppfattning om den svenska reservationen	122
5.7	Övriga problem med den svenska lagstiftningen.....	123
5.7.1	Rättslig reglering vid sidan av PFF-samarbetet	123
5.7.2	Försvarsmaktens skyldighet att tillhandahålla skattefria drivmedel	124
5.7.3	Vapenlagstiftningen.....	124
6	Överväganden	125
6.1	Val av lagstiftningsmetod	125
6.1.1	Bemyndigande från riksdagen till regeringen att införliva PFF-avtalets bestämmelser om rättslig status i en förordning	126
6.1.2	Transformation av PFF-avtalet.....	127
6.1.3	Inkorporering av PFF-avtalet i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall	129
6.1.4	Ramlag av samma typ som 1976 års lag.....	130
6.2	PFF-avtalet och begreppet “styrka”	132
6.3	PFF-avtalet och dess tillämpningsområde	133
6.4	PFF-avtalet som statusavtal för annat internationellt militärt samarbete	135
6.5	Ändringar till följd av PFF-avtalets vidgade tillämpningsområde	136
6.5.1	Skyldighet att betala inkomstskatt	136
6.5.2	Utlämning för militära brott.....	137

6.5.3	Skadeståndsrätt	138
6.5.4	Trafikskador	141
6.5.5	Straffrättslig jurisdiktion m.m.....	143
6.6	Övriga följdändringar.....	146
6.7	Försvarsmaktens skyldighet att tillhandahålla skattefria drivmedel	147
6.8	Den svenska vapenlagstiftningen	148
7	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	151
8	Konsekvenser av förslagen	153
9	Författningskommentar	155
9.1	Förslag till lag om rättslig status i vissa fall	155
9.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall	156
9.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:558) om utbildning för fredsfrämjande verksamhet	157
9.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1547) om tullfrihet m.m.....	157
9.5	Förslag till lag om ändring i vapenlagen (1996:67)	157
9.6	Förslag till förordning om ändring i trafikförsäkringsförordningen (1976:359).....	158
9.7	Förslag till förordning om ändring i utlänningsförordningen (1989:547)	158

BILAGOR

Bilaga 1	Kommittédirektiv (dir 2002:137)	161
Bilaga 2	PPF-avtalet och den svenska reservationen	165
Bilaga 3	EU SOFA	215

Sammanfattning

Några allmänna utgångspunkter för uppdraget

Partnerskap för fred (PFF) är ett internationellt fredssamarbete mellan Natomedlemmar och andra stater, i huvudsak europeiska. Sverige anslöt sig till PFF-samarbetet i maj 1994. Inför PFF-samarbetet antog Sverige ett avtal om rättslig status för ett lands styrkor när de befinner sig på en annan avtalsparts territorium – PFF-avtalet – vilket innehållsmässigt utgörs av Nato Status of Forces Agreement (Nato SOFA).

Nato SOFA har till syfte att reglera den rättsliga statusen för ett medlemslands styrkor när dessa befinner sig inom ett annat medlemslands territorium. Syftet med PFF-avtalet är att på samma sätt, mellan de länder som ingår i PFF-samarbetet, reglera den rättsliga statusen för ett lands styrkor när de befinner sig på ett annat avtalslands territorium.

Utredningen har haft i uppdrag att analysera den rättsliga reglering som tillkommit med anledning av PFF-samarbetet. Uppdraget har också innefattat att genomföra en allmän översyn av hur PFF-avtalet har använts nationellt och internationellt. Utredningen har vidare haft i uppgift att göra en utvärdering av den svenska regleringen på området och därvid analysera om den nationella regleringen på bästa sätt möter dels de krav som finns i PFF-avtalet, dels de behov som följer av andra existerande internationella samarbetsavtal på fredsfrämjandeområdet avseende personals status. Eftersom bestämmelser som motsvarar PFF-avtalet även finns i olika bilaterala samarbetsavtal har utredningen också haft i uppgift att ta sikte på de avtal som för närvarande finns beträffande statusfrågor för personal liksom avtal som kan komma att ingås inom den internationella verksamhet som bedrivs på fredsfrämjande- och krishanteringsområdet. Utredningen har även haft att beakta den krishantering som utvecklas inom ramen för Europeiska unionen, såvitt avser såväl militär som civil personal.

Enligt direktiven skulle utredningen vidare beakta att antalet samarbetsavtal på området kan förväntas komma att öka i framtiden liksom att samarbetet kan beröra såväl civil som militär personal.

En orsak till utredningens arbete är att den svenska synen på PFF-avtalets tillämpningsområde och räckvidd inte är överensstämmande med Natos och de övriga Nato- och partnerländernas syn. Sedan PFF-avtalets införlivande i svensk rätt har avtalets tillämpningsområde i Sverige ansetts begränsat till att enbart omfatta renodlade övningar som äger rum inom ramen för PFF-samarbetet. Vid den praktiska tillämpningen har avtalet vidare kommit att tolkas så att det krävs flera personer för att man ska kunna tala om en styrka, vilket medför att avtalet inte har kunnat användas då enskilda officerare har utfört tjänsteuppdrag på svenskt territorium. Flertalet av de länder som Sverige samarbetar med inom ramen för Partnerskap för fred har generellt gett PFF-avtalet ett vidare tillämpningsområde. Genom praxis har länderna kommit att etablera ett synsätt som innebär att avtalet gäller så snart det är fråga om ett militärt samarbete som innebär att en avtalsparts militära personal befinner sig på en annan avtalsparts territorium. Det uppställs inga begränsningar om att det måste röra sig om viss bestämd verksamhet eller att den militära styrkan måste bestå av ett visst minsta antal personer för att avtalet ska vara tillämpligt. Stöd för denna tolkning finns enligt dessa länder i avtalet och i preambeln till avtalet.

Diskrepansen mellan den svenska synen och flertalet av de andra ländernas inställning har lett till kritik och irritation mot den svenska begränsade tillämpningen, eftersom denna medför att utländsk militär personal inte ges samma rättsliga status i Sverige som svensk personal under tjänsteutövning erhåller i deras länder. Den grundläggande principen om reciprocitet kan inte upprätthållas. Det nordiska fredsfrämjande samarbetet som äger rum inom ramen för Nordcaps är ett konkret exempel på samarbete som riskerade att avstanna på grund av att Sverige gav PFF-avtalet ett snävare tillämpningsområde än Danmark och Norge.

En viktig utgångspunkt för utredningens arbete har varit att det internationella fredsfrämjande samarbetet mellan Sverige och andra länder inte ska försvåras eller riskera att hindras utan att det i stället ska kunna bedrivas så smidigt som möjligt. Detta ställningstagande bör ses mot bakgrund av att både riksdagen och regeringen vid ett flertal tillfällen har understrukt vikten av att Sverige ska vara en

aktiv aktör inom det internationella fredsfrämjande samarbetet. För att det internationella militära samarbetet som Sverige deltar i ska kunna bedrivas med så stor framgång som möjligt är det enligt utredningens uppfattning nödvändigt att ändra den svenska tillämpningen och komma bort från den restriktiva inskränkande tolkningen av avtalet. Det är inte acceptabelt att svensk personal ska omfattas av avtalet då de befinner sig på annan avtalsparts territorium samtidigt som Sverige vägrar tillerkänna utländsk militär motsvarande rättsliga status då de befinner sig i Sverige. Den grundläggande principen om reciprocitet måste upprätthållas och samma regler gälla oavsett i vilket land den militära personalen befinner sig för att fullgöra ett tjänsteuppdrag inom ramen för internationellt militärt samarbete. För den enskilde är frågan om rättslig status av lika stor betydelse oavsett om det är fråga om en aktivitet som äger rum på svenskt territorium eller i ett annat land.

Tillämpningen av PFF-avtalet nationellt och internationellt

Som ett led i arbetet med att se till att det svenska regelverket är så funktionsenligt som möjligt för att det internationella samarbetet ska kunna fungera utan onödiga hinder har utredningen dels inventerat det svenska nationella regelverket liksom den svenska tolkningen och tillämpningen av avtalet, dels sökt utreda hur PFF-avtalet används internationellt av Nato-länderna och de övriga länderna som deltar i PFF-samarbetet. Försvarsdepartementet och Försvarsmakten har lämnat uppgifter om den nationella tillämpningen av avtalet och de problem som den nuvarande lagstiftningen för med sig. När det gäller den internationella tillämpningen av avtalet har utredningen besökt Danmark och träffat företrädare för det danska Forsvarsministeriet, Forsvarskommandoen, Generalauditören och Beredskapsstyrelsen i Köpenhamn. Med utgångspunkt i dessa besök samt besök vid den svenska Nato-delegationen i Natos högkvarter i Bryssel och Natos militära strategiska operativa högkvarteret i Mons utanför Bryssel, har utredningen kunnat fastställa skillnader mellan Sveriges tolkning av avtalet och den mera gängse generella internationella tolkningen samt de problem som den svenska lagstiftningen medför.

- Enligt svenskt synsätt kan avtalet endast tillämpas när det är fråga om en övning, trots att merparten av de aktiviteter som äger rum inom ramen för PFF-samarbetet inte kan klassificeras som renodlad övningsverksamhet. Förutom mera traditionella övningar i militär mening består PFF-samarbetet bl.a. av seminarier, utbildning och omfattande förberedelseåtgärder inför en övning. Varken PFF-avtalet eller Nato SOFA innehåller någon sådan begränsning såvitt avser aktivitet utan avtalet har generell tillämplighet så snart en avtalsparts militära personal, efter överenskommelse, befinner sig på en annan avtalsparts territorium. Någon sådan begränsning uppställs inte heller i de andra ländernas tillämpning.
- Av rubriken till PFF-avtalet och av dess preambel framgår att avtalet är tillämpligt när en styrka från ett partnerland i tjänsteärende befinner sig på ett annat partnerlands territorium. I Nato SOFA definieras begreppet styrka som personal som tillhör land-, sjö- eller luftstridskrafter. Både Nato och flertalet av de övriga Nato- och partnerländerna anser att avtalet är tillämpligt så snart det handlar om en enskild officer och denne är medlem av personalen/styrkan. Den svenska tolkningen av avtalet i denna del är att det måste vara fråga om minst tre personer för att en styrka ska kunna vara för handen och avtalet bli tillämpligt.
- Den gängse internationella uppfattningen är att PFF-avtalet kan tillämpas även i de fall då avtalsparterna ägnar sig åt annat internationellt militärt samarbete än PFF-samarbetet. Ståndpunkten stöds av det faktum att varken PFF-avtalet eller Nato SOFA innehåller någon begränsning till att enbart omfatta PFF-samarbete. Avtalen anses i stället ha generell tillämplighet och uppställer endast en geografisk begränsning men däremot inte någon materiell begränsning. Tillämpligheten blir beroende av att det handlar om ett Nato- eller PFF-land. Den begränsade svenska tolkningen av avtalet till att endast omfatta renodlade PFF-övningar omöjliggör en svensk användning av avtalet såvitt avser nämnda verksamhet.
- Sverige har tolkat avtalet så att det krävs ett skriftligt avtal för att utländsk militär personal ska få komma till Sverige. Den internationella uppfattningen härvidlag är att det inte finns

några formkrav för att ett samtycke ska anses giltigt utan att det kan vara fråga om allt från informella muntliga överenskommelser till mycket detaljerade skriftliga avtal.

- Varken PFF-avtalet eller Nato SOFA reglerar statusfrågor vid civil fredsfrämjande verksamhet. Den internationella synen om att avtalet inte är tillämpligt på civil personal är i denna del överensstämmande med den svenska tolkningen. Däremot omfattas viss civil personal av EU SOFA.
- Vid anslutningen till PFF-avtalet avgav Sverige en reservation av innebörd att utländska stater inte skulle kunna utöva jurisdiktion på svenskt territorium. Syftet med den svenska reservationen var att förhindra att en sändande stat upprättar en domstol på svenskt territorium. Omfattningen av den svenska reservationen har dock kommit att missförstås som att den även skulle omfatta sändarstaternas rätt att själv lagföra sin personal.
- Den snäva svenska synen på tillämpningsområdet för PFF-avtalet förhindrar att avtalet kan användas som statusavtal när det är fråga om annat internationellt militärt samarbete, vilket enligt Försvarsmakten skapar onödiga störningar och påverkar Sveriges relationer med andra länder negativt.
- Den nuvarande ordningen med att Försvarsmakten åläggs att tillhandahålla skattefria drivmedel till den sändande statens tjänstefordon har medfört praktiska problem för Försvarsmakten eftersom de utländska styrkorna är hänvisade till särskilda militära bensinstationer och att kostnaderna för det skattefria drivmedlet belastar Försvarsmaktens anslag.
- För att få föra in skjutvapen och ammunition till Sverige krävs enligt huvudregeln tillstånd. Regeringen har rätt att besluta om undantag från vapenlagens krav på tillstånd då en främmande stats militära styrka besöker Sverige inom ramen för internationellt samarbete. Försvarsmakten menar att den nuvarande ordningen skulle kunna förenklas om inte regeringen i varje enskilt fall måste besluta om dessa undantag.

Val av lagstiftningsmetod

En internationell överenskommelse är inte direkt tillämplig i svensk rätt utan måste införlivas i den nationella rätten. I huvudsak finns det två olika metoder – transformation och inkorporering. Vid övervägandet av vilken lagstiftningsmetod som bör väljas såvitt avser PFF-avtalet har utredningen först undersökt om en möjlig och framkomlig väg är att riksdagen bemyndigar regeringen att införliva PFF-avtalets bestämmelser i en förordning, men kommit fram till att detta inte är förenligt med bestämmelserna i 8 kap. regeringsformen. PFF-avtalet innehåller nämligen bl.a. föreskrifter om jurisdiktion och beskattning och detta är ämnen som faller utanför det delegerbara området och som måste underställas riksdagen.

Vid valet mellan transformation och inkorporation har utredningen funnit att inkorporation är den modell som är att föredra. Då det handlar om en internationell överenskommelse är det i allmänhet den metoden som används. Inkorporering är vidare tidseffektiv och en säker metod sett ur ett lagstiftningstekniskt perspektiv. Eftersom bestämmelserna förs över direkt i oförändrat skick till den nationella rättsordningen minimeras riskerna att avtalet införlivas på ett felaktigt sätt. En översättning av avtalet finns vidare redan att tillgå. Att inkorporera PFF-avtalet i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall (nedan kallad 1976 års lag) är ett alternativ men det har utredningen bedömt som mindre lämpligt eftersom lagen dels i huvudsak är tillämplig på internationella organisationer och personer med anknytning till sådana organisationer, dels p.g.a. att det är mera ändamålsenligt att lagstiftning om rättslig status för utländska militära enheters personal finns samlade på ett ställe och åtföljs av aktuell avtalstext. Utredningen har i stället bedömt att en egen ramlag av samma typ som 1976 års lag är att föredra. Lagen bör ges ett vitt tillämpningsområde och förutsättningen för att ett avtal ska kunna tas in i lagen är att det är handlar om internationellt militärt samarbete. Lagen ska således inte enbart omfatta PFF-avtalet utan alla internationella avtal som behandlar frågor om rättslig status avseende internationellt militärt samarbete ska kunna föras in i lagen. Det mellan Nato och vissa av medlemsstaterna ingångna kompletterande tilläggsprotokollet kan komma att omfattas av lagen för det fallet att Sverige väljer att underteckna detta och

införliva det genom att foga det till ramlagen. Detsamma gäller den nyligen antagna EU SOFA.

Den nya lagen bör ges namnet Lag om rättslig status i vissa fall och ska bestå av inledande paragrafer, varefter de avtal som ska inkorporeras i svensk rätt fogas till lagen som bilagor. I den första paragrafen fastställs lagens tillämpningsområde liksom att innehållet i de internationella avtalen som inkorporerats i svensk rätt genom lagen gäller som lag här i landet. I nästföljande paragraf slås fast att bestämmelserna i lagen har företräde framför annan lagstiftning, såvida inte annat uttryckligen sägs. För att undvika fortsatta tillämpningsbekymmer såvitt avser begreppet styrka slås det explicit fast i en paragraf att i begreppet styrka kan innefattas såväl en enskild person som flera personer.

PFF-avtalet och dess tillämpningsområde

I preambeln till PFF-avtalet stadgas att de stater som har skrivit under Nordatlantiska fördraget från år 1949 och de länder som antagit inbjudan till Partnerskap för fred och som har antagit ramdokumentet, tillsammans utgör deltagande stater i Partnerskap för fred. Vidare sägs att styrkor från en part i avtalet kan sändas och mottagas efter avtal till en annan parts område. I preambeln konstateras vidare att de deltagande staterna önskar definiera status för sådana styrkor när de befinner sig på annan parts område. Varken avtalet eller anslutningsdokumenten begränsar avtalets tillämpning till att endast omfatta vissa aktiviteter. Inte heller är avtalets tillämplighet beroende av att det är fråga om ett visst antal personer, eftersom begreppet styrka definieras som personal som tillhör land-, sjö- eller luftstridskrafter. Avtalet gäller alltså generellt så snart en avtalsparts styrkor, efter överenskommelse, befinner sig på en annan avtalsparts territorium. Sammantaget innebär detta att avtalet blir tillämpligt på alla militära aktiviteter som avtalsparterna ägnar sig åt och att avtalets tillämplighet inte begränsar sig till aktiviteter som sker inom ramen för PFF-samarbetet. PFF-avtalet kan således komma att tillämpas på framtida internationellt militärt samarbete som de stater som är parter i nämnda avtal deltar i, även om verksamheten inte bedrivs inom ramen för PFF. PFF-samarbetet utgör bara en del av det internationella militära samarbete som Sverige deltar i och som vi i framtiden kan förväntas komma att delta i. Statusavtalen har en

viktig funktion att fylla eftersom de på förhand ger svar på frågor t.ex. om hur skadestånd ska regleras. Statusavtalen har vidare till syfte att tillerkänna den militära personalen rättslig status i form av immunitet och privilegier när de deltar i militär verksamhet. Militär verksamhet innehåller med nödvändighet farliga och riskabla inslag och verksamheten kan dessutom vara förlagd till ett land som inte har samma rättssäkerhet och syn i frågor om mänskliga rättigheter som den egna staten. Det blir därmed en viktig uppgift för den sändande staten att skydda den egna personalen och statusavtalen utgör härvid ett viktigt instrument. Militär personal har samma behov av rättslig status oavsett om det handlar om ett samarbete inom ramen för PFF eller militärt samarbete i någon annan form. Ett avtalslöst tillstånd kan bl.a. leda till att till synes enkla ersättningsärenden, exempelvis bullerskadorna vid flyguppvisningar, blir svårlösta mellanstatliga tvister. Eftersom PFF-avtalet inte innehåller någon begränsning vad gäller verksamhet och det har godkänts av riksdagen finns det inga formella hinder mot att tillämpa avtalet även när avtalspartens militära styrka befinner sig på svenskt territorium i andra sammanhang så länge det handlar om verksamhet inom ramen för internationellt militärt samarbete. Såväl samarbetet som äger rum inom ramen för Nordcaps som SHIRBRIG faller därmed inom avtalets tillämpningsområde.

EU SOFA

Ett avtal mellan EU:s medlemsstater har ingåtts avseende status för den militära och civila personal som utstationeras vid Europeiska unionens militära stab, för de högkvarter och de styrkor som kan komma att ställas till EU:s förfogande inom ramen för förberedande och genomförande av de insatser som avses i artikel 17.2 i Fördraget om Europeiska unionen, inbegripet övningar, samt för den militära och civila personal från medlemsstaterna som ställs till EU:s förfogande i detta sammanhang. Avtalet benämns EU SOFA och är ett statusavtal av samma modell som PFF-avtalet. EU SOFA undertecknades den 17 november 2003 av medlemsstaterna, varefter ratificeringsprocessen tog vid. Innehållsmässigt överensstämmer avtalet i stora delar med PFF-avtalet. Om fråga däremot uppkommer om att även ett annat statusavtal skulle kunna bli tillämpligt föreskriver EU SOFA, beträffande den personal som omfattas av avtalets första och tredje avsnitt, att parterna ska

komma överens om vilket statusavtal som ska ha företräde och äga tillämpning. Om parterna ej kommer överens ska det andra avtalet ha företräde. Innebörden av detta är att om parterna inte kommer överens i en konflikt mellan EU SOFA och PFF-avtalet är det det senare avtalet som har företräde. En stor skillnad mellan PFF-avtalet och EU SOFA är dock att EU SOFA även är tillämpligt på civil personal och att kretsen av personer som erhåller rättslig status är betydligt vidare än vad som är fallet med PFF-avtalet. EU SOFA är tänkt att ge rättslig status till t.ex. domare, åklagare, poliser, kriminalvårdspersonal och räddningstjänstpersonal när de deltar i EU-ledda krishanteringsinsatser och i övningar inför sådana insatser.

Ändringar till följd av PFF-avtalets vidgade tillämpningsområde

Skyldighet att betala inkomstskatt

Enligt huvuddragen i den svenska skattelagstiftningen anses en person stadigvarande bosatt och skattskyldig här i riket efter en sammanhängande vistelse på sex månader eller mera medan Nato SOFA anger att en utsänd ska beskattas i den sändande staten. Utländsk militär personal som under längre tid i Sverige fullgör ett uppdrag inom ramen för internationellt militärt samarbete kommer inte att bli skyldig att betala skatt i Sverige för lön och liknande ersättning som utbetalats av den sändande staten eftersom ramlagen har företräde framför andra lagar och därmed förhindrar att beskattning sker i Sverige.

Utlämning för militära brott

Den svenska lagstiftningen tillåter inte att utlämning sker av en utländsk medborgare som har gjort sig skyldig till militära brott. Om gärningen förutom ett militärt brott även kan klassificeras som ett ordinärt brott kan utlämning dock tillåtas. Den nordiska utlämningslagen tillåter dock utlämning av nordiska medborgare som har gjort sig skyldiga till militära brott. Eftersom den föreslagna ramlagen ges företräde framför annan lagstiftning kan avtalets bestämmelser tillämpas och utomnordiska medborgare som har gjort sig skyldiga till militära brott utlämnas.

Skadeståndsrätt

PFF-avtalet innehåller detaljerade bestämmelser om skadestånd och hur dessa frågor ska regleras. Genom att PFF-avtalet inkorporeras i svensk rätt genom den föreslagna ramlagen kommer avtalet att tillämpas direkt i svensk rätt. Den särskilda skadeståndsbestämmelsen i 4 § lagen (1994:588) om utbildning för fredsfrämjande verksamhet är därmed överflödigt och kan upphävas.

Den utvidgade tillämpningen av PFF-avtalet kan komma att medföra en ökning av situationer då den svenska staten kan komma att bli skadeståndsskyldig i sin egenskap av mottagande stat. Ökningen kan dock inte förväntas bli så stor att den inte kan belasta Försvarmaktens ordinarie anslag.

Försvarmakten bör anförtros ansvaret för skaderegleringen även såvitt avser skador som har orsakats av utländsk militär personal under tjänsteutövning på svenskt territorium, eftersom de har kunskap och erfarenhet på området då de redan i dag ansvarar för skaderegleringen såvitt avser den egna personalen.

Om annan myndighet än Försvarmakten är arrangör bör dock Försvarmakten ges möjlighet till regresskrav mot den myndigheten.

Trafikskador

Enligt trafikförsäkringsförordningen (1976:359) får motordrivna fordon, som tillhör främmande stats militära styrka som i Sverige deltar i utbildning för fredsfrämjande verksamhet inom ramen för PFF-samarbetet, utan att vara registrerade i Sverige föras in och brukas här utan svensk trafikförsäkring. Mot bakgrund av att utredningen anser att PFF-avtalet är generellt tillämpligt på allt internationellt militärt samarbete mellan de aktuella länderna utvidgas tillämpningsområdet för bestämmelsen i trafikförsäkringsförordningen. En hänvisning till ramlagen i trafikförsäkringsförordningen föreslås.

Utredningen har inte bedömt att det finns skäl för regeringen att utfästa särskilda garantier för de kostnader som kan komma att uppstå hos de enskilda myndigheterna till följd av det internationella militära samarbetet utan kostnaderna bör i stället belasta respektive myndighets ordinarie anslag.

Straffrättslig jurisdiktion m.m.

Frågor om straffrättslig jurisdiktion regleras i PFF-avtalet. Genom att avtalet inkorporeras i nationell rätt genom ramlagen kommer avtalets bestämmelser att tillämpas direkt i svensk rätt. Bestämmelserna om åtalsförordnande i 2 kap. 7 b § brottsbalken, som tillkom just till följd av det svenska samarbetet inom ramen för Partnerskap för fred, blir därmed överflödiga såvitt avser den militära samverkan som omfattas av den föreslagna ramlagen. Emellertid är det möjligt att bestämmelsen kan komma att bli tillämplig i andra sammanhang och de bör därför inte upphävas.

PFF-avtalet ger den sändande statens medföljande militärpolis rätt att utöva polisiär myndighet inom det egna förläggingsområdet. I samband med att Sverige anslöt sig till PFF-samarbetet och skulle införliva avtalet i svensk rätt avgav Sverige en reservation för att förhindra att en sändande stat upprättar en domstol på svenskt territorium. Av reservationen framgår vidare att den inte avser att förhindra den sändande statens medföljande militärpolis från att vidta sådana åtgärder som man är tvungen att vidta för att upprätthålla ordning och säkerhet inom styrkan liksom att reservationen inte heller är tänkt att förhindra militärpolisen från att utöva polisiär myndighet inom det egna förläggingsområdet. Enligt vad utredningen erfarit finns det risk för att reservationen även i denna del kommit att missförstås och det kan övervägas om reservationen i sin engelska lydelse kan inskränkas till att bara omfatta domsrätten.

Övriga följdändringar

Enligt lagen (1994:1547) om tullfrihet m.m. ges främmande stats militära styrka som i Sverige deltar i utbildning för fredsfrämjande verksamhet inom ramen för Partnerskap för fred rätt att tullfritt föra in varor i enlighet med avtal som är giltigt i förhållande till Sverige.

Enligt utlänningsförordningen (1989:547) är personal som tillhör en främmande stats militära styrka som besöker Sverige inom ramen för samarbetet Partnerskap för fred undantagna från kravet på pass och visering.

Om PFF-avtalet tillämpas fullt ut kan det användas vid varje tillfälle när en avtalsparts styrkor, efter överenskommelse, befinner

sig på en annan avtalsparts territorium. Detta innebär att avtalet kan tillämpas även på andra former av internationellt militärt samarbete än det som äger rum inom ramen för Partnerskap för fred. Som en följd härav skulle bestämmelserna om tullfrihet och undantag från kravet på pass och visering kunna upphävas. Utredningen föreslår dock att hänvisningar till ramlagen görs i de aktuella författningarna.

Försvarsmaktens skyldighet att tillhandahålla skattefria drivmedel

PFF-avtalet ålägger den mottagande staten att till den sändande staten skattefritt tillhandahålla drivmedel, oljor och smörjmedel för tjänstefordon, luftfartyg och fartyg. Huvudregeln i den svenska mervärdesskattelagstiftningen är att all omsättning av varor och tjänster är skattepliktig, om inte annat stadgas. Flygbensin och flygfotogen är undantagna från skatteplikt. Härutöver innehåller lagen bestämmelser om rätt till återbetalning för vissa grupper som inte är skattskyldiga. Sådan rätt till återbetalning tillkommer bl.a. utländska beskickningar och sådana internationella organisationer som avses i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall. Mervärdesskattelagen föreskriver vidare att en skattskyldig kan medges nedsättning eller befrielse från skatt om det föreligger synnerliga skäl.

Utredningen bedömer att den nuvarande ordningen med att Försvarsmakten skattefritt tillhandahåller drivmedel, oljor och smörjmedel till andra länder inte är oförenlig med den svenska mervärdesskattelagstiftningen.

Försvarsmaktens kostnader för att tillhandahålla skattefria drivmedel, oljor och smörjmedel förväntas inte öka i sådan utsträckning att det inte kan omfattas av myndighetens ordinarie anslag.

Undantag från kravet på tillstånd för att föra in skjutvapen och ammunition

Det krävs tillstånd för att få föra in skjutvapen och ammunition till Sverige och det är polisen som utfärdar sådana tillstånd. Då en främmande stats militära styrka ska besöka Sverige inom ramen för

internationellt samarbete har regeringen möjlighet att besluta att lagen inte ska gälla för de skjutvapen och den ammunition som den främmande staten för med sig. Utredningen anser att det är lämpligt att beslutanderätten i dessa frågor alltjämt åvilar regeringen och föreslår därför inte några ändringar i denna del. Dock bör utformningen och formuleringen av lagtexten justeras till en hänvisning till ramlagen.

Författningsförslag

1. Förslag till lag om rättslig status i vissa fall

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Främmande stats militära personal och personer med anknytning till sådan främmande militär styrka samt civil personal som anges i bilaga till denna lag åtnjuter vid vistelse i Sverige rättslig status enligt vad som bestämts i avtal som är i kraft i förhållande till Sverige.

2 § Bestämmelserna i denna lag skall gälla trots bestämmelser i andra författningar.

3 § Begreppet styrka omfattar vid tillämpningen av denna lag en eller flera personer som tillhör land-, sjö- eller luftstridskrafter från någon part och som befinner sig på tjänsteuppdrag på svenskt territorium.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

Bilaga

Avtal mellan de stater som är parter i Nordatlantiska fördraget och de andra stater som deltar i Partnerskap för fred om status för deras styrkor

De stater som är parter i Nordatlantiska fördraget upprättat i Washington den 4 april 1949 och de stater som har antagit inbjudan till Partnerskap för fred som utfärdades och undertecknades av stats- och regeringscheferna i medlemsstaterna i Nato i Bryssel den 10 januari 1994, och som har undertecknat ramdokumentet avseende Partnerskap för fred,

 som tillsammans utgör deltagande stater i Partnerskap för fred,

 som anser att styrkor från en part i detta avtal kan sändas och mottagas efter avtal till en annan parts område,

 som är medvetna om att beslut att sända och motta styrkor även fortsättningsvis skall göras till föremål för särskilda avtal mellan berörda parter,

 som emellertid önskar definiera status för sådana styrkor när de befinner sig på annan parts område,

 som återoppar avtalet mellan parterna i Nordatlantiska fördraget om status för deras styrkor som upprättades i London den 19 juni 1951,

 har kommit överens om följande.

Artikel 1

Om inte annat föreskrivs i detta avtal och eventuella tilläggsprotokoll med avseende på egna parter, skall alla parter i detta avtal tillämpa bestämmelserna i avtalet mellan parterna i Nordatlantiska fördraget om status för deras styrkor som upprättades i London den 19 juni 1951, härnedan benämnt NATO SOFA, som om alla parter i detta avtal vore parter i NATO SOFA.

Artikel 2

1. Utöver det område på vilket NATO SOFA har avseende skall detta avtal tillämpas för alla territorier tillhöriga parterna i detta avtal vilka inte är parter i NATO SOFA.

2. Vid tillämpning av detta avtal skall hänvisningar i NATO

SOFA till Nordatlantiska fördragets område anses även innefatta de områden som avses i punkt 1 i denna artikel, och hänvisningar till Nordatlantiska fördraget skall anses omfatta Partnerskap för fred.

Artikel 3

Vid uppfyllande av detta avtal med avseende på förhållanden som gäller stater som inte är parter i NATO SOFA, skall de bestämmelser i NATO SOFA som föreskriver att krav skall framläggas eller tvister skall hänskjutas till Nato-rådet, ordföranden i Natorådets ställföreträdaeförsamling eller en skiljedomare, tolkas så att berörda parter är skyldiga att förhandla inbördes utan hänvändelse till någon utanförstående myndighet.

Artikel 4

Detta avtal kan kompletteras eller ändras i enlighet med internationell rätt

Artikel 5

1. Detta avtal skall vara öppet för undertecknande av stat som antingen är part i NATO SOFA eller som antar inbjudan till Partnerskap för fred och undertecknar ramdokumentet avseende Partnerskap för fred.

2. Detta avtal skall ratificeras, godtas eller godkännas. Ratifikations-, godtagande- och godkännandeinstrument skall deponeras hos Förenta staternas regering som skall notifiera alla signatärmakter om varje sådan deponering.

3. Trettio dagar efter det att tre signatärstater, av vilka minst en är part i NATO SOFA och en har antagit inbjudan till Partnerskap för fred och undertecknat ramdokumentet avseende Partnerskap för fred, har deponerat sina ratifikations-, godtagande eller godkännande-dokument skall detta avtal träda i kraft för dessa stater. Det skall träda i kraft för varje annan signatärstat trettio dagar efter dagen för deponering av dess instrument.

Artikel 6

Detta avtal kan sägas upp av varje part i avtalet efter skriftlig notifikation om uppsägning till Förenta staternas regering som skall notifiera signatärstaterna om varje sådan notifikation. Uppsägningen skall få rättslig verkan ett år efter det att notifikationen mottagits av Förenta staternas regering. Efter utgången av denna tidsfrist på ett år skall avtalet upphöra att gälla för den part som sagt upp det, utom vad gäller avgörande av ej avgjorda anspråk som härrör från tiden före den dag då uppsägningen får rättslig verkan, men skall fortsätta att vara i kraft för övriga parter.

Till bekräftelse härav har undertecknade, därtill vederbörligen befullmäktigade av sina regeringar, undertecknat detta avtal.

Som skedde i Bryssel den 1995 på engelska och franska språken varvid båda texter är lika giltiga i ett original som skall deponeras i Förenta staternas regerings arkiv. Förenta staternas regering skall överlämna bestyrkta kopior därav till alla signatärstater.

Tilläggsprotokoll till avtalet mellan de stater som är parter i Nordatlantiska fördraget och de andra stater som deltar i Partnerskap för fred om status för deras styrkor

Parterna i detta tilläggsprotokoll till avtalet mellan de stater som är parter i Nordatlantiska fördraget och de andra stater som deltar i Partnerskap för fred om status för deras styrkor, vilket härnedan benämns avtalet,

som konstaterar att dödsstraff inte förekommer i vissa avtalsparters nationella lagstiftning,
har kommit överens om följande.

Artikel I

I den mån den har domsrätt enligt bestämmelserna i avtalet skall varje stat som är part i detta tilläggsprotokoll inte verkställa en dödsdom med avseende på någon medlem av en styrka eller dess civila komponent och deras anhöriga från någon annan stat som är part i detta tilläggsprotokoll.

Artikel II

1. Detta protokoll skall vara öppet för undertecknande av varje signatärstat av avtalet.

2. Detta protokoll skall ratificeras, godtas eller godkännas. Ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument skall deponeras hos Förenta staternas regering som skall notifiera alla signatärstater om varje sådan deponering.

3. Detta protokoll träder i kraft 30 dagar efter dagen för deponering av ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument av tre signatärstater, av vilka minst en skall vara part i NATO SOFA och en skall vara en stat som har antagit inbjudan att delta i Partnerskap för fred och har undertecknat ramdokumentet avseende Partnerskap för fred.

4. Detta protokoll skall träda i kraft med avseende på varje annan signatärstat dagen för deponering av dess ratifikations-, godtagande eller godkännandeinstrument hos Förenta staternas regering.

Som skedde i Bryssel den 1995 på engelska och franska språken varvid båda texter är lika giltiga i ett original som skall deponeras i Förenta staternas regerings arkiv. Förenta staterna regering skall överlämna bestyrkta kopior härav till alla signatärstater.

Avtal mellan parterna i Nordatlantiska fördraget om status för deras styrkor.

London den 19 juni 1951.

Parterna i Nordatlantiska fördraget, som undertecknades i Washington den 4 april 1949,

som beaktar att styrkor från en part efter överenskommelse kan sändas för att tjänstgöra i annan parts område,

som är medvetna om att beslut att sända styrkor och om att villkor under vilka de sänds, i den mån dessa villkor inte bestäms i detta avtal, fortsättningsvis skall göras till föremål för särskilda avtal mellan berörda parter,

som emellertid önskar fastställa status för dessa styrkor när de befinner sig i annan parts område,

har kommit överens om följande.

Artikel I

1. I detta avtal avses med

a. "styrka" den personal som tillhör land-, sjö- eller luftstridskrafter från någon part när den befinner sig på tjänsteuppdrag inom en annan parts territorium i Nato-området med förbehåll för att de två berörda parterna kan komma överens om att vissa personer, enheter eller förband inte skall betraktas såsom utgörande eller vara inbegripna i en "styrka" vid tillämpningen av detta avtal,

b. "civil komponent" de civilpersoner som medföljer en styrka tillhörig någon part och som är anställda i den partens krigsmakt, och som inte är statslösa personer eller medborgare i någon stat som inte är part i Nordatlantiska fördraget och inte heller är medborgare i eller har hemvist i den stat i vilken styrkan tjänstgör,

c. "anhörig" maka eller make till medlem av en styrka eller en civil komponent eller barn till sådan medlem som är beroende av honom eller henne för sitt uppehälle,

d. "sändande stat" den part som styrkan tillhör,

e. "mottagande stat" den part i vars territorium en styrka eller en civil komponent är förlagd, vare sig den är stationerad där eller befinner sig på genomresa,

f. "den sändande statens militär myndigheter" de myndigheter i

en sändande stat på vilka det lagligen ankommer att trygga de militära lagarnas efterlevnad i den staten med avseende på medlemmar av dess styrka eller civila komponent,

g. "Nato-rådet" det råd som inrättats enligt artikel 9 i Nordatlantiska fördraget eller något av dess underlydande organ som har befogenhet att handla på dess vägnar.

2. Detta avtal gäller för parternas lokala myndigheter inom deras territorier för vilka avtalet gäller eller kan utsträckas att gälla enligt artikel XX, på samma sätt som det gäller för parternas centrala myndigheter, dock med förbehåll för att egendom som ägs av lokala myndigheter inte skall betraktas som egendom tillhörig en part enligt artikel VIII.

Artikel II

En styrka och dess civila komponent och dess medlemmar, liksom anhöriga till dessa, är skyldiga att följa lagarna i den mottagande staten och avhålla sig från varje handling som är oförenlig med andan i detta avtal och särskilt från varje politisk verksamhet i den mottagande staten. Det är likaledes den sändande statens skyldighet att vidta nödvändiga åtgärder i detta syfte.

Artikel III

1. Enligt de villkor som anges i punkt 2 i denna artikel och under iakttagande av bestämmelserna i den mottagande staten avseende inresa och utresa för en styrka och dess medlemmar, skall dessa vara undantagna från pass- och viseringsbestämmelser och kontroll vid inresa när de reser in i eller lämnar den mottagande statens territorium. De skall även vara undantagna från de regler i den mottagande staten som avser registrering och kontroll av utläningar, men de skall inte anses ha rätt att vara stadigvarande bosatta i eller uppta hemvist inom den mottagande statens territorium.

2. Endast följande handlingar fordras för medlemmar av en styrka, vilka skall uppvisas på anmodan:

a. personligt identitetskort utfärdat av den sändande staten varav framgår namn, födelsedatum, grad och registreringsnummer (i förekommande fall), tjänstegren samt fotografi;

b. individuell eller kollektiv förflyttningsorder utfärdad på den sändande statens språk samt på engelska och franska av behörig

myndighet i den sändande staten eller av Nato, varav framgår individens eller gruppens status såsom medlem av en styrka samt typ av förflyttningsorder. Mottagande stat kan begära att en förflyttningsorder skall vara kontraserad av behörig företrädare för den staten.

3. Medlemmar av en civil komponent och dess anhöriga skall i passen betecknas som sådana.

4. Om en medlem av en styrka eller en civil komponent lämnar sin anställning i den sändande staten och inte hemsändes, skall myndigheterna i den sändande staten omedelbart underrätta myndigheterna i den mottagande staten och lämna nödvändiga upplysningar. Myndigheterna i den sändande staten skall likaledes underrätta myndigheterna i den mottagande staten om varje medlem som har uteblivit olovligen i mer än 21 dagar.

5. Om den mottagande staten har begärt att någon medlem av en styrka eller en civil komponent skall förpassas från dess territorium eller har utfärdat en utvisningsorder mot någon tidigare medlem av en styrka eller en civil komponent eller mot en anhörig till en medlem eller tidigare medlem, skall myndigheterna i den sändande staten ta emot vederbörande person inom sitt eget territorium eller på annat sätt ombesörja att han omhändertas utanför den mottagande staten. Denna punkt avser endast personer som inte är medborgare i den mottagande staten och som har kommit in i den mottagande staten som medlemmar av en styrka eller en civil komponent eller i avsikt att bli sådan medlem samt anhöriga till sådana personer.

Artikel IV

Den mottagande staten skall antingen

a. utan förarprov eller avgift erkänna såsom giltigt ett körtillstånd, körkort eller militärt körtillstånd som har utfärdats av den sändande staten eller av en av dess myndigheter till en medlem av en styrka eller en civil komponent eller,

b. utan att kräva förarprov själv utfärda körtillstånd eller körkort till medlem av en styrka eller en civil komponent som är innehavare av körtillstånd, körkort eller militärt körtillstånd utfärdat av den sändande staten eller av dess myndigheter.

Artikel V

1. Medlemmar av en styrka skall som regel bära uniform. Om inte annat bestäms i avtal mellan myndigheterna i de sändande och mottagande staterna skall för bärande av civila kläder gälla samma villkor som för medlemmar i den mottagande statens styrkor. Reguljära förband som ingår i en styrka skall bära uniform vid gränspassering.

2. Tjänstefordon tillhörande en styrka eller en civil komponent skall utöver registreringsnumret vara försett med tydlig nationalitetsbeteckning.

Artikel VI

Medlemmar av en styrka får inneha och bära vapen om de har tillstånd här till enligt gällande bestämmelser. Myndigheterna i den sändande staten skall välvilligt behandla begäran från den mottagande staten i detta hänseende.

Artikel VII

1. Enligt bestämmelserna i denna artikel

a. skall militärmyndigheterna i den sändande staten ha rätt att i den mottagande staten utöva all straffrättslig och disciplinär domsrätt som tillkommer dem enligt lagen i den sändande staten över alla personer som lyder under militär lag i den staten,

b. skall myndigheterna i den mottagande staten ha domsrätt över medlemmar av en styrka eller en civil komponent och dess anhöriga i vad avser lagöverträdelser som har begåtts på den mottagande statens territorium och som är straffbara enligt detta lands lag.

2.a. Militärmyndigheterna i den sändande staten skall ha exklusiv domsrätt över personer som lyder under militär lag i den staten beträffande lagöverträdelser inklusive lagöverträdelser med avseende på den statens säkerhet, vilka är straffbara enligt den sändande statens lag men inte enligt den mottagande statens lag.

b. myndigheterna i den mottagande staten skall ha exklusiv domsrätt över medlemmar av en styrka eller en civil komponent och dess anhöriga beträffande lagöverträdelser inklusive lagöverträdelser med avseende på den statens säkerhet vilka är straffbara enligt den statens lag men inte enligt den sändande statens lag.

c. med avseende på denna punkt och på punkt 3 i denna artikel skall en lagöverträdelse som hotar en stats säkerhet innefatta

i) förräderi mot den staten,

ii) sabotage, spionage eller överträdelse av någon lag med avseende på statshemligheter eller försvarshemligheter i den staten.

3. I de fall där domsrätt tillkommer båda staterna skall följande regler gälla:

a. Militärmyndigheterna i den sändande staten skall ha företrädare vid utövande av domsrätt över en medlem av en styrka eller en civil komponent beträffande

i) brott med avseende uteslutande på den statens egendom och säkerhet eller brott som riktar sig uteslutande mot egendom tillhörig en annan medlem i en styrka eller en civil komponent från den staten eller dess anhöriga eller mot deras person,

ii) lagöverträdelser som härrör från någon handling eller underlåtenhet som begåtts vid tjänsteutövning.

b. I fråga om varje annan lagöverträdelse skall myndigheterna i den mottagande staten ha företrädare till att utöva domsrätt.

c. Om den stat som har företrädare väljer att inte utöva domsrätten skall den underrätta myndigheterna i den andra staten så snart som möjligt. Myndigheterna i den stat som har företrädare skall välvilligt behandla begäran från myndigheterna i den andra staten att avstå från sin rätt om denna andra stat anser att ett sådant avstående skulle vara av särskild betydelse.

4. Bestämmelserna i denna artikel skall inte innebära någon rätt för militärmyndigheterna i den sändande staten att utöva domsrätt över personer som är medborgare eller har hemvist i den mottagande staten annat än om de är medlemmar av den sändande statens styrka.

5.a. Myndigheterna i de mottagande och sändande staterna skall bistå varandra med att anhålla medlemmar av en styrka eller en civil komponent eller dess anhöriga inom den mottagande statens territorium och med att överlämna dem till den myndighet som har domsrätt i enlighet med ovannämnda bestämmelser.

b. Myndigheterna i den mottagande staten skall snarast underrätta militärmyndigheterna i den sändande staten om någon medlem av en styrka eller av en civil komponent eller deras anhöriga har anhållits.

c. En anklagad medlem av en styrka eller en civil komponent över vilken den mottagande staten skall utöva domsrätt skall, om han är i

den sändande statens förvar, kvarstanna där tills åtal har väckts mot honom av den mottagande staten.

6.a. Myndigheterna i de mottagande och sändande staterna skall bistå varandra med utförande av all nödvändig utredning av lagöverträdelser och upptagning och sammanställning av bevisning inklusive beslagtagande av, och, i förekommande fall, överlämnande av föremål som sammanhänger med överträdelser. För överlämnande av sådana föremål kan emellertid ställas som villkor att de skall återlämnas inom angiven tid till den myndighet som har överlämnat dem.

b. Parternas myndigheter skall underrätta varandra om vidtagna åtgärder i sådana fall där ömsesidig domsrätt föreligger.

7.a. En dödsdom skall ej verkställas i den mottagande staten av den sändande statens myndigheter om lagen i den mottagande staten inte har dödsstraff för ett sådant fall.

b. Myndigheterna i den mottagande staten skall välvilligt pröva en begäran från myndigheterna i den sändande staten om biträde avseende verkställande av fängelsestraff som ådömts av myndigheterna i den sändande staten enligt denna artikel inom den mottagande statens territorium.

8. När en anklagad har ställts inför rätta i enlighet med bestämmelserna i denna artikel av den ena partens myndigheter och har blivit frikänd eller dömd och avtjänat eller har avtjänat sitt straff eller har blivit benådad får han inte lagföras ånyo för samma förseelse inom samma territorium av en annan parts myndigheter. Dock skall bestämmelserna i denna punkt inte hindra militärmyndigheterna i den sändande staten att åtala en medlem av sin styrka för någon överträdelse av disciplinära regler som sammanhänger med en handling eller en underlåtenhet som utgör en lagöverträdelse för vilken han har lagförts av den andra partens myndigheter.

9. När en medlem av en styrka eller en civil komponent eller dess anhöriga åtalas under en mottagande stats domsrätt skall han ha rätt till följande:

- a. en snar och snabb rättegång,
- b. att före rättegången underrättas om de anklagelser som har framställts mot honom,
- c. att konfronteras med dem som vittnar mot honom,
- d. att inkalla sådana vittnen till sin förmån som befinner sig inom den mottagande statens domsrätt,
- e. att själv välja försvarare eller få kostnadsfritt biträde enligt

samma regler som gäller vid den aktuella tidpunkten i den mottagande staten,

f. att, om han så anser nödvändigt, få tillgång till en kompetent tolk, samt

g. att få meddela sig med en representant för den sändande statens regering och, om domstolens regler så medger, att ha en sådan representant närvarande vid rättegången.

10.a. Reguljära militära förband som ingår i en styrka skall ha rätt att utöva polisiär myndighet i förläggningar, anläggningar och andra utrymmen som de disponerar enligt avtal med den mottagande staten. Styrkans militärpolis får vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa upprätthållandet av ordning och säkerhet inom dessa lokaler.

b. Utanför dessa lokaler skall sådan militärpolis anlitas endast i kraft av avtal med myndigheterna i den mottagande staten och i samarbete med dessa myndigheter och endast i den utsträckning så erfordras för att upprätthålla disciplin och ordning bland medlemmarna av styrkan.

11. Varje part skall lägga sig vinn om att införa sådan lagstiftning som den anser vara nödvändig för att trygga säkerhet och skydd i tillräcklig grad inom sitt territorium för anläggningar, utrustning, egendom, arkiv och offentliga handlingar tillhörande andra parter samt för att bestraffa den som bryter mot dessa lagar.

Artikel VIII

1. Varje part skall avstå från anspråk mot varje annan part för skador som vållats på egendom som den äger och som används av dess land-, sjö- eller luftstridskrafter om sådan skada

i) har vållats av en medlem eller anställd i den andra partens styrka under Nato-verksamhet, eller

ii) har vållats av fordon, fartyg eller luftfartyg tillhörigt den andra parten vid användning av dess krigsmakt om fordonet, fartyget eller luftfartyget som har vållat skadan antingen användes i samband med Nato-verksamhet eller skadan har vållats på egendom under användning i sådan verksamhet.

Anspråk på bärgarlön av någon part gentemot någon annan part skall frånträdas under förutsättning att det bärgade fartyget eller lasten ägdes av en part och användes av dess väpnade styrkor i samband med Nato-verksamhet.

2.a. Vid skada som vållats eller uppkommit på sätt som anges i

punkt 1 avseende annan egendom tillhörig en part och som befinner sig inom dess territorium skall, om inte de berörda parterna kommer överens om annat, frågan om annan parts ansvar avgöras och skadeståndsbeloppet fastställas av en ensam skiljedomare som skall utses i enlighet med b. i denna punkt. Skiljedomaren skall även avgöra motanspråk hänförliga till samma händelse.

b. Skiljedomare som avses i a. härövan skall utses genom överenskommelse mellan de berörda parterna bland medborgare i den mottagande staten som innehar eller har innehaft ett högt domarämbete. Om de berörda parterna inte inom två månader kan enas om en skiljedomare, kan vilken som helst av parterna anmoda ordföranden i Nato-rådets ställföreträdarförsamling att utse en person som innehar nämnda kvalifikationer.

c. Varje beslut som fattas av skiljedomaren skall vara bindande och slutgiltigt för parterna.

d. Det belopp som beslutas av skiljedomaren som ersättning skall fördelas i enlighet med punkt 5 e i), ii) och iii) i denna artikel.

e. Arvode till skiljedomaren skall avtalas mellan parterna och skall tillsammans med nödvändiga utgifter som uppkommit vid utövandet av hans uppdrag bestridas i lika delar av parterna.

f. Varje part skall dock avstå från sina anspråk i de fall ersättningsbeloppet understiger:

Belgien: BEF 70 000

Canada: CanD 1 460

Danmark: DK 9 670

Frankrike: FFR 490 000

Island: ISK 22 800

Italien: LIT 850 000

Luxemburg: LFR 70 000

Nederländerna: NLF 5 320

Norge: NK 10 000

Portugal: ESC 40 250

Förenade Konungariket: L 500

Förenta staterna USD 1 400

Varje annan part vars egendom har skadats vid samma tillfälle skall också avstå från sitt anspråk upp till ovannämnda belopp. I händelse av avsevärd variation i växelkurserna mellan dessa valutor skall parterna komma överens om lämplig justering av dessa belopp.

3. Vid tillämpningen av punkt 1 och 2 i denna artikel skall uttrycket "tillhörande en part" innefatta fartyg som inchartrats av

part på bare boat charter-basis eller fartyg som har rekviderats på sådana villkor och på fartyg som har tagits i beslag av den parten (utom i den mån risken för förlust eller skada bärs av annan person än sådan part).

4. Varje part avstår från sina anspråk mot varje annan part för skada eller dödsfall som vållats varje medlem av dess krigsmakt under officiell tjänsteutövning.

5. Anspråk, (andra än kontraktsbundna anspråk och anspråk på vilka punkt 6 och 7 i denna artikel har avseende) som härrör från handlingar eller underlåtenhet av medlem av en styrka eller en civil komponent som företagits i tjänsten eller från varje annan handling, underlåtenhet eller händelse för vilken en styrka eller en civil komponent är lagligen ansvarig och vilken vållar skada inom den mottagande statens territorium på tredje man annan än någon av parterna, skall behandlas av den mottagande staten i enlighet med följande:

a. Anspråk skall registreras, behandlas och avgöras genom överenskommelse eller dom i enlighet med den mottagande statens rättsregler vad avser anspråk som härrör från dess egna styrkors verksamhet.

b. Mottagande stat får träffa förlikning om varje sådant anspråk, och betalningen av det överenskomna eller utdömda beloppet skall erläggas av den mottagande staten i dess egen valuta.

c. Sådan ersättning skall vara bindande och slutgiltig för parterna vare sig den betalas till följd av en uppgörelse, ett avgörande av behörig domstol i den mottagande staten eller ett slutligt avslag av sådan domstol.

d. Uppgift om ersättning som utbetalas av den mottagande staten skall lämnas till berörda sändande stater tillsammans med full förklaring och alla detaljer och förslag till fördelning i enlighet med e i), ii) och iii) härnedan. Om svar inte har inkommit inom två månader skall förslaget till fördelning betraktas som antaget.

e. Det ersättningsbelopp som avses i föregående stycken och punkt 2 i denna artikel skall fördelas mellan parterna på följande sätt:

i) När en sändande stat är ensam ansvarig skall beloppet uppdelas i andelen 25 procent för den mottagande staten och 75 procent för den sändande staten.

ii) Om mer än en stat är ansvarig för skadan, skall beloppet fördelas lika mellan dem; om emellertid mottagande stat inte är en av de ansvariga staterna skall dess andel uppgå till hälften av

vardera sändande stats andel.

iii) När skadan har förorsakats av parternas väpnade styrkor och den inte kan hänföras till en viss eller flera av dessa väpnade styrkor skall beloppet fördelas jämnt mellan de berörda parterna; om emellertid den mottagande staten inte är en av de stater vilkas väpnade styrkor har vållat skadan, skall dess bidrag vara hälften av vardera berörd sändande stats bidrag.

(iv) Varje halvår skall till berörda sändande stater överlämnas uppgift om de belopp som har utbetalats av den mottagande staten föregående halvårsperiod för varje ärende för vilket föreslagen fördelning på procentbasis har godtagits; dessa uppgifter skall åtföljas av en begäran om återbetalning. Sådan återbetalning skall göras snarast möjligt i den mottagande statens valuta.

f. Om tillämpningen av bestämmelserna i b och e i denna punkt skulle förorsaka en part betydande börda kan den begära att Nato-rådet för-anstaltar en annan uppgörelse.

g. En medlem av en styrka eller en civil komponent skall inte göras till föremål för rättsliga åtgärder vad gäller verkställande av dom som har meddelats mot honom i den mottagande staten i ärenden som sammanhänger med tjänsteutövning.

h. Utom i den mån bestämmelserna i e i denna punkt är tillämpliga på anspråk som avses i punkt 2 i denna artikel skall dessa inte tillämpas på anspråk som härrör från, eller har uppstått i samband med, framförande eller drift av ett fartyg eller lastning, transport eller lossning av last annat än anspråk avseende dödsfall eller personskada på vilka punkt 4 i denna artikel inte är tillämplig.

6. Ersättningsanspråk mot medlemmar av en styrka eller en civil komponent som härrör från åtalbara handlingar eller försummelser i den mottagande staten som inte har gjorts i tjänsten skall handläggas på följande sätt:

a. Myndigheterna i den mottagande staten skall behandla anspråk och bestämma ersättning till käranden på ett riktigt och rättvist sätt med hänsyn tagen till alla omständigheter i ärendet inklusive den skadelidande personens uppförande samt upprätta en rapport i ärendet.

b. Nämda rapport skall överlämnas till myndigheterna i den sändande staten vilka sedan utan dröjsmål skall besluta om de skall ge betalning ex gratia och, om så är fallet, till vilket belopp.

c. Om ett erbjudande om betalning ex gratia görs och antas av

käranden som full gottgörelse för hans anspråk skall myndigheterna i den sändande staten själva erlägga betalningen och meddela myndigheterna i den mottagande staten härom och om storleken på det utbetalda beloppet.

d. Bestämmelserna i denna punkt skall inte inverka på den mottagande statens domstolars rätt att vidta åtgärder mot en medlem av en styrka eller en civil komponent tills full ersättning har erlagts.

7. Anspråk som härrör från otillåtet bruk av ett fordon tillhörigt krigsmakten i en sändande stat skall behandlas i enlighet med punkt 6 i denna artikel utom i de fall en styrka eller en civil komponent är lagligen ansvarig.

8. Om tvist uppstår om huruvida en åtalbar handling eller försummelse av en medlem av en styrka eller en civil komponent har skett i tjänsten eller om bruk av ett fordon tillhörigt krigsmakten i den sändande stat har skett olovligt skall saken underställas en skiljedomare utsedd i enlighet med punkt 2 b i denna artikel, vars beslut i ärendet skall vara slutgiltigt bindande.

9. Den sändande staten skall inte åberopa immunitet från domstolarnas domsrätt i den mottagande staten för medlemmar av en styrka eller en civil komponent med avseende på den civilrättsliga domsrätt som tillkommer domstolarna i den mottagande staten, utom i den utsträckning som avses i punkt 5 g i denna artikel.

10. Myndigheterna i den sändande och den mottagande staten skall i fall som berör dem samarbeta vid upptagning av bevisning för en rättvis rättegång och vid bestämmande av ersättning av skada.

Artikel IX

1. Medlemmar av en styrka eller en civil komponent och dess anhöriga får köpa varor lokalt för eget bruk och erforderliga tjänster på samma villkor som medborgare i den mottagande staten.

2. Lokala varuköp avsedda för försörjning av en styrka eller en civil komponent skall normalt ske genom de enheter som upphandlar sådana varor för krigsmakten i den mottagande staten. För att undvika att dessa varuköp får ogynnsam verkan på ekonomin i den mottagande staten skall vederbörande myndigheter i denna stat när så erfordras ange vilka varor som ej får köpas eller som är föremål för begränsningar.

3. Med förbehåll för gällande avtal eller avtal som härefter kan

komma att ingås mellan befullmäktigade företrädare för de sändande och mottagande staterna skall myndigheterna i den mottagande staten åta sig fullt ansvar för att vidta lämpliga åtgärder för att till en styrka eller en civil komponent tillhandahålla de lokaler och de utrymmen som denna behöver liksom hithörande anordningar och tjänster. Dessa avtal och arrangemang skall i möjlig utsträckning stå i överensstämmelse med de regler som gäller för förläggning och inkvartering av liknande personal i den mottagande staten. I avsaknad av särskilt avtal med motsatt verkan skall lagarna i den mottagande staten gälla avseende vilka rättigheter och skyldigheter som är förbundna med besittningen eller användningen av byggnaderna, marken, anordningarna eller tjänsterna.

4. Behov av civil arbetskraft för en styrka eller en civil komponent skall tillgodoses på samma sätt som motsvarande behov i den mottagande staten och med biträde av myndigheterna i den mottagande staten genom dess arbetsförmedling. Anställningsförhållanden och arbetsförhållanden, särskilt löner, övertidsersättning och arbetarskyddsförhållanden skall vara desamma som föreskrivs i den mottagande statens lag. Civilanställda som anlitas av en styrka eller en civil komponent skall inte på något sätt betraktas som tillhörande denna styrka eller denna civila komponent.

5. När en styrka eller en civil komponent på den ort där den är stationerad har otillräckliga medicinska och dentala faciliteter får dess medlemmar och deras anhöriga åtnjuta läkarvård och tandvård inklusive intagning på sjukhus under samma förhållanden som motsvarande personalkategorier i den mottagande staten.

6. Den mottagande staten skall ge välvilligast möjliga prövning av en begäran att till medlemmarna av en styrka eller en civil komponent ge tillträde till transportmedel och bevilja rabatter för färdbiljetter. Dessa transportmedel och förmåner skall vara föremål för särskilda avtal mellan de berörda regeringarna.

7. Om det inte föreligger några allmänna eller särskilda finansiella avtal parterna emellan skall betalning för varor, inkvartering och tjänster som tillhandahålles enligt punkt 2, 3, 4 och, om så erfordras, 5 och 6 i denna artikel erläggas utan dröjsmål i lokal valuta av styrkans myndigheter.

8. Vare sig en styrka eller en civil komponent eller dess anhöriga eller anställda skall kunna åberopa denna artikel för att åtnjuta befrielse från skatter och tullar vid anskaffning av varor och tjänster som omfattas av den mottagande statens skattebestämmelser.

Artikel X

1. I den mån beskattningen i den mottagande staten beror av uppehållsort eller hemvist skall perioder under vilka en medlem av en styrka eller en civil komponent befinner sig i den statens territorium enbart på grund av att han ingår i en styrka eller en civil komponent, inte betraktas som vistelseperioder däri eller såsom innebärande en ändring av uppehållsort eller hemvist. Medlemmar av en styrka eller en civil komponent skall undantas från beskattning i den mottagande staten för lön och arvode som utbetalas till dem i denna egenskap av den sändande staten liksom från skatt på materiell lös egendom, vilkens befintlighet i den mottagande staten helt och hållet beror på ägarens tillfälliga vistelse där.

2. Ingenting i denna artikel skall hindra beskattning av en medlem av en styrka eller en civil komponent med avseende på vinstgivande verksamhet utöver hans anställning som sådan; och, utom vad beträffar hans lön och arvode och den materiella lösegendom som avses i punkt 1 härovan, skall ingenting i denna artikel hindra beskattning som omfattar en sådan person enligt lagen i den staten, även om han anses ha sin bosättningsort eller hemvist utanför den mottagande staten.

3. Ingenting i denna artikel skall vara tillämpligt på "tull" enligt definition i artikel XI punkt 12.

4. I vad avser denna artikel skall beteckningen "medlem av en styrka" inte inbegripa någon person som är medborgare i den mottagande staten.

Artikel XI

1. Med undantag för vad som uttryckligen anges av motsatt innebörd i detta avtal skall medlemmar av en styrka eller en civil komponent liksom deras anhöriga följa de lagar och förordningar som ges av tullmyndigheterna i den mottagande staten. Särskilt skall tullmyndigheterna i den mottagande staten ha rätt, i enlighet med de allmänna villkor som finns nedlagda i lagar och förordningar i den staten, att visitera en medlem av en styrka eller en civil komponent och deras anhöriga och att visitera deras bagage och genomöka fordon och beslagta föremål i enlighet med dessa lagar och förordningar.

2.a. Tillfällig införsel och återutförsel av tjänstefordon tillhörigt

en styrka eller en civil komponent på egna hjul skall tillåtas tullfritt vid uppvisande av ett formulär som visas i bilagan till detta avtal.

b. Vid tillfällig införsel av fordon som inte sker på egna hjul skall tillämpas bestämmelserna i punkt 4 i denna artikel och vid återutförsel bestämmelserna i punkt 8.

c. Tjänstefordon tillhöriga en styrka eller en civil komponent skall vara undantagna från alla skatter som uttas för fordon i vägtrafik.

3. Officiella handlingar under officiell försegling skall inte göras till föremål för tullinspektion. Kurir, vilken status han än må ha, som medför dessa dokument måste ha en individuell förflyttningsorder utfärdad i enlighet med punkt 2 b i artikel III. I denna förflyttningsorder skall anges hur många volymer som ingår och intyget om att dessa endast innehåller officiella dokument.

4. En styrka får tullfritt införa utrustning samt en rimlig mängd förnödenheter, förråd och andra varor för uteslutande eget bruk och, i de fall där så tillåtes av mottagande stat, för bruk av dess civila komponent samt anhöriga. Denna tullfria import förutsätter deposition hos tullmyndigheterna på införselorten – jämte sådana tullhandlingar varom avtal skall ingås – av ett tulldokument av utseende som har överenskommit mellan den mottagande staten och den sändande staten, undertecknat av en för detta ändamål av den sändande staten vederbörligen befullmäktigad person. Utnämningshandlingen för den person som är befullmäktigad att underteckna intyget samt prov på underskrifter och stämplarsom skall användas skall tillställas tullmyndigheterna i den mottagande staten.

5. En medlem av en styrka eller en civil komponent får vid första ankomsten för att tillträda sin tjänstgöring i den mottagande staten, eller vid den tid anhöriga först anländer för att ansluta sig till honom, införa personliga ägodelar och möbler tullfritt för den tid som uppdraget varar.

6. Medlemmar av en styrka eller en civil komponent får tullfritt införa motorfordon tillfälligt för eget och anhörigas bruk. I denna artikel finns inget åtagande att bevilja befrielse från skatter för privatfordon i vägtrafik.

7. Införsel som görs av en styrkas myndigheter för annan användning än för uteslutande användning av densamma och dess civila komponent, samt annan införsel än sådan som avses i punkt 5 och 6 i denna artikel, som görs av medlemmar av en styrka eller en

civil komponent, är enligt denna artikel inte berättigade till tullfrihet eller andra förmåner.

8. Varor som har införts tullfritt enligt punkt 2 b, 4, 5 eller 6 härövan

a. får återutföras fritt under förutsättning att, med avseende på varor som införts under punkt 4 a, ett intyg utfärdat i enlighet med den punkten uppvisas för tullmyndigheten; tullmyndigheterna äger emellertid rätt att kontrollera att återutfört gods är i det skick som uppges i intyget, om sådant finnes, och att det verkligen har införts enligt bestämmelserna i punkt 2 b, 4, 5 eller 6, allt efter omständigheterna.

b. skall normalt inte kunna avyttras i den mottagande staten vare sig genom försäljning eller som gåva. Emellertid kan i vissa särskilda fall sådan avyttring tillåtas enligt de villkor som föreskrivs av de berörda myndigheterna i den mottagande staten (t ex vid erläggande av tull och skatter och uppfyllande av de villkor som gäller för kontroll av handel och valuta).

9. Varor som inköpts i den mottagande staten får utföras från denna endast i enlighet med de regler som gäller i mottagande stat.

10. Särskilda lättnader för gränspassering skall medges av tullmyndigheterna för militära förband och enheter under förutgående att tullmyndigheterna vederbörligen har underrättats på förhand.

11. Särskilda arrangemang skall göras av den mottagande staten för att drivmedel, oljor och smörjmedel avsedda för tjänstefordon, luftfartyg och fartyg tillhörande en styrka eller en civil komponent skall kunna tillhandahållas tull- och skattefritt.

12. I punkt 1–10 i denna artikel avses med "tull" tullavgifter och alla andra avgifter och skatter som skall betalas vid införsel eller utförsel, i förekommande fall med undantag för avgifter och skatter som inte är annat än betalning för utförda tjänster, " införsel" inbegriper klareringskostnader från tullområdet eller motsvarande under förutsättning att godset inte har odlats, tillverkats eller framställts i mottagande stat.

13. Bestämmelserna i denna artikel skall tillämpas på ifrågavarande varor inte endast när de införes till eller utföres från den mottagande staten utan även när de befinner sig i transit genom en parts territorium; i det fallet innefattas i uttrycket "mottagande stat" enligt denna artikel varje part genom vars territorium godset transiteras.

Artikel XII

1. Tullmyndigheterna och skattemyndigheterna i mottagande stat får, som villkor för beviljande av sådan tull- och skattefrihet eller tull- och skattelättnad som avses i detta avtal, kräva att de föreskrifter om tullar och skatter skall följas som de bedömer nödvändiga för att förhindra missbruk.

2. Dessa myndigheter kan vägra att bevilja undantag som anges i detta avtal avseende införsel till den mottagande staten av gods som odlats, tillverkats eller framställts i den staten vilket har utförts därifrån utan erläggande av de skatter och tullar - eller med restitution av skatter och tullar - som skulle ha kunnat uppbäras för sådan utförsel i fall godset inte hade utförts. Gods som har utklarats från tullupplag skall betraktas som infört om det har behandlats som utfört till följd av att ha varit deponerat i tullupplaget.

Artikel XIII

1. För att förhindra överträdelser av lagar och bestämmelser avseende tullar och skatter skall myndigheterna i de mottagande och sändande staterna biträda varandra i utredningar och vid upptagning av bevisning.

2. En styrkas myndigheter skall ge allt biträde de kan för att säkerställa att gods som skall beslagtas av tullmyndigheterna eller skattemyndigheterna i den mottagande staten, eller på deras vägnar, överlämnas till dessa myndigheter.

3. En styrkas myndigheter skall med tillgängliga medel biträda med indrivande av tullar, skatter och böter som hänför sig till medlemmar av en styrka eller en civil komponent eller deras anhöriga.

4. Tjänstefordon och egendom tillhörande en styrka eller en civil komponent och inte en medlem av sådan styrka eller civilt element och som beslagtogs av myndigheterna i den mottagande staten i samband med överträdelse av dess lagar eller förordningar avseende tullar och skatter skall överlämnas till behörig myndighet i ifrågavarande styrka.

Artikel XIV

1. En styrka och dess civila komponent och medlemmar härav samt deras anhöriga skall förbli underställda valutalagstiftningen i den sändande staten och skall även vara skyldiga att följa förordningarna i den mottagande staten.

2. Valutamyndigheterna i de sändande och mottagande staterna får utfärda särskilda förordningar gällande en styrka eller en civil komponent eller dess medlemmar samt deras anhöriga.

Artikel XV

1. Med förbehåll för punkt 2 i denna artikel skall avtalet förbli i kraft om sådana fientligheter utbryter som avses i Nordatlantiska fördraget, med undantag för att bestämmelserna för att avgöra ersättningsanspråk i artikel VIII punkt 2 och 5 inte skall tillämpas för krigsskada, och att bestämmelserna i detta avtal och särskilt i artiklarna III och VII omedelbart skall ses över av berörda parter, vilka kan komma överens om sådana förändringar som de anser vara önskvärda avseende tillämpningen av avtalet mellan dem.

2. Vid sådana fientligheter skall varje part ha rätt att för sitt vidkommande med sextio dagars varsel till de övriga parterna upphäva tillämpningen av vilken som helst av bestämmelserna i detta avtal. Om denna rätt utövas, skall parterna omedelbart samråda i syfte att komma överens om lämpliga bestämmelser som skall ersätta de bestämmelser som har upphävts.

Artikel XVI

Alla tvister mellan parterna avseende tolkningen eller tillämpningen av detta avtal skall lösas genom förhandlingar dem emellan utan hänvändelse till någon utanförstående myndighet. Utom i de fall där det finns uttryckliga bestämmelser av motsatt innebörd i detta avtal skall tvister som inte kan lösas genom direkta förhandlingar hänskjutas till Natorådet.

Artikel XVII

Varje part får när som helst begära översyn av varje artikel i detta avtal. Framställning härom skall lämnas till Nato-rådet.

Artikel XVIII

1. Detta avtal skall ratificeras och ratifikationsinstrumenten skall så snart som möjligt deponeras hos Förenta staternas regering som skall notifiera varje signatärstat om dag för deponeringen.

2. Trettio dagar efter det att fyra signatärstater har deponerat sina ratifikationsinstrument skall detta avtal träda i kraft för dem. Det träder i kraft för varje signatärstat trettio dagar efter deponeringen av dess ratifikationsinstrument.

3. Sedan detta avtal har trätt i kraft skall det, med förbehåll för godkännande av Nato-rådet och på sådana villkor som detta råd kan besluta, vara öppet för anslutning för varje stat som ansluter sig till Nordatlantiska fördraget. Anslutningen skall träda i kraft genom deponering av ett anslutningsinstrument hos Förenta staternas regering, som skall meddela varje signatärstat och anslutande stat om datum för deponeringen. I förhållande till stat för vilken anslutningsinstrument har deponerats, träder avtalet i kraft trettio dagar efter dagen för deponeringen av sådant instrument.

Artikel XIX

1. Detta avtal kan sägas upp av varje part efter utgången av en tidsperiod på fyra år från dagen för avtalets ikraftträdande.

2. Uppsägning av avtalet av någon part skall ske med skriftlig notifikation från den parten till Förenta staternas regering som skall notifiera alla andra parter om varje sådan notifikation och om datum för dess mottagande.

3. Uppsägningen träder i kraft ett år efter det att Förenta staternas regering har mottagit notifikationen. Efter utgången av denna tidsfrist på ett år skall avtalet upphöra att gälla för den part som säger upp det, men det skall fortsätta att vara i kraft för de övriga parterna.

Artikel XX

1. Med förbehåll för bestämmelserna i punkt 2 och 3 i denna artikel skall avtalet tillämpas endast på en parts moderland.

2. Varje stat kan emellertid vid deponering av ratifikationsinstrumentet eller anslutningsinstrumentet, eller när som helst därefter genom notifikation som lämnas till Förenta staternas regering förklara att avtalet skall utsträckas (beroende på om den

stat som gör förklaringen anser detta vara nödvändigt för slutande av ett särskilt avtal mellan den staten och var och en av de berörda sändande staterna) till alla eller något av de territorier för vars internationella förbindelser den staten är ansvarig i Nato-området. Detta avtal skall då utsträckas till det eller de territorier som nämns däri trettio dagar efter det att Förenta staternas regering har mottagit notifikationen, eller trettio dagar efter slutande av erforderliga särskilda avtal eller när det har trätt i kraft enligt artikel XVIII, beroende på vilken tidpunkt som inträffar sist.

3. En stat som har gjort en förklaring enligt punkt 2 i denna artikel som utsträcker detta avtal till att omfatta ett territorium för vars internationella förbindelser den är ansvarig kan säga upp avtalet uteslutande med avseende på detta territorium i enlighet med bestämmelserna i artikel XIX.

Till bekräftelse härav har undertecknade befullmäktigade undertecknat detta avtal.

Som skedde i London den 19 juni 1951 på engelska och franska språken varvid båda texter är lika giltiga i ett original som skall deponeras i Förenta staternas regerings arkiv. Förenta staternas regering skall överlämna bestyrkta kopior av det till alla stater som undertecknar eller ansluter sig till avtalet.

Sveriges reservation vid undertecknande av avtalet och tilläggsprotokollet

Sveriges regering anser sig inte vara bunden av artikel I i avtalet mellan de stater som är parter i Nordatlantiska fördraget och de andra stater som deltar i Partnerskap för fred om status för deras styrkor i den utsträckning som denna artikel hänför sig till bestämmelserna i artikel VII i avtalet mellan parterna i Nordatlantiska fördraget om status för deras styrkor, som ger de sändande staterna rätt att utöva domsrätt inom en mottagande stats territorium, när Sverige är mottagande stat. Reservationen inbegriper inte de åtgärder som vidtas av militärmyndigheterna i en sändande stat, vilka är trängande nödvändiga för att upprätthålla lugn och ordning inom styrkan.

2. Förslag till lag om ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

3. Förslag till lag om ändring i lagen (1994:588) om utbildning för fredsfrämjande verksamhet

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1994:588) om utbildning för fredsfrämjande verksamhet skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

4. Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1547) om tullfrihet m.m.

Härigenom föreskrivs att 4 § tredje stycket lagen (1994:1547) om tullfrihet m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Tullfrihet gäller för varor som förtullas för främmande stats beskickning eller konsulat eller en beskicknings- eller konsulatsmedlem eller dennes familj enligt lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av den lagen.

Tullfrihet gäller också för varor som förtullas för en internationell organisation eller en person som är knuten till en sådan organisation, om organisationen eller personen är upptagen i lagen om immunitet och privilegier i vissa fall eller i föreskrifter som meddelats med stöd av lagen och är berättigad till tullfrihet enligt stadga eller avtal som gäller i förhållande till Sverige.

Vidare gäller tullfrihet enligt Särskilda bestämmelser om villkor i avtal som är giltigt i tullfrihet finns i lagen (2005:xx) förhållande till Sverige för varor om rättslig status i vissa fall. som förtullas för en främmande stats militära styrka som här i landet deltar i utbildning för fredsfrämjande verksamhet inom ramen för samarbetet Partnerskap för fred eller för en person som hör till en sådan styrka.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

5. Förslag till lag om ändring vapenlagen (1996:67)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 3 § vapenlagen (1996:67) skall ha följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §
Regeringen får bestämma att lagen inte skall gälla skjutvapen och ammunition som innehas av en främmande stats militära styrka *vid besök i Sverige* inom ramen för internationellt samarbete.

3 §
Regeringen får bestämma att lagen inte skall gälla skjutvapen och ammunition som innehas av en främmande stats militära styrka *som befinner sig i riket* inom ramen för sådant internationellt militärt samarbete *som omfattas av lagen (2005:xx) om rättslig status i vissa fall.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

6. Förslag till förordning om ändring i trafikförsäkringsförordningen (1976:359)

Häri genom föreskrivs att 9 § andra stycket trafikförsäkringsförordningen (1976:359) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

Motordrivet fordon som ej är registrerat i Sverige får införas hit och brukas i trafik här utan svensk trafikförsäkring, om det tillhör stat som har tillträtt den europeiska konventionen d. 20 april 1959 om obligatorisk försäkring mot skadeståndsansvar eller delstat i sådan stat. Intyg om att fordonet tillhör sådan stat eller delstat skall medföras när fordonet införes hit eller brukas i trafik här. Intyget skall vara utfärdat av statens regering eller, i fråga om förbundsstat, av förbundsregeringen.

Motordrivet fordon som ej är registrerat i Sverige får införas hit och brukas i trafik här utan svensk trafikförsäkring, om det tillhör främmande stats militära styrka som här i landet deltar i utbildning för fredsfrämjande verksamhet inom ramen för samarbetet Partnerskap för fred eller en person som hör till en sådan styrka.

Särskilda bestämmelser om införsel till Sverige och användande här av motordrivet fordon utan svensk trafikförsäkring finns i lagen (2005:xx) om rättslig status i vissa fall.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2005.

7. Förslag till förordning om ändring i utlänningsförordningen (1989:547)

Härigenom föreskrivs i fråga om utlänningsförordningen (1989:547)

dels att 1 kap. 1 b § skall ha följande lydelse,

dels att det i 1 kap. 1 b § skall införas ett nytt stycke med följande lydelse,

dels att 2 kap. 4 § 14 skall upphöra att gälla,

dels att det i 2 kap. 4 § skall införas ett nytt stycke med följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 b §

1 b § Besättningsmän eller personal som avses i 2 kap. 4 § 12 *eller* 14 behöver inte ha pass vid inresa och vistelse i landet.

1 b § Besättningsmän eller personal som avses i 2 kap. 4 § 12 behöver inte ha pass vid inresa och vistelse i landet.

Särskilda bestämmelser om undantag från kravet på pass finns i lagen (2005:xx) om rättslig status i vissa fall.

2 kap.

4 §

Utöver vad som föreskrivs i 1 kap. 3 § utlänningslagen (1989:529) är nedan angivna utlänningar undantagna från kravet på visering.

1. Medborgare i Amerikas förenta stater, Andorra, Argentina, Australien, Bolivia, Brasilien, Brunei, Bulgarien, Chile, Costa Rica, Cypern, El Salvador, Estland, Guatemala, Honduras, Israel, Japan, Kanada, Kroatien, Lettland, Litauen, Malaysia, Malta, Mexico, Monaco, Nicaragua, Nya Zeeland, Panama, Paraguay, Polen, Republiken Korea, Rumänien, San Marino, Singapore, Slovakien, Slovenien, Tjeckien, Ungern, Uruguay eller Venezuela, om de har hemlandspass.

2. Medborgare i Storbritannien ("British citizen") som har hemlandspass eller den som innehar ett med "British passport"

betecknat hemlandspass eller ett av behörig myndighet utfärdat identitetskort, där medborgarskapet är angivet som "British citizen" eller "British National Overseas" (BNO) och som gäller för inresa i Storbritannien.

3. Medborgare i Belgien, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Liechtenstein, Luxemburg, Nederländerna, Portugal, Schweiz, Spanien, Tyskland eller Österrike, om de har hemlandspass eller ett identitetskort som är utfärdat av en behörig myndighet i hemlandet.

4. Medborgare i Kina som innehar hemlandspass med beteckningen "Hong Kong Special Administrative Region" eller "Região Administrativa Especial de Macau".

5. Medborgare i något av de länder som anges i 1–3 om de finns upptagna i ett kollektivpass som har utfärdats av en behörig myndighet i hemlandet.

6. Innehavare av resedokument som har utfärdats dels i enlighet med överenskommelsen den 15 oktober 1946 angående utställande av resedokument för flyktingar eller konventionen den 28 juli 1951 angående flyktingars rättsliga ställning eller konventionen den 23 november 1957 angående flyktingar som är sjömän, dels av en svensk myndighet eller av en myndighet i ett land som tillträtt och i förhållande till Sverige tillämpar den europeiska konventionen den 20 april 1959 om upphävande av passviseringstvänet för flyktingar.

7. Flyktingar eller statslösa personer som är upptagna i ett svenskt kollektivpass eller i ett kollektivpass som har utfärdats dels av en myndighet i ett land som har tillträtt och i förhållande till Sverige tillämpar artikel 13 i den europeiska överenskommelsen den 16 december 1961 om ungdomars resor på kollektivpass, dels enligt överenskommelsen och den av Sverige avgivna deklARATIONEN ÖVER nämnda artikel.

8. De som innehar Förenta nationernas "laissez passer" och ett intyg om att de färdas i tjänsten som är utfärdat av FN eller något av dess fackorgan eller underordnade organ.

9. De som innehar Europeiska gemenskapernas "laissez passer".

10. Innehavare av vaticanpass.

11. Medborgare i Filippinerna, Makedonien (tidigare jugoslaviska republiken Makedonien), Thailand eller Turkiet som har diplomatpass eller tjänstepass.

12. Besättningsmän i tjänst på luftfartyg som innehar ett flygcertifikat eller ett certifikat för flygbesättning, så länge som de inte lämnar

- flygplatsen för mellanlandningen, eller
- flygplatsen på bestämmelseorten, eller
- den kommun där flygplatsen ligger, eller
- flygplatsen annat än för att bege sig till en annan flygplats på en Schengenstats territorium.

13. Utlänningar som avses i 3 kap. 4 a § eller i 5 kap. 8 §.

14. Personal tillhörande en främmande stats militära styrka som innebar en militär identitetshandling och som besöker Sverige inom ramen för samarbetet Partnerskap för fred.

Särskilda bestämmelser om undantag från kravet på visering finns i lagen (2005:xx) om rättslig status i vissa fall.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2005.

BAKGRUNDEN TILL FÖRSLAGEN

1 Inledning

1.1 Utredningens direktiv

Uppdraget innebär bl.a. att utredningen ska analysera den rättsliga reglering som tillkommit med anledning av samarbetet Partnerskap för fred (PFF).

PFF är ett internationellt fredssamarbete mellan Natomedlemmar och andra stater, i huvudsak europeiska. Sverige anslöt sig till PFF-samarbetet i maj 1994. Inför PFF-samarbetet antog Sverige ett avtal om rättslig status för ett lands styrkor när de befinner sig på en annan avtalsparts territorium, PFF-avtalet, vilket innehållsmässigt motsvarar Nato Status of Forces Agreement (Nato SOFA). Användandet av PFF-avtalet vid reglering av en utländsk trupps status har kommit att öka även utanför PFF-området i samband med att Sverige ingår samarbetsavtal på fredsfrämjandeområdet. PFF-avtalet har även delvis använts som förebild i samband med att EU:s statusavtal, EU SOFA, framförhandlades. EU SOFA reglerar statusen för den militära och civila personal som kan ställas till EU:s förfogande under krishanteringsinsatser. I stora delar är avtalen i princip likalydande. PFF-avtalet reglerar dock endast militär verksamhet.

Av direktiven framgår att utredningen ska genomföra en allmän översyn av hur PFF-avtalet har använts internationellt och nationellt. Utredningen ska vidare göra en utvärdering av den svenska regleringen på området och därvid analysera om den nationella regleringen på bästa sätt möter dels de krav som finns i avtalet för Partnerskap för fred, dels de behov som följer av andra existerande internationella samarbetsavtal på fredsfrämjandeområdet avseende personals status. Eftersom bestämmelser som motsvarar PFF-avtalet även finns i olika bilaterala samarbetsavtal ska utredningen också ta sikte på de avtal som för närvarande finns beträffande statusfrågor för personal och avtal som kan komma att ingås inom den internationella verksamhet som bedrivs på

fredsfrämjande- och krishanteringsområdet. Även den krishantering som utvecklas inom ramen för Europeiska unionen, såvitt avser såväl militär som civil personal ska beaktas. Utredningen ska även beakta att antalet samarbetsavtal på området förväntas öka liksom att samarbetet kan beröra såväl civil som militär personal.

Direktiven i sin helhet framgår av *bilaga 1*.

1.2 Utredningsarbetet

Utredningens arbete har bedrivits med målsättningen att det internationella fredsfrämjande samarbetet mellan Sverige och andra länder ska underlättas. Sedan PFF-avtalets införlivande har i Sverige tillämpningsområdet ansetts begränsat till att omfatta övningar som äger rum inom ramen för PFF-samarbetet. Många av de länder som Sverige samarbetar med inom ramen för Partnerskap för fred har generellt gett PFF-avtalet ett vidare användningsområde. Genom praxis har länderna kommit att etablera ett synsätt som innebär att avtalet gäller så snart det är fråga om ett militärt samarbete som innebär att en avtalsparts militära personal befinner sig på ett annat medlemslands territorium. Det uppställs inga begränsningar i avtalet om att det måste röra sig om viss bestämd verksamhet eller att den militära styrkan måste bestå av ett visst minsta antal personer för att detta ska vara tillämpligt.

En grundläggande utgångspunkt för utredningen har varit att den svenska tillämpningen inte får vara snävare än vad avtalet tillåter. Tillämpningen kan försvåra eller förhindra det arbete som äger rum på det fredsfrämjande området, om den innebär att utländsk militär personals rättsliga status kommer att vara beroende av om aktiviteten äger rum på svenskt territorium eller inte. Utredningen har tagit särskild hänsyn till att principen om reciprocitet bör upprätthållas och att den militära personalens rättsliga status inte ska vara beroende av i vilket land aktiviteten äger rum. För den enskilde är frågan om rättsligt skydd av lika stor betydelse oavsett om det är fråga om en aktivitet som äger rum på svenskt territorium eller i t.ex. Danmark. Eftersom det internationella fredsfrämjande samarbetet kan förväntas öka i omfattning har det varit en viktig utgångspunkt för utredningen att söka åstadkomma en lösning avseende frågan om rättslig status för

den deltagande personalen som kan användas även för framtida samarbetsformer.

Från januari 2003 t.o.m. november 2003 har nio utrednings-sammanträden hållits. Som ett steg i utredningens uppgift att utreda hur PFF-avtalet har använts nationellt har utredningen via Försvarsdepartementet och Försvarsmakten sökt få belyst om den nuvarande nationella lagstiftningen har orsakat problem i den praktiska hanteringen och tillämpningen.

För att få belyst frågan om hur PFF-avtalet och Nato SOFA tolkas och tillämpas av andra samverkande länder har utredningen besökt Danmark och därvid sammanträffat med företrädare för det danska Forsvarsministeriet, Forsvarskommandoen, Generalauditören och Beredkapsstyrelsen i Köpenhamn. Skälet till att valet föll på Danmark är dels att Danmark är ett av Sveriges grannländer med en delvis gemensam rättstradition, dels att Danmark i sin egenskap av medlem i Nato har en lång erfarenhet av att tillämpa Nato SOFA. Utredningen har vidare besökt den svenska Nato-delegationen i Natos högkvarter i Bryssel samt det militära strategiska operativa högkvarteret i Mons utanför Bryssel. Syftet med besöken har främst varit att få fördjupad kunskap om vad det svenska samarbetet med Nato inom ramen för Partnerskap för fred består i. Ett ytterligare syfte har varit att få belyst hur PFF-avtalet tillämpas internationellt av, dels Nato som organisation, dels de enskilda Nato- och partnerländerna. Utredningen har också velat ta reda på hur Nato, som utgör en viktig del av det internationella fredsfrämjande samarbetet genom sitt omfattande engagemang och ökande medlemsantal, har förändrats och kan komma att utvecklas i framtiden. Utredningen har också mött företrädare för den svenska EU-representationen i Bryssel och fått information om det förhandlingsarbete som ledde fram till att EU SOFA kunde undertecknas av medlemsstaterna under hösten 2003.

Utredningsarbetet har bedrivits i nära samråd med experterna.

2 Sveriges internationella fredsfrämjande verksamhet

Sedan många år tillbaka deltar Sverige aktivt i det internationella fredsfrämjande samarbetet. Den svenska militära verksamheten består av flera delar, varav en är den fredsfrämjande verksamheten. Denna består dels av den rena insatsverksamheten, dels av det fredsfrämjande samarbetet i övrigt. I betänkandet skiljer utredningen mellan ”insatser” och ”fredsfrämjande aktiviteter” eller ”fredsfrämjande samarbete”. I de senare begreppen inkluderas alla aktiviteter som syftar till att förbättra möjligheterna till en gemensam ”fredsfrämjande insats” i en krissituation. Det fredsfrämjande samarbetet och aktiviteterna är t.ex. av arten att höja olika nationers samverkansförmåga. Den fredsfrämjande insatsverksamheten innebär att ett land skickar nationell trupp till ett insatsområde i syfte att truppen ska upprätta stabilitet och säkerhet där. Statusfrågor vid insatsverksamhet regleras i andra avtal än de som omfattas av direktivet. Insatserna kommer inte att behandlas mer än att det i detta kapitel nämns några av de fredsfrämjande insatser som Sverige deltagit i under senare tid. Det fredsfrämjande samarbetet som omfattas av denna utredning består till del av förberedelser inför framtida gemensamma insatser.

Utredningen har bl.a. i uppdrag att se om den svenska lagstiftningen är ändamålsenlig när det gäller Sveriges medverkan i denna fredsfrämjande verksamhet. Innan utredningen kommer in på frågor om status för personal som är involverad i sådan verksamhet lämnas i detta kapitel en översiktlig beskrivning av de fredsfrämjande samverkansformer som Sverige deltar i.

Inledningsvis lämnas i 2.1 en beskrivning av den svenska försvarspolitikens inriktning och målsättning. Ett av huvuduppdragen för utredningen är att se över regleringen av vårt samarbete inom Partnerskap för fred (PFF), vilket Sverige aktivt deltar i sedan snart tio år tillbaka. Samarbetet beskrivs i avsnittet 2.2. Eftersom samarbetet ursprungligen initierades av

Nato inleds avsnittet med en beskrivning av Nato i dag och hur organisationen kan förväntas se ut i framtiden. Svenskt fredsfrämjande samarbete är vida mer omfattande än bara PFF-samarbetet och den övriga militära fredsfrämjande verksamheten beskrivs i avsnitt 2.3. Utöver det fredsfrämjande samarbetet finns även annat militärt samarbete och en kort redogörelse för detta lämnas i 2.4. Det fredsfrämjande samarbete har även en civil sida och en beskrivning av den verksamhet som Sverige deltar i ges i 2.5.

2.1 Den svenska försvarspolitikens inriktning och mål

Riksdagen beslutar om inriktningen för den svenska försvarspolitik och har fastställt fyra huvudmål för hur totalförsvarsresurserna ska användas; nämligen *att* försvara Sverige mot väpnat angrepp, *att* hävda vår territoriella integritet, *att* bidra till fred och säkerhet i omvärlden *och att* stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred, jfr prop. 1999/2000:30, s. 31 f.

Vad avser uppgiften att bidra till fred och säkerhet i omvärlden ska Försvarsmakten

- ha förmåga att i samverkan med andra länder planera och genomföra fredsbevarande operationer som inledningsvis främst ska kunna ske med markförband, landminröjnings- och sjöminröjningskapacitet, transportresurser och andra specialenheter, företrädesvis i Europa och dess närhet, men även globalt,
- ha förmåga att i samverkan med andra länder planera och genomföra fredsframtvingande operationer som främst ska kunna ske med markförband i Europa och dess närhet,
- kunna lämna stöd till fredsfrämjande och humanitär verksamhet som främst ska omfatta land- och sjöminröjningskapacitet, transportresurser och andra specialenheter, främst i Europa och dess närhet och
- ha förmåga att i samverkan med andra länder planera, genomföra och delta i övningsverksamhet som ska omfatta såväl mark- som sjö- och flygstridskrafter inom ramen för det säkerhetsfrämjande samarbetet, främst i närområdet.

De tre första punktsatserna rör insatsverksamheter, medan den sista punktsatsen rör fredsfrämjande verksamhet i enlighet med utredningens terminologi.

Det kan i sammanhanget vara av värde att belysa innebörden av de olika begreppen fredsbevarande, fredsframtvängande och fredsfrämjande insatser. De två första begreppen härrör ur FN-terminologin. Det senare begreppet används inom EU-samarbetet. Den svenska lagstiftningen om utlandsstyrkan är anpassad till FN-terminologin. *Fredsbevarande* insatser syftar till att bevara fred i ett område efter det att krig och stridigheter har upphört medan *fredsframtvängande* åtgärder syftar till att uppnå ett fredligt tillstånd i ett område med krig och oroligheter. *Fredsfrämjande* insatser har till syfte att skapa fred i ett område där det råder oroligheter och krig men kan även bestå i att bevara freden efter att stridigheterna är över. Fredsfrämjande insatser kan alltså sägas omfatta alla fredsskapande uppgifter och kan innefatta såväl fredsframtvängande som fredsbevarande moment. Även begreppet *krishanteringsinsatser* förekommer. Det innefattar alla typer av insatser som genomförs för att ge förutsättningar för fred, säkerhet och stabilitet i ett område där det råder oroligheter eller i ett område där det tidigare förekommit stridigheter, splittringar eller motsättningar av olika slag. Krishanteringsinsatser består inte bara av militära insatser utan kan även innehålla civila moment.

Enligt regeringens mening bör utgångspunkten för svenskt deltagande i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser vara efterfrågan på svenska resurser och vår förmåga att effektivt bidra samt i vilken utsträckning våra insatser bidrar till att öka den nationella försvarsförmågan. Sverige har som målsättning att samarbeta med Europas alla säkerhetsorganisationer, jfr prop. 2001/02:10 s. 36 f.

Riksdagen och regeringen har slagit fast att den svenska säkerhetspolitiken ytterst syftar till att bevara vårt lands fred och självständighet. Det säkerhetspolitiska målet är att i alla lägen trygga en handlingsfrihet att, såsom enskild nation och i samverkan, kunna utveckla det svenska samhället. Den svenska säkerhetspolitiken har såväl en nationell som en internationell dimension. Den internationella dimensionen innebär att Sverige i samverkan med andra stater aktivt ska verka för fred och säkerhet. Genom att verka för en stärkt internationell rättsordning och genom att medverka till konfliktförebyggande samarbete och insatser, gemensam civil och militär krishantering samt

uppbyggnad efter kriser och konflikter kan Sverige bidra till en ökad säkerhet i omvärlden. Det är av avgörande betydelse även för Sveriges säkerhet att utvecklingen globalt leder till fördjupad demokrati, öppenhet och välfärd och därmed till ökad stabilitet och trygghet. Av central betydelse är FN:s breda insatser för fred och säkerhet. Sverige lägger också stor vikt vid att FN och de regionala organisationerna på olika sätt tidigt kan ingripa i lokala och regionala konflikter. Ambitionen är att Sverige ska samarbeta med Europas alla säkerhetsorganisationer liksom att Sverige, jämsides med sin medverkan i FN och OSSE, även ska delta i EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik samt lämna effektiva bidrag till EU:s gemensamma krishanteringsförmåga. Sverige ska också samarbeta med Nato och flertalet övriga europeiska stater inom ramen för det Euroatlantiska partnerskapsrådet och Partnerskap för fred. Bi- och multilateralt samarbete med de nordiska och baltiska länderna förekommer också.

Det säkerhetspolitiska läget i världen har genomgått stora förändringar under det senaste decenniet. Under det kalla kriget utgjorde de två maktblocken i Europa det stora hotet mot fred och säkerhet i omvärlden. I dag är hotbilden helt annorlunda och nya hot och risker växer fram. Terroristangreppet mot USA den 11 september 2001 är ett exempel på detta. Den stora majoriteten av konflikter är numera inomstatliga, vilka inte ska underskattas, eftersom konflikter som uppstår lokalt kan få verkningar direkt och indirekt långt utanför det aktuella konfliktområdet och därmed komma att utgöra ett hot mot den internationella säkerheten.

Det finns inga tecken som tyder på att det internationella samarbetet kommer att minska i omfattning. Tvärtemot bidrar internationaliseringen till att det ömsesidiga beroendet mellan de olika länderna kommer att öka. Eftersom riksdagen och regeringen har slagit fast att internationella insatser är en högt prioriterad uppgift för Försvarsmakten kan det förutsättas att det svenska internationella engagemanget även i framtiden kommer att vara betydande. Historiskt sett har Sverige sedan mycket lång tid aktivt deltagit i olika former av internationellt fredsfrämjande samarbete, jfr prop. 2001/02:10 s. 36 f.

2.2 PFF-samarbetet

2.2.1 Nato i dag och i framtiden

The North Atlantic Treaty, eller det s.k. Washingtonfördraget, undertecknades den 4 april 1949 i Washington. Signatärmakter var Amerikas förenta stater, Belgien, Danmark, Frankrike, Island, Italien, Kanada, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Portugal och Storbritannien. År 1951 anslöt sig Grekland och Turkiet till samarbetet. Västtyskland anslöt sig år 1955 och Spanien år 1972. År 1999 tillkom ytterligare medlemsländer när Polen, Tjeckien och Ungern anslöt sig till fördraget. Under år 2004 kommer Natos medlemskrets sannolikt att utökas ytterligare i och med att Bulgarien, Estland, Lettland, Litauen, Rumänien, Slovakien och Slovenien inträder som fullvärdiga medlemmar.

Nato är en mellanstatlig organisation och till organisationen hör även en rad militära och civila underorgan och ett sekretariat som leds av en generalsekreterare. Natos högkvarter är beläget i Bryssel, det militära strategiska operativa högkvarteret är beläget i Mons några mil utanför Bryssel. Inom Nato finns också North Atlantic Council i vilket varje medlemsstat är företräd och som leds av generalsekreteraren. För beslut i rådet fordras enhällighet.

Natos uppgifter och inriktning på samarbetet har förändrats mycket som en följd av de stora förändringar som skett i omvärlden. Från att under kalla krigets dagar ha fungerat som en motpol till Sovjetunionen och efter Sovjetunionens fall ha ägnat sig åt krishantering i närområdet har Nato numera gått in i sin tredje fas i och med att de forna östländerna har ansökt om medlemskap i organisationen.

Natos verksamhet är numera inriktad på krishantering och terroristbekämpning. Under Natos toppmöte i Prag år 2003 antogs t.ex. ett åtgärdsprogram mot terrorism. Ett nära samarbete har etablerats mellan Nato och Ryssland. Samarbetet sker i ett råd, där Nato-länderna och Ryssland tillsammans deltar som formellt jämställda parter. Kina har framfört önskemål om att inleda ett samarbete med Nato. Söder om Medelhavet, inom ramen för Medelhavsdialogen, samarbetar Nato-länderna i syfte att uppnå stabilitet i området. Stabilitet i Mellanöstern är ytterligare ett prioriterat mål för Nato. Samarbetet kommer sannolikt att intensifieras vid toppmötet i Istanbul år 2004.

Även frågor om civil beredskap är ett prioriterat område för Nato. Inom Nato finns en kommitté som ansvarar för den civila beredskapen sett ur ett brett perspektiv. Till kommittén har knutits ett antal undergrupper som samverkar med civila svenska myndigheter, såsom Krisberedskapmyndigheten, Luftfartsverket, Post- och telestyrelsen, Sjöfartsverket, Socialstyrelsen, Statens jordbruksverk, Statens räddningsverk och Vägverket. En handlingsplan för skydd av civilbefolkningen mot massförstörelsevapen har upprättats. Sedan år 1997 har Nato en egen civil räddningstjänstcentral – Euro Atlantic Disaster Response Coordination Centre (EADRCC). Efter en naturkatastrof eller teknologisk katastrof kan de enskilda länderna kontakta centralen med en begäran om hjälp, varefter centralen inventerar de övriga ländernas möjligheter att bistå det drabbade landet och därefter samordnar hjälpinsatsen. Totalt har 46 länder anslutit sig till räddningstjänstcentralen. Stora civila räddningstjänstövningar har ägt rum i Natos och EADRCC:s namn.

2.2.2 Vad är PFF?

Natos medlemsstater inbjöd i januari 1994 deltagarländerna i Nordatlantiska samarbetsrådet (NACC) och andra stater inom Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK) – numera Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) – till samarbete inom Partnerskap för fred (PFF). Syftet var att få till stånd ett samarbete som kunde medföra ökad säkerhet och stabilitet i och utanför Europa.

För närvarande omfattar PFF-samarbetet Nato-länderna, jfr avsnitt 2.2.1, och totalt 27 andra stater. Dessa kommer i fortsättningen att kallas partnerländer. De utgörs av Albanien, Armenien, Azerbajdzjan, Bulgarien, Estland, Finland, Makedonien, Georgien, Irland, Kazakstan, Kirgistan, Kroatien, Lettland, Litauen, Moldavien, Rumänien, Ryssland, Schweiz, Slovakien, Slovenien, Sverige, Tadjikistan, Turkmenistan, Ukraina, Uzbekistan, Vitryssland och Österrike. Under våren 2004 förväntas partnerkretsen att minska med sju medlemmar i samband med att Nato utvidgas. Det är Bulgarien, Estland, Lettland, Litauen, Rumänien, Slovakien och Slovenien som då blir fullvärdiga medlemmar i Nato.

PFF är ett samarbete mellan Natoländerna och partnerländerna. Utgångspunkten för deltagande är frivillighet och själv-differentiering, dvs. att varje land själv bestämmer ambitionsnivån för sin medverkan och själv kan avgränsa de områden inom vilka man är beredd att samarbeta.

Samarbetets totala omfattning har slagits fast i ett *ramdokument*. Detta anger vissa grundläggande principer för samarbetet med utgångspunkt i folkrätten, FN-stadgan och principerna för OSSE. Principerna bekräftades genom att dokumentet undertecknades av samtliga deltagarstater. Ramdokumentet innehåller inte några åtaganden om insatser från vare sig Natos eller partnerstaternas sida och är inte juridiskt bindande.

Av ramdokumentet framgår att PFF-samarbete syftar till att:

- underlätta öppenheten i nationella försvarsplanerings- och budgetprocesser,
- säkerställa demokratisk kontroll av försvarsmakter,
- upprätthålla förmågan och beredskapen att bidra till operationer under FN:s bemyndigande och/eller OSSE:s ansvar,
- utveckla samarbetet med Nato mot gemensam planering, utbildningar och övningar för att förstärka förmågan att genomföra operationer på det fredsbevarande området, räddningsinsatser, insatser på det humanitära området och på andra områden som parterna enas om,
- på längre sikt utveckla stridskrafter som har större förmåga att samarbeta med stridskrafter från Natos medlemsstater.

Varje partnerland som medverkar i PFF-samarbetet bestämmer själv vilka former för samverkan som det önskar delta i och vilka resurser som landet är berett att ställa till förfogande. Partnerlandet bekostar sin egen medverkan. Det är således partnerlandet självt som avgör samarbetets omfattning, vilka resurser som får tas i anspråk och under vilken tid som samarbetet ska pågå. Partnerlandets medverkan redovisas i ett s.k. *presentationsdokument*.

De enskilda partnerländerna antar varje år s.k. *individuella partnerskapsprogram* i samverkan med Nato-länderna. Det individuella partnerskapsprogrammet är till del ett övergripande policydokument som beskriver partnerlandets syn på samarbetet

med Nato, vad landet vill uppnå med sitt deltagande och vad det är berett att bidra med. I programmet ingår en sammanställning av de övningar och andra aktiviteter som partnerlandet önskar delta i under den följande tvåårsperioden, liksom vilka resurser som landet ställer till förfogande. Det individuella partnerskapsprogrammet är *inte* en bindande överenskommelse i juridisk mening utan endast en politisk avsiktsförklaring från partnerlandets sida.

Det individuella partnerskapsprogrammet grundar sig bland annat på innehållet i *Partnership Work Programme (PWP-katalogen)*. Detta program kan liknas vid en katalog och innehåller en sammanställning av de aktiviteter som Nato och dess medlems- och partnerländer erbjuder inom ramen för PFF-samarbetet under en tvåårsperiod. De enskilda länderna anmäler de aktiviteter och övningar som man anser sig kunna tillhandahålla och erbjuda de övriga länder som deltar i samarbetet. Aktiviteterna presenteras därefter i katalogen. När de enskilda partnerländerna sedan ska fastställa vilka aktiviteter man önskar delta i är det alltså aktiviteterna i katalogen som ligger till grund för valet av verksamhet.

PFF-verksamheten omfattar totalt 24 samarbetsområden. Dessa områden är:

- Luftförsvar
- Luftrumsövervakning och kontroll
- Samverkan, ledning, sambandstjänst och informationssystem
- Civil beredskapsplanering
- Krishantering
- Demokratisk kontroll över styrkor och försvarsstrukturer
- Försvarsplanering och budgetering
- Upphandling, försvarsmateriel och försvarsmaterielsamarbete
- Försvarspolicy/strategi
- Planering, organisation och styrning av nationell försvarsforskning och teknologi
- Militär geografi
- Global humanitär minverksamhet
- Internationell humanitär rätt

- Språkträning
- Logistik
- Militär hälso- och sjukvårdstjänst
- Meteorologiskt stöd för partnerstyrkor
- Nukleärt, biologiskt och kemiskt försvar och skydd
- Fredsfrämjande insatser
- Operativ materiel och administrativa aspekter av standardisering
- Militära övningar och därtill relaterade träningsaktiviteter
- Militär utbildning, träning och doktrin
- Rustningskontroll avseende lätta vapen
- Militär infrastruktur

Det finns tre olika konstellationer för samarbete mellan de länder som samarbetar inom PFF. Det är aktiviteter ledda av Nato (PFF-aktiviteter), bilaterala eller multilaterala aktiviteter ledda av ett Nato- eller ett partnerland (aktiviteter i andan av PFF) samt rena Nato-aktiviteter till vilka partnerländerna kan vara inbjudna.

PFF-aktiviteterna kännetecknas av att aktiviteterna planeras och leds av Nato. Aktiviteterna presenteras i PWP-katalogen och samtliga partnerländer är välkomna att delta. Aktiviteterna ska knyta an till de samarbetsområden som återfinns i PWP och syftar till fredsfrämjande insatser, räddningstjänst eller humanitära insatser. Syftet med aktiviteterna är att öka samverkansförmågan mellan staber, styrkor och enheter i Nato- och partnerländer inför framtida fredsfrämjande operationer.

Aktiviteter i andan av PFF kännetecknas av att dessa inte leds av Nato, utan att det är ett eller flera Nato- eller partnerländer som organiserar och leder aktiviteten. Eftersom aktiviteterna ligger utanför det ordinarie PFF-samarbetet finns de som regel inte upptagna i PWP-katalogen. Alla Nato- och partnerländer behöver inte bjudas in till aktiviteten. Vilka länder som erbjuds att delta beror på syftet med aktiviteten. Det finns inga formella hinder mot att rikta en inbjudan till samtliga Nato- och partnerländer för att det ska anses vara en aktivitet i andan av PFF. Det uppställs dock krav på att minst ett Nato-land och ett partnerland ska delta i aktiviteten. Länder som inte deltar aktivt i aktiviteten kan erbjudas

att medverka som observatörer. Verksamheten inriktas på fredsfrämjande insatser, civil-militär samverkan, räddningstjänst och civil beredskap.

De s.k. *Nato-aktiviteterna* arrangeras av Nato eller ett Natoland och faller inte inom ramen för PFF-aktiviteter eller aktiviteter i andan av PFF, vilket medför att de inte presenteras i PWP-katalogen. Aktiviteterna är främst avsedda för medlemsländerna men partnerländer inbjuds ofta att delta i en större eller mindre krets.

2.2.3 Fördjupat PFF-samarbete

PARP

Redan i januari 1995 inleddes en delprocess inom PFF-samarbetet – Defence Planning and Review Process (PARP) – som har till syfte att få till stånd en ökad samverkan mellan Nato- och partnerstyrkorna. Målsättningen med PARP är att partnerländernas styrkor ska anpassas och kvalitetssäkras så att de håller samma utbildningsnivå och standard som Nato-styrkorna för att styrkorna ska kunna samverka i gemensamma internationella operationer (s.k. interoperabilitet). Det enskilda partnerlandet bestämmer vilka förband som ska anmälas att ingå. Tillsammans med Nato bestämmer partnerlandet på vilket sätt man önskar att förbandens kompetens ska höjas eller vad det är man vill åstadkomma. Det kan handla om en mängd olika ambitioner – allt från att förbanden ska ha samma utrustningsnivå som Nato-förbanden till att den militära personalen ska ha viss kunskapsnivå såvitt gäller språkstandard. Dessa mål, de s.k. *partnerskapsmålen*, fastställs i ett dokument och Nato kommer tillsammans med partnerlandet överens om en tidsram för när målen ska vara uppfyllda. Partnerlandet åläggs därefter att redovisa om partnerskapsmålen har uppfyllts, varför man kan säga att förbanden även genomgår en kvalitetsuppföljning. Skulle ett mål inte ha nåtts inom stipulerad tid ges partnerlandet regelmässigt ytterligare tid.

Euroatlantiska partnerskapsrådet

Samarbetet mellan Nato- och partnerländerna inom ramen för PFF utökades under hösten 1996 och som en följd av detta skapades år 1997 det Euroatlantiska partnerskapsrådet (EAPR). EAPR har till

syfte att utgöra en politisk ram för PFF-samarbetet och vara ett forum för konsultationer mellan Nato- och partnerländerna. Nato erbjöd också partnerländerna att ackreditera ambassadörer och delegationer vid Nato. Sedan 1997 finns det en svensk delegation vid Natohögkvarteret i Bryssel. Vid denna tidpunkt kunde konstateras ett utökat deltagande av partnerländerna i kommittéer och arbetsgrupper, som Militärkommitténs arbetsgrupp och den politisk-militära styrkommittén. Man gjorde det också möjligt för partnerländerna att placera officerare vid Nato (s.k. partnerstabelement). Sverige har sedan 1997 haft officerare vid Natos operativa högkvarter i Mons utanför Bryssel.

För att förbättra partnerländernas förmåga att delta i krishanteringsinsatser utvidgades dessutom verksamheten till att omfatta hela skalan av fredsfrämjande uppgifter utom de kollektiva försvarsförpliktelserna i artikel 5 i The North Atlantic Treaty.

EMOP

Ett ytterligare steg för att fördjupa samarbetet och samtidigt göra det mera operativt togs under våren 1999. Vid ett Nato-toppmöte presenterades en rapport om ett utökat och fördjupat partnerskap – Enhanced and More Operational Partnership (EMOP). Tanken var att knyta samman och utveckla de redan befintliga samarbetsformerna inom PFF för att stärka samverkansförmågan mellan Nato- och partnerländerna vid Nato-ledda insatser. Vid Nato-ledda fredsfrämjande insatser, t.ex. Stabilisation Force (SFOR) och Kosovo Force (KFOR), är det av yttersta vikt att samverkansförmågan mellan Nato- och partnerländerna är väl utvecklad så att truppens säkerhet kan garanteras. EMOP ska utgöra ett system för förberedelser inför och genomförande av krishanteringsinsatser.

EMOP består av flera olika delar. En del i EMOP är det s.k. *politisk-militära ramverket*. Tanken med ramverket är att ett partnerland som ska delta i en Nato-ledd krishanteringsoperation på ett tidigt stadium ska delta och få insyn i planeringen. Partnerlandet ges inte någon beslutande- eller vetorätt men målsättningen är att besluten ska fattas gemensamt sedan partnerlandet har deltagit i planeringen.

Till EMOP kan man också hänföra det *försvarsrelaterade och militära samarbetet* mellan Nato- och partnerländerna. Samarbetet består av olika typer av samverkansarrangemang, såsom Combined

Joint Task Force, och möjlighet för partnerländerna att delta i olika Nato-kommittéer och arbetsgrupper. Som exempel kan nämnas att partnerländerna numera deltar i planeringen av frågor som militär logistik, civil beredskapsplanering och försvarsmateriel. Officerare från partnerländerna kan också tjänstgöra som internationella officerare vid Nato-staber. Combined Joint Task Force är en stabsstruktur som utgör ett komplement till Natos permanenta kommandostruktur. Syftet är att kunna leda militära resurser från flera länder för en operation i vilken två eller flera försvarsgrenar ingår.

En del av EMOP har till syfte att förbättra övnings- och utbildningsverksamheten inom ramen för PFF. Verksamheten syftar till att optimera övningarna och utbildningarna och att uppnå samverkansförmåga för de styrkor som hanteras inom PARP och som är anmälda till Natos styrkeregister, jfr avsnitt 2.3.1. En översyn ska också genomföras av PFF-aktiviteter i syfte att harmonisera verksamheterna liksom att föra aktiviteter i andan av PFF närmare den rena PFF-processen.

Det så kallade *Operational Capabilities Concept (OCC)* utgör också en del av EMOP. Syftet med OCC är att utveckla militär samverkan inom ramen för PFF ytterligare för att skapa förband och förmågor som är bättre förberedda inför ett gemensamt deltagande i framtida krishanteringsoperationer. OCC innebär bl.a. ett system för utvärdering av förband och enheter vid deltagande i övningsverksamhet.

2.2.4 Nya säkerhetspolitiska förhållanden

Efter dåden mot World Trade Center och Pentagon den 11 september 2001 började såväl Nato som PFF anpassa verksamheten till de nya säkerhetspolitiska förhållandena och den nya hotbilden i form av icke konventionella hot. Under den tid som gått sedan dess har Nato, tillsammans med partnerländerna, sökt se vilka roller alliansen och partnerskapet kan ha i kampen mot terrorism samt identifiera vad man kan göra.

En rad andra initiativ har tagits inom ramen för partnerskapet för att möta icke konventionella hot. I PFF-samarbetet finns också ett initiativ mot terrorism, antaget av Nato- och partnerländer. Ett område som har fått väsentligt ökad betydelse efter den 11 september är civil beredskap och särskilt åtgärder för att förstärka skyddet av civilbefolkningen mot massförstörelsevapen. I

detta arbete är partnerländer involverade i stor utsträckning. Andra områden som fått ökad uppmärksamhet är till exempel underrättelsesamarbete, utbyte av luftlägesinformation, gränsbevakning samt reformering av säkerhetssektorn i vid mening.

En genomgående slutsats har varit att det inte handlar om att skaffa sig någon genuint ny kompetens med terrorismbekämpning som enda syfte. I stället handlar det om att anpassa och vidareutveckla den befintliga kompetensen.

2.3 Sveriges medverkan i PFF

2.3.1 Syftet med det svenska deltagandet i PFF

I en riksdagsskrivelse våren 1994 (rskr. 1993/94:207) anförde regeringen att det låg i svenskt intresse att delta i PFF-samarbetet, eftersom Sverige därigenom bedömdes kunna medverka till en ny gemensam europeisk säkerhetsordning, liksom till att stärka respekten för FN-stadgan och principerna för OSSE. PFF-samarbetet bedömdes kunna leda till att deltagarländerna fick förstärkt förmåga att delta i bl.a. fredsbevarande operationer och olika typer av räddningsinsatser och ökad förmåga till internationellt samarbete vid svåra påfrestningar i fred, t.ex. kärnkraftsolyckor och svältkatastrofer.

Regeringen underströk att Sveriges avsikt med PFF-samarbetet var att utveckla samverkansförmågan med Nato och andra partnerländer för att förstärka förmågan att delta i fredsbevarande operationer, räddningsinsatser, insatser på det humanitära området och på andra områden som parterna kan enas om. Vidare betonades att Sveriges medverkan i PFF sker på den militära alliansfrihetens grund och att samarbetet inte bygger på några försvarsförpliktelser. En nödvändig förutsättning för deltagandet i PFF är att Sverige som partnerland själv kan bestämma ambitionsnivån för sin medverkan.

Sverige undertecknade ramdokumentet den 9 maj 1994. Enligt presentationsdokumentet, som överlämnades vid undertecknandet, var Sverige då berett att bidra med sin erfarenhet från fredsfrämjande verksamhet, insatser på det humanitära området och räddningstjänstverksamhet.

Deltagandet i PFF är en integrerad del i en svensk strävan att bidra till europeiska säkerhetsstrukturer och uppnå ökad förmåga

att delta i internationella fredsfrämjande insatser. Omfattningen av Sveriges deltagande i PFF framgår av det tvååriga *individuella partnerskapsprogrammet*. Det svenska programmet består av två delar, dels ett policydokument där den nationella PFF-policyn slås fast, dels en del som bl.a. innehåller en förteckning över de övningar och andra aktiviteter som Sverige planerar att delta i inom ramen för partnerskapet. I policydokumentet finns en förteckning över de styrkor och resurser som Sverige ställer till förfogande för Nato-ledda och EU-ledda krishanteringsinsatser (s.k. styrke-register). Vartannat år antar regeringen ett nytt policydokument, av vilket den allmänna inriktningen för det svenska deltagandet i PFF framgår liksom den typ av verksamhet som Sverige önskar prioritera under perioden. Inriktningsdokumenten överlämnas till Nato. Sverige anmäler också årligen till Nato vilka aktiviteter man önskar delta i inom ramen för PFF. Av partnerskapsprogrammet avseende åren 2004–2005 framgår att de övergripande målen med det svenska deltagandet i PFF är *att* bidra till förtroendeskapande och säkerhetsskapande åtgärder i och utanför Europa, *att* utveckla nationell förmåga till internationellt säkerhetssamarbete inom ramen för FN, EU, Nato/PFF och OSSE, *att* medverka i aktiviteter som syftar till att uppnå ökad samverkansförmåga med Nato och partnerländer, *att* ytterligare utveckla aktiviteter och övningar inom ramen för PFF, *att* stärka partnerländers förmåga till samarbete vid svåra påfrestningar i fred, *att* effektivisera civila krishanteringsinsatser och räddningstjänst, *att* främja civilt-militärt samarbete inom krishantering *samt att* aktivt stödja utvecklingen av ett simuleringsnätverk (PfP SIMNET) i syfte att öka förmågan i Nato- och partnerländer för fredsfrämjande insatser.

2.3.2 PARP

Sverige deltar i samarbetet kring PARP sedan starten år 1995, jfr avsnitt 2.2.3. PARP ingår som en del i den svenska nationella försvarsplaneringen och påverkar både planering och val av aktiviteter som den svenska Försvarsmakten önskar genomföra. I det senaste svenska partnerskapsprogrammet framgår bl.a. att Sverige anser att PARP är ett mycket värdefullt hjälpmedel för att utveckla och förbättra de nationella förbanden för att de ska kunna delta i internationella krishanteringsinsatser inom ramen för såväl Nato och PFF som EU och FN. Vartannat år antar Sverige nya

partnerskapsmål. För närvarande har Sverige 63 militära partnerskapsmål att uppfylla till år 2008.

2.3.3 Euroatlantiska partnerskapsrådet

I en skrivelse till riksdagen (rskr.1997/98:29) uttalade regeringen att det ligger i linje med svenska säkerhetspolitiska intressen att delta i Euroatlantiska partnerskapsrådet och i vidareutvecklingen och fördjupningen av PFF-samarbetet. Regeringen betonade särskilt vikten av den breddade övningsverksamheten, representationen i Nato-staber samt stärkandet av partnerländernas möjligheter till insyn och inflytande i planerings- och översynsprocessen PARP.

2.3.4 Svenskt PFF-deltagande

Sverige deltar i såväl övningsverksamhet som kurser, seminarier och arbetsgrupper inom ramen för det individuella partnerskapsprogrammet. De deltagande myndigheterna utgörs bl.a. av Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Försvarshögskolan, Totalförsvarets forskningsinstitut, Krisberedskapsmyndigheten, Kustbevakningen, Luftfartsverket, Post- och telestyrelsen, Rikspolisstyrelsen, Sjöfartsverket, Socialstyrelsen, Statens jordbruksverk, Statens livsmedelsverk, Statens räddningsverk, Svenska kraftnät AB, Banverket och Vägverket. Deltagandet i aktiviteter berör de tidigare nämnda 24 samarbetsområden som finns inom PFF, jfr avsnitt 2.2.2.

Det svenska deltagandet i PFF-övningar och i aktiviteter inom de olika särskilda samarbetsområdena som planeras framgår i databassystemet PRIME (Partnership Real-Time Information Management and Exchange System). Till detta kan senare komma ytterligare aktiviteter som Nato öppnar för partnerländernas deltagande. För åren 2004 och 2005 avser Sverige att delta i huvuddelen av de särskilda samarbetsområdena, med tyngdpunkt på civil beredskapsplanering och militära övningar och därtill relaterade träningsaktiviteter samt militär träning, utbildning och doktrin.

2.3.5 Svenska erbjudanden

Sverige erbjuder också aktiviteter till deltagande nationer inom partnerskapssamarbetet, vilka införs i den ovan nämnda PWP-katalogen. För år 2004 berörs elva av de särskilda samarbetsområdena. Dessa är;

- civil beredskapsplanering,
- samverkan, ledning, sambandstjänst och informationssystem,
- krishantering,
- försvarspolicy/strategi,
- global humanitär minverksamhet,
- språkträning,
- hälso- och sjukvårdstjänst,
- nukleärt-, biologiskt och kemiskt skydd,
- fredsfrämjande insatser,
- militära övningar och därtill relaterade träningsaktiviteter samt
- militär utbildning, träning och doktrin.

Som ett bidrag till det utökade och fördjupade samarbetet inom PFF har Sverige etablerat ett träningscenter i Almnäs utanför Stockholm. I april 1999 erkände Nato formellt denna institution som ett svenskt "PfP Training Centre". Aktiviteterna vid centret omfattar övning och utbildning i enlighet med de övergripande målen för PFF-samarbetet med koncentration på humanitära insatser, räddningstjänst, fredsfrämjande operationer, civil beredskapsplanering och demokratisk kontroll av försvarsstyrkor. Specifik utrustning finns tillgänglig vid centret där det regelbundet organiseras ett stort antal kurser liksom förövningar och övningar inom PFF.

2.3.6 Övningsverksamhet

Vid en redogörelse för Sveriges deltagande i PFF-aktiviteter bör särskilt nämnas övningsverksamheten, som utgör en stor del av Sveriges deltagande. Försvarsmakten och andra myndigheter deltar aktivt i övningssamarbete inom ramen för PFF. Dessa övningar utgör en del av den ordinarie svenska övningsverksamheten av nationella förband. Syftet är att uppnå en ökad samverkansförmåga

(interoperabilitet) med andra länder. Från svensk sida har det bedömts som särskilt angeläget att öva samarbete mellan civila och militära aktörer inom krishantering. Med detta menas deltagande även med civila myndigheter, frivilligorganisationer och statliga organisationer.

Sverige har alltsedan år 1994 deltagit i ett stort antal övningar, såväl PFF-övningar som övningar i andan av PFF och Nato-övningar, där vi inbjudits att delta som partnerland. Sverige har också stått som arrangör av ett antal övningar i andan av PFF. Tyngdpunkten för svenskt deltagande i övningsverksamhet ligger på aktiviteter i Östersjöområdet. I närområdet deltar Sverige med enheter och förband ur såväl, armé-, marin- som flygstridskrafter samt civila myndigheter, frivilligorganisationer och statliga organisationer. I områden som ligger längre bort sker deltagandet inte så mycket med förband och enheter utan främst med stabsofficerare, observatörer och med diverse civila aktörer.

För deltagande med förband och enheter ur Försvarsmakten i olika aktiviteter liksom vid en eventuell insats av de till styrkeregister anmälda förbanden, krävs i varje enskilt fall beslut av regeringen. Här följer några exempel på övningar inom ramen för PFF som Sverige dels har deltagit i, dels har arrangerat.

Sverige deltog våren 2002 i Nato-övningen *Strong Resolve*. Sverige deltog i den del av övningen som riktade sig till Nato- och partnerländer och som omfattade en fredsfrämjande insats i Polen. Övningens syfte var att öva en multinationell insatsstyrka med armé-, marin- och flygstridskrafter under gemensam ledning. Sverige deltog med samtliga vapenslag. De deltagande svenska förbanden motsvarades till största delen av förband anmälda till internationella styrkeregister.

Under sommaren 2003 deltog Försvarsmakten även i övningen *Baltops*, en övning i andan av PFF, som äger rum i södra Östersjön och i Sveriges direkta närområde. Övningen, som genomförs årligen, syftar till att öva marin- och flygheters deltagande i en multinationell fredsfrämjande insats. I övningen deltog även ett antal svenska civila myndigheter och organisationer.

Sverige arrangerade sommaren 2002 en övning i andan av PFF, övningen *Nordic Peace*. Det övergripande syftet med övningen var att vidareutveckla de nordiska ländernas samarbete på det fredsfrämjande området och utveckla förmågan att utföra fredsfrämjande insatser med multinationella förband. I övningen låg tyngdpunkten på övning av samarbete mellan civila och militära

aktörer vid en fredsfrämjande insats. Försvarsmakten deltog i övningen med armé- marin- och flygstridskrafter, vilka till största delen motsvarades av de förband som är anmälda till internationella styrkeregister.

Sverige arrangerar datorstödda stabstjänstövningar i simuleringsnätverket PfP Simnet för fredsfrämjande insatser genom övningsserien Viking. Viking är en övning i andan av PFF. Tre övningar har hittills genomförts i Sverige – Viking 99, Viking 01 och Viking 03. Stor tonvikt läggs vid civil-militär samverkan. Nato har också visat intresse för konceptet med datorstödd övningsverksamhet. Målsättningen med övningarna är att ytterligare utveckla simuleringsnätverket och att öka interoperabiliteten för fredsfrämjande operationer.

Ett stort antal svenska myndigheter samt militära och civila frivilligorganisationer och statliga organisationer deltog också i övningarna Nordic Peace och Viking.

Som exempel på Sveriges deltagande i civila övningar kan nämnas räddningstjänstövningen Bogorodsk i Ryssland hösten 2002 samt en motsvarande övning kallad Fergana i Uzbekistan våren 2003. Sverige arrangerade hösten 2002 Barents Rescue, en övning med såväl civila som militära inslag.

2.4 Sveriges övriga militära fredsfrämjande samarbete

2.4.1 FN:s fredsbevarande arbete

Regeringen har uttalat att FN:s särskilda ansvar för internationell fred och säkerhet spelar en avgörande roll för Sveriges internationella engagemang och att det är av stor vikt att Sverige fortsätter sin långa tradition att aktivt medverka i FN:s fredsfrämjande och humanitära verksamhet och därmed tar sin del av ansvaret för att FN kan fullfölja sina uppdrag. I kraft av sitt stadgeenliga ansvar för internationell fred och säkerhet har FN en huvudroll i det internationella samfundets fredsfrämjande verksamhet. Det bedöms dock som mindre sannolikt att FN i framtiden ensamt förmår genomföra mer omfattande militära fredsframtvingande insatser och det är därför väsentligt att en samverkan kan ske mellan FN och olika regionala organisationer. Förslag har framförts om att FN:s fredsfrämjande verksamhet bör

förbättras, varvid det har talats om analys- och förvarningsförmåga och ökad betoning på mänskliga rättigheter och civila aspekter.

FN:s organ Office for Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) har mandat att samordna FN:s insatser i humanitära kriser. OCHA:s huvuduppgifter är bl.a. att samordna internationella humanitära insatser och säkerställa att världssamfundets humanitära syn beaktas i övergripande insatser rörande återuppbyggnad och fredsfrämjande insatser. OCHA har under senare tid bedrivit ett arbete för att förbättra internationell samordning vid kriser och katastrofer av icke säkerhetspolitisk art och har gjort en översyn av de interna riktlinjerna för användandet av civila och militära resurser.

Sverige har en lång tradition av FN-insatser och har bidragit med militärobservatörer till flera av FN:s observatörsinsatser. Sverige deltar också sedan år 2003 med en flygfältsenhet till en av FN:s insatser i Demokratiska republiken Kongo.

2.4.2 SHIRBRIG – en snabbinsatsstyrka

FN har ett behov av snabbt tillgängliga militära enheter. Stärkandet av FN:s snabbinsatsförmåga har bl.a. skett genom etablerandet av SHIRBRIG (The Multinational UN Stand by Forces High Readiness Brigade) som är en insatsstyrka från sexton medlemsländer.

Samarbetet syftar till att inom trettio dagar kunna ställa förband upp till brigads styrka till FN:s förfogande. Tanken är att en insats med SHIRBRIG ska pågå i högst sex månader, varpå en reguljär FN-styrka ska kunna ta över. SHIRBRIG har en stabsfunktion för planering, ett s.k. planeringselement, i Danmark. Planeringselementet utgör kärnan i ett kommande högkvarter i SHIRBRIG.

SHIRBRIG är emellertid inte ett stående förband utan varje anmäld enhet, som även kan vara anmäld till andra styrkeregister, ställs till SHIRBRIG:s förfogande efter nationella beslut i det bidragande landet. Beslut om deltagande i insats fattas från fall till fall. Under år 2003 har ett av de anmälda svenska förbanden – ett ingenjörkompani – uppgraderats till Rapid Deployment Level. Det innebär att insatsberedskapen fortfarande är trettio dagar från nationellt beslut, men att vissa administrativa förberedelse, för att underlätta en insats, görs redan innan beslut om ett deltagande fattats.

2.4.3 EU:s militära krishanteringssamarbete

Bakgrunden till den Europeiska Säkerhets- och Försvarspolitiken (ESFP)

Sedan 1970-talet har Europeiska gemenskapens medlemsstater samarbetat och strävat efter samråd i frågor som rör internationell politik. Samarbetet skedde till en början på mellanstatlig nivå men sedan år 1993 kan EU uttrycka unionens ståndpunkt i frågor om t.ex. väpnade konflikter och om mänskliga rättigheter. Genom Maastrichtfördraget som trädde i kraft 1999 fick unionen även en gemensam säkerhets- och försvarspolitik (ESFP). Enligt fördraget är det de s.k. krishanteringssuppdragen, humanitära insatserna och räddningsinsatserna samt hela spektrumet av fredsfrämjande insatser som ska stå i centrum. Dessa uppgifter skulle enligt Maastrichtfördraget utföras av Västeuropeiska unionen (VEU), men efter ett svenskt-finskt initiativ beslutade EU-länderna att dessa insatser skulle kunna utföras i egen regi. Ett viktigt led i detta var tillsättandet av en talesperson på hög nivå för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP).

Målet för EU:s krishanteringsförmåga i fråga om militära resurser är att unionen år 2003 ska ha förmåga att inom 30 dagar sätta in upp till 60 000 personer med kapacitet att under minst ett år genomföra alla fredsfrämjande insatser. Deltagandet med insats av militära förband sker på grundval av nationella beslut av varje enskilt medlemsland. En grundval för den europeiska säkerhets- och försvarspolitikerna är möjligheten för EU att "låna" resurser av Nato för att kunna genomföra insatser.

EU:s krishanteringsförmåga är mer än enbart en militär insatsförmåga. Här utvecklas kompetens inom polis, stöd till rättssamhället, räddningstjänst och civil förvaltning. Förutom de nya civila och militära resurser som utvecklas har EU sedan tidigare kompetens som kan användas inom global krishantering, såsom medling, sanktioner samt katastrof- och återuppbyggnadsinsatser. Sverige strävar efter ett helhetsperspektiv och att krishantering bör ses som ett begrepp som inkluderar såväl civila som militära komponenter.

För att säkerställa politisk kontroll och strategisk styrning finns en kommitté för utrikes- och säkerhetspolitik (KUSP) samt en militärkommitté. Den militära kommittén består av en militär stab som består av militära experter avdelade av medlemsstaterna. Den

militära staben består av omkring 120 militärer, varav sex stycken är svenskar, vilka inte är EU-anställda utan nationella tjänstemän. De civila delarna av krishantering hanteras av Kommittén för civila aspekter av krishantering. EU:s försvarsministrar möts normalt två gånger per ordförandeskap.

Relationen mellan EU och Nato

Relationen mellan EU och Nato är en kärnfråga när det gäller krishantering. I december 2002 kom Nato och EU till en principöverenskommelse om de permanenta arrangemangen mellan organisationerna ("Berlin plus"). Avsikten är att EU ska kunna utnyttja Natos planerings- och ledningsstrukturer för att planera och leda en operation. Man vill undvika kostsamma dubbleringar av resurser och samtidigt säkerställa tillgång till de amerikanska och kanadensiska erfarenheterna och kunskaperna.

EU:s militära insatser

Den mest omedelbara effekten av överenskommelsen "Berlin plus" gäller EU:s militära engagemang på Balkan. I mars 2003 inledde EU sin första militära insats, Operation Concordia i Makedonien. Operation Concordia omfattar drygt 300 personer av vilka något mer än hälften utgörs av stabspersonal och resten av markförband, med högkvarter i Skopje. Totalt deltar 26 länder. Sverige bidrar med två övervakningsteam om åtta personer. Därtill kommer sex stabsofficerare i olika delar av kommandokedjan. Styrkans uppgifter är att bidra till en synlig militär närvaro, övervaka situationen till stöd för de civila övervakarna från EU och OSSE samt upprätthålla kontakter med lokala myndigheter och övriga internationella aktörer i landet.

I juni 2003 beslutade EU att genomföra en insats i Kongo i enlighet med Säkerhetsrådets resolution 1484. Insatsen var den första militära EU-ledda insatsen utan stöd från Nato. Frankrike var sammanhållande land och bidrog med huvuddelen av den militära ledningsstrukturen samt med betydande resurser och tillgångar. Sverige bidrog med en väpnad styrka om ca 100 personer. Insatsen avslutades i september 2003.

EU har antagit en övningspolicy och ett långsiktigt övningsprogram. I policyförklaringen ges en beskrivning av övningarnas övergripande syfte jämte en beskrivning av hur de ska genomföras för att stå i överensstämmelse med EU:s operativa och politiska målsättningar. Övningsprogrammet innehåller en förteckning över de krishanteringsövningar som planeras äga rum fram till år 2006.

2.4.4 Nordcaps

Samarbetet kring fredsfrämjande verksamhet har alltid utgjort ett kärnområde i det nordiska samarbetet. I slutet av 1960-talet skapades NordSamFN för att underlätta samarbete, koordinering och effektivisering av nordiska resurser vid FN-insatser. År 1997 beslutade de nordiska länderna (Danmark, Finland, Norge och Sverige) att skapa Nordcaps (Nordic Coordinated Arrangement for Military Peace Support). Island anslöt sig till samarbetet under hösten 2003. Nordcaps ska samverka kring samordning och effektiv resursanvändning i syfte att förbättra förmågan att agera gemensamt inför beslut om och vid deltagande i fredsbevarande operationer. Syftet med Nordcaps är att anpassa och vidareutveckla den nordiska samverkan på det fredsfrämjande området och att genom nordisk samverkan förbättra förutsättningarna för att bidra till internationell fred och säkerhet.

Nordcaps består av en styrgrupp, en militär samverkansgrupp och ett planeringselement. Inom organisationen förs ett gemensamt styrkeregister. Arbete pågår inom organisationen med att upprätta en nordisk krishanteringsstyrka, motsvarande en brigads storlek. Sedan juli 2003 är styrkan operativ och kan användas för FN-, Nato-, OSSE- och EU-ledda operationer. I övrigt har ett samarbete inletts mellan Nordcaps-länderna och Storbritannien. Diskussioner har också förts om huruvida Nordcaps kan bidra till och underlätta koordineringen av de nordiska truppbidragen till KFOR.

2.4.5 OSSE

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) är genom sin vida medlemskrets (55 stater), flexibla struktur och brett definierade syn på säkerhet en effektiv organisation i det

internationella säkerhetssamarbetet. OSSE arbetar med säkerhetsfrågor i ett brett perspektiv där såväl militära frågor, mänskliga rättigheter och demokrati som ekonomisk och miljömässig säkerhet ingår. Tyngdpunkten i OSSE:s verksamhet har under 1990-talet förskjutits till operativ icke-militär krishantering. OSSE:s organisation gör snabba förebyggande insatser möjliga, ofta i nära samarbete med andra internationella organ. Organisationen har kapacitet att verka i olika skeden av en konflikt: förvarning, förebyggande, konflikthantering samt återuppbyggnad respektive utveckling av demokrati och en fungerande rättsstat.

OSSE har för närvarande fältkontor i 18 länder och den övervägande delen av OSSE:s budget går till konkreta fältinsatser. Fältmissionernas arbete är inriktat på att stärka respekten för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer, att bygga upp demokratiska institutioner och att stödja förtroendeskapande åtgärder mellan olika befolkningsgrupper.

Vad gäller den militärpolitiska dimensionen har alla OSSE:s säkerhets- och förtroendeskapande åtgärder ett nära samband och syftar till att upprätthålla kontroll över de deltagande ländernas innehav av olika vapen. Wiendokumentet, avtalet om konventionella stridskrafter i Europa (CFE-avtalet) och Fördraget om observationsflygningar kan alla betecknas som rustningskontrollinstrument. Wiendokumentet tar sikte på militära förband och deras verksamhet medan CFE-avtalet reglerar mängden krigsmateriel i fem olika kategorier. Fördraget om observationsflygningar tillåter de länder som är anslutna till fördraget att genomföra observationsflygningar över varandras territorium. Den grundläggande tanken är att öppenhet och samarbete på det militära området skapar en gemensam säkerhet och att det militära läget blir mer förutsebart liksom att risken för missbedömningar av andra staters agerande minskas.

OSSE:s ”lätta vapen-dokument”, som innebär att medlemsstaterna åtar sig att årligen lämna rapporter om sitt innehav av lätta vapen, och ”Uppförandekoden om politiska och militära aspekter på säkerhet” anses vara av stor vikt som konfliktförebyggande instrument.

2.4.6 Svenska fredsfrämjande insatser

Den legala statusen vid insatser omfattas inte av utredningens uppdrag. För att ge en bild av vad den fredsfrämjande verksamheten är en förberedelse för, lämnas ändå följande exempel på svenska insatser.

Kosovo Force (KFOR)

Den Nato-ledda fredsstyrkan KFOR etablerades i Kosovo i juni 1999. Från årsskiftet 2002/2003 tjänstgör ca 25 000 soldater från ett 30-tal länder i missionen. Den svenska kontingenten i Kosovo utgör huvuddelen av Sveriges bidrag till internationell militär krishantering. Cirka 760 kvinnor och män tjänstgör för närvarande i missionen. De svenska bataljonerna utgörs av mekaniserade pansarskyttebataljoner och byts normalt ut var sjätte månad. KFOR:s huvuduppgift är bl.a. att upprätthålla lugn och säkerhet, fri rörlighet samt att understödja återuppbyggnaden i Kosovo i samverkan med civila hjälpinsatser, i exempelvis FN:s regi.

Stabilisation Force (SFOR)

Den Nato-ledda styrkan SFOR övervakar efterlevnaden av Dayton-avtalet i Bosnien-Hercegovina och stödjer även det civila återuppbyggnadsarbetet. I dag deltar 34 länder i missionen med sammanlagt ca 12 000 soldater. Sverige deltar med en underrättelseenhet samt med tre stabsofficerare.

EU-insats i Makedonien (fYROM) – Concordia

Sveriges insatser har redovisats i avsnitt 2.4.3.

International Security Assistance Force (ISAF)

Den 20 december 2001 inrättade FN:s säkerhetsråd en internationell säkerhetsstyrka (ISAF) i Afghanistan med uppgift att bistå den dåvarande afghanska interimadministrationen med att upprätthålla säkerheten i huvudstaden Kabul med omnejd. Sverige

har bidragit med väpnad trupp till ISAF alltsedan missionen etablerades. Sverige bidrar för närvarande med en CIMIC-enhet (civil-militär samverkan).

2.5 Övrigt militärt samarbete

Inledningsvis kan det konstateras att det övriga militära samarbetet består av aktiviteter av skiftande karaktär och innehåll. Det kan vara fråga om aktiviteter av mera begränsad omfattning som t.ex. kurser eller seminarier under några dagars tid. Det kan också röra sig om aktiviteter som pågår under en så lång tidsperiod att det kan bli fråga om att anhöriga till den militära personalen medföljer till Sverige. Att utländska officerare tjänstgör vid svenska militära skolor är exempel på en aktivitet som kan pågå under flera års tid.

Nedan följer en sammanställning av aktiviteter som inryms i begreppet övrigt militärt samarbete:

- *Övningar:* bilaterala och multilaterala övningar mellan svenska och utländska förband på svenskt territorium .
- *Stabstjänstgöring:* utländska officerare som tjänstgör vid svenska staber.
- *Växeltjänstgöring:* utländska officerare som i anledning av utbytesprogram tjänstgör i Sverige.
- *Konferenser:* seminarier och konferenser i bl.a. Försvarshögskolans eller Swedints regi.
- *Utbildning:* utländska officerare som deltar i utbildning vid bl.a. Försvarsmakten, Totalförsvarets forskningsinstitut och Försvarshögskolan.
- *Tjänsteresor:* utländska officerare på officiellt besök i Sverige.
- *Förbandsbesök:* utländska förband som gör kortare besök vid ett vänförband i Sverige.
- *Materielprojekt:* utländska officerare som befinner sig i Sverige för att fullgöra ett materielprojekt vid t.ex. Försvarets materielverk.
- *Uppvisningar:* utländska förband som efter inbjudan deltar i flyguppvisningar eller liknande på svenskt territorium.

2.6 Civilt fredsfrämjande samarbete

2.6.1 Civilt PFF-samarbete

PFF-samarbetet har även en civil sida och enligt regeringens mening är det angeläget att Sverige även fortsättningsvis medverkar i och strävar efter att fördjupa detta.

CEP (Civil Emergency Planning) i Nato omfattar civil beredskapsplanering i relativt vida termer. Vid en jämförelse med svensk terminologi motsvarar det "civilt försvar" och "svåra påfrestningar". CEP inom Nato har under de senaste tio åren utvecklats från att ha varit en civil stödresurs till den militära sidan till en relativt högprioriterad verksamhet med mycket omfattande partnersamverkan och med en stark politisk tyngd. CEP har i många avseenden varit ingången för många partnerländer för utvecklingen av samarbetet med Nato. CEP-området omfattar samarbete mellan Nato- och partnerländer inom ramen för PFF-samarbetet. Inom Nato sker samarbetet genom deltagande i Senior Civil Emergency Planning Committee och dess civila underkommittéer. Försvarsdepartementets civila enhet representerar Sverige på "plenum-nivå", medan den svenska delegationen vid Nato representerar Sverige på "permanent-nivå".

Inom de ovannämnda civila planeringskommittéerna kan noteras en ökning av partnerinriktade aktiviteter under de senaste åren. I samtliga kommittéer är Sverige representerat med expertis från berörda myndigheter. De svenska myndigheter som deltar med experter inom kommittéerna är bl.a. Banverket, Livsmedelsverket, Luftfartsverket, Post- och telestyrelsen, Sjöfartsverket, Socialstyrelsen, Statens jordbruksverk och Statens räddningsverk. En kontaktgrupp med berörda myndigheter för samordning av civil PFF-verksamhet leds av Försvarsdepartementets civila enhet.

Inom ramen för SCEPC och Natos civila verksamhetsområde har tagits fram en handlingsplan för civil beredskap mot massförstörelsevapen. Handlingsplanen fastställdes i november 2001 och har senare breddats något. Inom ramen för handlingsplanen avser man att upprätta civila icke-bindande miniminivåer för utbildning, utrustning och procedurer som vägledning för förberedelser för att skydda befolkningen mot attacker med massförstörelsevapen.

Euro Atlantic Disaster Response Coordination Centre har som huvuduppgift att biträda vid samordning av internationella

humanitära katastrofinsatser inom partnerskapets område eller mera självständigt samordna sådana insatser och ska härvid alltid arbeta samordnat med FN. Centret bemannas av personer som ställs till förfogande av PFF-länder och leds formellt av chefen för Natos civila enhet. Sverige har under åren 1999–2003 haft personal tjänstgörande vid centret från Statens räddningsverk.

Det svenska individuella partnerskapsprogrammet omfattar, förutom en stor mängd militära inslag, även ett avsnitt benämnt Civil Emergency Planning, som helt avser civila verksamheter. Här ingår svenska myndigheters deltagande i PFF-aktiviteter samt anordnande av sådana. Huvudansvaret för denna verksamhet har främst Försvarsdepartementets civila enhet. PARP, jfr avsnitt 2.2.3, har huvudsakligen ett militärt innehåll men även denna verksamhet har viss bäring mot den civila sidan. Några civila partnerskapsmål finns dock inte. En stor del av de civila PFF-aktiviteter som inryms i PWP-katalogen avser kurser, seminarier, work-shops och övningar.

2.6.2 EU:s civila krishanteringssamarbete

Den europeiska säkerhets- och försvarspolitikerna har även en civil sida. För närvarande har medlemsstaterna fastställt fyra prioriterade områden inom ramen för de civila delarna av krishantering. Dessa är polisverksamhet, stärkande av rättsstaten, civil förvaltning och räddningstjänst. Dessa resurser ska kunna användas för bidrag till såväl FN- och OSSE-ledda insatser som EU-ledda insatser. Ytterligare områden kan komma till senare. Beredningsarbetet när det gäller civil krishantering i EU sker främst inom Civilkommittén som ägnar sig åt civila aspekter av fredsfrämjande insatser.

Målet på *polisområdet* är att medlemsstaterna i EU ska kunna sätta in 5 000 poliser i internationella insatser, varav 1 000 poliser ska kunna finnas på plats inom 30 dagar. En särskild polisenhet inom rådssekretariatet har upprättats, som har till uppgift att planera och leda polisinsatser inom ramen för EU-ledda krishanteringsoperationer.

Målet på *rättsområdet* är att EU ska förstärka sin förmåga att bidra till insatser för att stärka rättsstaten över hela fältet från konfliktförebyggande verksamhet till krishantering. Medlemsstaterna ska kunna bidra med upp till 200 domare, åklagare,

fängelsepersonal och andra befattningshavare inom rättsväsendet i internationella krishanteringsinsatser som ett komplement till en internationell polisinsats i syfte att upprätta en fungerande rättskedja.

Målet beträffande den *civila förvaltningen* är att medlemsstaterna ska upprätta en pool av experter inom ett brett fält som är relevant för krishanteringsinsatser, t.ex. administrativa, sociala och infrastrukturfrågor. Utbildning och övning för experterna ska prioriteras och utvecklas i samverkan med internationella organisationer som FN, OSSE och Europarådet.

Inom *räddningstjänstområdet* är målet att medlemsstaterna med kort varsel ska kunna bidra med upp till 2 000 räddningstjänstexperter för insatser i samband med krishantering, liksom med experter för utvärdering av resursbehovet på plats och annan specialistkompetens. Tanken är också att samordningen mellan medlemsländernas räddningstjänstinsatser vid allvarliga olyckor ska förstärkas, vilket i sin tur ska underlätta katastrofbistånd till ett medlemsland som drabbats av en allvarlig olycka. Syftet är också att samordningen mellan medlemsländernas räddningsinsatser utanför EU:s gränser ska underlättas. Beslut om att genomföra räddningstjänstinsatser och tillhandahålla resurser fattas av staterna själva.

Unionens målsättning är att all krishantering ska behandlas som en samlad verksamhet och att de civila och militära komponenterna ska samverka.

2.6.3 Övrigt civilt samarbete

Östersjösamarbetet inom civil säkerhet

Sverige uppmuntrar gränsöverskridande samarbete mellan regionens länder. Detta gäller särskilt mellan Estland, Lettland, Litauen och Ryssland. Ett viktigt forum för ett sådant samarbete är Östersjöstaternas råd – The Council of the Baltic Sea States (CBSS). Det samarbetsområde inom CBSS som närmast har relevans i detta sammanhang är civil säkerhet. Samordningen av samarbetet inom detta område har tidigare i hög grad åvilat Sverige. Regeringens uppfattning i försvarsbeslutspropositionen (prop. 2001/02:10) var att CBSS-samarbetet inom området civil säkerhet bör utvecklas och bli än mer konkret. I syfte att åstadkomma detta har en särskild utredare tillsatts med uppgift att lämna förslag på

hur området kan vidareutvecklas. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2003.

Nordiskt samarbete

Inom räddningstjänstområdet sker det nordiska samarbetet inom ramen för Nordred. Sverige verkar även i detta sammanhang för ett närmare samarbete med de övriga östersjöländerna. Ett institutionellt räddningstjänstsamarbete till sjöss är etablerat sedan länge.

Humanitärt katastrofbistånd

Statens räddningsverk och Kustbevakningen verkar främst inom området ”skydd mot olyckor”. Dessa två myndigheter har resurser och kapacitet som kan komma till användning vid internationella hjälpinsatser under ledning av FN eller annan biståndsansvarig organisation.

Statens räddningsverk har fått i uppdrag av regeringen att hålla viss beredskap för att kunna bistå vid internationella katastrof- och biståndsinsatser. Vid ett flertal tillfällen har verket deltagit i sådana operationer. Statens räddningsverk har bl.a. utvecklat en rad s.k. insatspaket, vilka kan utnyttjas för att bl.a. stödja FN-organen med olika tjänster som eftersöknings- och räddningsteam, transportteam, logistik, sambandsfunktioner, vattenrening, humanitär minröjning m.m. Att utveckla stödresurser till FN-organens administrativa förmåga är en viktig uppgift.

När det gäller Kustbevakningens internationella verksamhet har myndigheten på grund av internationella avtal som Sverige ingått möjlighet att lämna assistans i händelse av utsläpp av olja eller andra skadliga ämnen till havs. Myndighetens resurser kan således användas för att lindra effekterna av ett skadligt utsläpp i den marina miljön. Räddningsdykare från Kustbevakningen ingår i den av Statens räddningsverks särskilt organiserade s.k. keminsatsstyrkan.

3 Regleringen av status för de involverade i internationellt fredsfrämjande samarbete

Av kapitel två framgår att Sverige tillsammans med andra länder och internationella organisationer bedriver ett omfattande och nära samarbete på det fredsfrämjande området. Sverige bidrar till och samarbetar med FN, EU och OSSE, liksom vi samverkar inom PFF. Sverige har en viktig roll att fylla i detta sammanhang och det råder bred politisk enighet om att Sverige ska vara en aktiv och framsynt part i arbetet att verka för fred och säkerhet runt om i världen. Samarbetet på det fredsfrämjande området består främst i aktiviteter som förbereder parterna för att kunna genomföra effektiva gemensamma insatser i en krissituation.

Olika statusavtal kommer till användning beroende på vilket slags samarbete det är fråga om. I avsnitt 3.1 redogörs för statusavtal i allmänhet. I avsnitt 3.2 lämnas en beskrivning av PFF-avtalet. Eftersom PFF-avtalet hänvisar direkt till Nato SOFA kommer även detta avtal att redovisas liksom tilläggsprotokollet om hinder mot verkställighet av dödsstraff och ett kompletterande tilläggsprotokoll. Därefter, i avsnitt 3.3, ges en beskrivning av det svenska lagstiftningsarbetet i samband med att PFF-avtalet skulle införlivas i svensk rätt samt den svenska reservationen. I avsnitt 3.4. kommer en redovisning av EU:s statusavtal EU SOFA att lämnas. I 3.5 redovisas hur statusfrågorna har lösts avseende det nordiska samarbetet Nordcaps samt SHIRBRIG.

3.1 Statusavtal

3.1.1 Olika former och aktiviteter av fredsfrämjande samarbete

Det har hittills inte konkretiserats vilka aktiviteter och verksamheter som det fredsfrämjande samarbetet består av och vilken verksamhet svensk militär personal kan komma att delta i

eller under vilka förutsättningar utländsk militär personal kommer att vistas i Sverige. Redan på detta stadium bör det understrykas att det är en missuppfattning att det fredsfrämjande samarbetet enbart består av renodlad övningsverksamhet. Av föregående kapitel har framgått att övningar endast utgör en del av samarbetet.

Här följer en exemplifiering av PFF-samarbete som inte är övningar. PFF-samarbetet innefattar bl.a. aktiviteter som kurser och seminarier samt olika förberedande åtgärder innan en övning kan äga rum. Genomförandefasen av en övning föregås alltid av en planeringsfas, som kan pågå mellan ett halvt år upp till två år beroende på övningens karaktär och omfattning. Planeringsfasen inleds med en serie möten av konferenskaraktär, under vilka övningen planläggs. I slutet av planeringsfasen krävs ofta rekognoscering av övningsområdet och kontroll av befintliga anläggningar som ska användas. Om övningen är tänkt att genomföras i Sverige kommer utländsk militär personal och personal från Nato att vistas i Sverige under en viss tid av den beskrivna planeringsfasen utan att det pågår en övning. På motsvarande sätt kommer svensk militär personal att befinna sig utomlands om övningen ska genomföras i ett annat land. Till PFF-samarbetet hänförs även t.ex. deltagande i utbildning. PFF-centret i Almnäs utanför Stockholm tillhandahåller stabsofficersutbildningar, i vilka simuleringsteknik ingår som ett delmoment. Utbildningen ingår som ett led i PFF-samarbetet och riktar sig både till svensk och till utländsk militär personal. Annan utbildning som också kan omfattas av PFF-samarbetet är t.ex. seminarier och kurser i Försvarshögskolans regi. Det fredsfrämjande samarbetet kan vidare ta sig uttryck i att utländsk militär personal tjänstgör vid svenska militära staber eller att utländska officerare tjänstgör i Sverige med stöd av ett utbytesprogram. Sådana aktiviteter kan pågå under flera års tid.

Av denna beskrivning framgår att det i begreppet fredsfrämjande verksamhet kan rymmas en mängd olika aktiviteter och att det kan beröra allt från enstaka officerare till stora förband med flera hundra soldater, allt beroende på vilken slags verksamhet det handlar om.

3.1.2 Deltagande personers behov av rättslig status

Så snart det handlar om en aktivitet eller en övning där militär personal deltar och militär materiel används uppkommer frågor om deltagande personers rättsliga status. Militär verksamhet innehåller med nödvändighet farliga och riskabla inslag och statusavtalen gör att de deltagande parterna redan på förhand vet vad som gäller för det fall att det t.ex. skulle inträffa ett haveri. Om en olycka eller ett haveri skulle inträffa under tjänsteutövningen uppkommer frågor om beräkning och erläggande av skadestånd. Om ett brott begås av någon medlem av den militära styrkan uppkommer frågor om jurisdiktion och vilket land som har rätt att beivra brottet. De militära statusavtalens syfte är att reglera dessa förhållanden och att redan på förhand fördela skyldigheter och rättigheter mellan de deltagande länderna. Det anses praktiskt och förutsebart att deltagande personal ska ha samma rättsliga status oavsett i vilken avtalslutande stat de befinner sig, dvs. att det inte ska spela någon roll om en övning äger rum på t.ex. svenskt eller tyskt territorium.

I ett avtalslöst tillstånd är de inblandade staterna hänvisade att lösa eventuella tvister med stöd av internationell sedvanerätt. Dessa regler är inte entydiga och ger ett betydande utrymme för olika uppfattningar. Till synes enkla frågor kan därmed bli mycket svårlösta. Som exempel kan man tänka sig att ett militärt luftfartyg havererar inom en annan stats territorium i samband med en flyguppvisning. Skador som uppkommer på marken ska naturligtvis regleras. Men efter vilken stats lagar och regler och vilken stat ska leda eventuella utredningar? Att lagen i den stat där skadan uppkom ska vara styrande är inte självklart, än mindre att den staten ska utreda eventuella fel och brister hos den andra stats statsorgan. Olika folkrättsliga invändningar, exempelvis rörande statsimmunitet, kan därmed leda till att tillsynes enkla ersättningsärenden blir svårlösta mellanstatliga tvister.

En anledning till att militär personal är i behov av immunitet och privilegier står naturligtvis dessutom att finna i att de deltar i statlig verksamhet som ställer särskilda krav och som kan vara förknippad med inte obetydliga risker. Det kan också vara så att aktiviteten kan vara förlagd till ett land som inte har samma rättsordning och syn i frågor om mänskliga rättigheter som den egna staten. Det blir därmed en viktig uppgift för den sändande staten att skydda den egna personalen. Regleringen om jurisdiktion och fördelningen av domsrätt mellan länderna har sin utgångspunkt i detta synsätt. För

svensk del spelar även våra samarbetsländers krav både på avtalsreglering och statusreglering i synnerhet vad det gäller militär personal in. Svenskt deltagande i fredsfrämjande samarbete förutsätter att Sverige är part i och fullt ut tillämpar samma statusavtal som våra samarbetspartners.

Jurisdiktionsbestämmelserna är inte konstruerade på samma sätt i FN:s statusavtal, som är tillämpligt vid insatsverksamhet, som i det avtal som gäller för Natos och PFF:s fredsfrämjande samarbete. I FN SOFA ges den sändande staten exklusiv domsrätt avseende alla brott som den egna personalen har begått. Nato SOFA är konstruerad så att den mottagande staten ges jurisdiktion då det gäller brott som inte har med tjänsten att göra. Motsvarande bestämmelse finns i EU SOFA för vissa kategorier. Skillnaden beror på att i ett insatsområde kan den sändande statens personal löpa avsevärda risker om det land som operationen äger rum i skulle tillåtas att utöva domsrätt.

Nato SOFA är det statusavtal som regelmässigt används så snart det handlar om aktiviteter av fredsfrämjande art mellan de avtalslutande parterna. Detta beror bl.a. på att avtalet på ett uttömmande sätt behandlar frågor om status och att avtalet har använts i över femtio år av Nato-länderna. Den mångåriga tillämpningen av avtalet har därmed skapat en praxis och de enskilda länderna är väl förtrogna med avtalet och dess konstruktion. Avtalet har vidare fungerat som förebild för nya statusavtal, såsom t.ex. PFF-avtalet, i vilket en direkt hänvisning till Nato SOFA görs, och EU:s nya statusavtal, EU SOFA, som i stora delar är helt överensstämmande med innehållet i Nato SOFA. Det är dessutom praktiskt att ha likalydande statusavtal, eftersom tillämpningen då förenklas avsevärt. Flera av EU:s medlemsstater är ju också Nato-medlemmar, vilket skulle kunna leda till otillfredsställande resultat för personalen om statusavtal med olika innehåll och reglering skulle användas beroende på om det handlar om fredsfrämjande verksamhet i EU:s eller Natos regi. Sammanfattningsvis kan alltså förklaringen till Nato SOFA:s "popularitet" som statusavtal ligga i det faktum att många av de deltagande länderna har tillämpat avtalet under decennier och att de nya Nato-medlemmarna föredrar att den "egna" organisationens statusavtal används.

3.2 Rättslig reglering av PFF-samarbetet

I juni 1995 presenterade Nato ett förslag till en reglering av rättslig status vid PFF-samarbetet mellan de deltagande staterna i PFF-samarbetet; ”Avtal mellan de stater som är parter i Nordatlantiska fördraget och de andra stater som deltar i Partnerskap för fred om status för deras styrkor” (nedan kallat PFF-avtalet). Avtalet borde snarare kallas PFF SOFA, men i 1995 års proposition användes termen PFF-avtalet. I denna utredning benämns avtalet på samma sätt som i propositionen. Härmed ökar transparensen och förväxling med Nato SOFA undviks. När det gäller frågor om status hänvisar PFF-avtalet till Nato SOFA. Till PFF-avtalet hör även ett tilläggsprotokoll, i vilket parterna har åtagit sig att inte verkställa dödsstraff på en annan parts territorium. Utöver dessa överenskommelser finns även ett kompletterande tilläggsprotokoll som reglerar den rättsliga statusen för militära Nato-högkvarter och deras personal inom parternas territorier samt anger rättslig status för personal som ingår i partnerskapsstaternas väpnade styrkor som är avdelade eller anslutna till militära Nato-högkvarter, jfr vidare avsnitt 3.2.2.

3.2.1 Innehållet i PFF-avtalet

PFF-avtalet

PFF-avtalet innehåller totalt sex artiklar.

I ingressen anges vilka stater som deltar i PFF-samarbetet. Där konstateras att styrkor från en avtalspart efter avtal kan sändas till och mottagas på en annan stats område. Beslut om att sända och mottaga styrkor ska göras till föremål för särskilda arrangemang mellan de berörda parterna. PFF-avtalet reglerar statusen för sådana styrkor när de befinner sig på en annan parts territorium och för detta ändamål åberopas Nato SOFA (avtalet mellan parterna i Nordatlantiska fördraget om status för deras styrkor), upprättat i London den 19 juni 1951.

I artikel 1 anges att parterna ska tillämpa bestämmelserna i Nato SOFA som om de alla vore parter i detta avtal. I artikel 2 regleras PFF-avtalets geografiska område och anges att referenser i Nato SOFA till geografisk tillämplighet i detta sammanhang ska omfatta hela PFF-området.

I övrigt innehåller avtalet sedvanliga bestämmelser om tvistlösning samt till- och frånträde.

Tilläggsprotokoll

I Tilläggsprotokoll till avtalet mellan de stater som är parter i Nordatlantiska fördraget och de andra stater som deltar i Partnerskap för fred om status för deras styrkor (benämnt tilläggsprotokollet) regleras frågor om dödsstraff. Det slås fast att för det fall att en stat har domsrätt enligt avtalet ska en stat som har biträtt tilläggsprotokollet inte verkställa en dödsdom mot medlem i styrka från någon annan stat som är part i tilläggsprotokollet. I övrigt innehåller tilläggsprotokollet endast bestämmelser om godkännande, ratificering samt ikraftträdandebestämmelser.

Nato SOFA

Nato SOFA är en halvsekelgammal överenskommelse mellan Nato-staterna som reglerar den rättsliga statusen för ett Nato-lands styrkor när de befinner sig på ett annat Nato-lands territorium. Avtalet innehåller totalt 20 artiklar och nedan följer en kort sammanfattning av några av de frågor som regleras i avtalet. Avtalet bifogas i engelsk originalversion och i den svenska översättningen, *bilaga 2*.

Allmänna bestämmelser (art. 1–6)

Avtalets första artikel innehåller definitioner av begrepp som förekommer i avtalstexten, såsom t.ex. styrka, civil komponent samt sändande och mottagande stat.

I artikel 2 slår parterna fast att personkretsen som omfattas av avtalet är skyldig att respektera den mottagande statens lagar samt att avhålla sig från bl.a. politisk verksamhet. Den sändande staten är skyldig att vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa detta.

I artikel 3 finns bestämmelser om att den sändande statens trupper är undantagna från pass- och viseringsbestämmelser och om hemsändande av utländska soldater från mottagarlandet. De är undantagna från regler i den mottagande staten om kontroll och registrering av utlänningar.

I artikel 4 regleras frågor om körkort och förarbevis. Reglerna innebär att körkort som har utfärdats av den sändande staten ska godkännas även i den mottagande staten.

I artikel 5 uttalas att den sändande statens trupper som regel ska bära uniform i den mottagande staten och att tjänstefordon ska vara försedda med tydliga nationalitetsbeteckningar.

Artikel 6 reglerar under vilka omständigheter medlemmar av en styrka får inneha och bära vapen på en mottagande stats territorium.

Straffrättslig domsrätt m.m. (artikel 7)

Utgångspunkten är att varje stat har jurisdiktion i enlighet med respektive stats lagstiftning, men det finns regler som ger den sändande staten eller den mottagande staten exklusiv jurisdiktion. För brott som är straffbara enligt den sändande statens militärlagstiftning, men som inte är straffbara i det mottagande landet, har den sändande staten getts exklusiv domsrätt. I det omvända fallet har den mottagande staten domsrätt.

Om båda staterna har domsrätt har den sändande staten getts domsrätt då det handlar om brott som har begåtts av någon i den egna styrkan eller civila komponenten och som riktar sig mot den egna statens egendom och säkerhet. Den sändande staten har också domsrätt för brott som begåtts i tjänsten av någon ur den egna truppen. I alla andra fall har den mottagande staten företräde till att utöva domsrätt. Artikeln innehåller vidare bestämmelser om att en stat, som har företräde till domsrätten, ska underrätta den andra staten, om man väljer att inte utöva domsrätten. Det understryks också att bestämmelserna inte medför någon rätt för militärmyndigheterna i den sändande staten att utöva domsrätt över personer som är medborgare eller som har sitt hemvist i den mottagande staten, annat än om de är medlemmar av den sändande statens styrka. Den sändande staten har alltså enligt Nato SOFA rätt att sätta upp en domstol på den mottagande statens territorium. Mot detta har Sverige reserverat sig, jfr 3.3, vid anslutningen till PFF-avtalet. Den svenska reservationen finns intagen i engelsk originalversion och svensk översättning i *bilaga 2*.

Artikeln innehåller vidare bestämmelser om ömsesidigt bistånd med anhållanden och överlämnanden till den myndighet som har domsrätt liksom att staterna ska bistå varandra vid utredning och

bevisupptagning samt verkställighet av utdömda fängelsestraff. Myndigheterna i den mottagande staten ska snarast underrätta militärmyndigheterna i den sändande staten om någon medlem av styrkan eller civil komponent eller anhörig har anhållits. Den sändande staten får inte verkställa ett dödsstraff i den mottagande staten, om den staten saknar sådant straff för det aktuella brottet.

Artikel 8 reglerar även frågor om rättskraft och om rättssäkerhet under rättegång. Reglerna innebär att sedan en anklagad har ställts inför rätta och dom har meddelats, får han inte lagföras på nytt inom samma territorium av en annan parts myndighet.

Reguljära militära förband som ingår i en styrka har rätt att utöva polisiär myndighet för att kunna upprätthålla ordning och säkerhet i de egna förläggningarna och på de egna anläggningarna.

Skadestånd (artikel 8)

I artikeln ges detaljerade bestämmelser om hur olika skadeståndsanspråk ska hanteras. Artikel 8 skiljer mellan skadevällande handlingar som sker i tjänsten och skador som sker utanför tjänsten.

För skador på offentligt ägd egendom som används i Nato-verksamhet är huvudregeln att ingen av staterna är ersättningskyldig mot den andra. Om det däremot handlar om skador på annan offentligt ägd egendom ska sådana ersättningskrav avgöras av en skiljeman på sätt som föreskrivs i avtalet. Från denna reglering görs undantag i artikel 3 i PFF-avtalet. Enligt denna bestämmelse är parterna skyldiga att förhandla inbördes utan hänvändelse till någon utanförstående myndighet. Ersättning utgår dock inte för skador av mindre omfattning som understiger ett visst bestämt belopp. När det gäller personskador eller dödsfall avseende medlem av den egna krigsmakten under officiell tjänsteutövning föreskrivs att staterna avstår från krav mot varandra. I stället bestäms personalens rätt till ersättning i sådana fall av de nationella reglerna.

Om medlem av den främmande styrkan eller civil komponent i tjänsten orsakar skada för tredje man kan denne yrka ersättning vid det egna landets domstolar i enlighet med de nationella reglerna. Den mottagande staten betalar ut ersättningen till den skadelidande. Avgörandet är bindande för den sändande staten. Enligt särskilda regler om avräkning mellan staterna kan den

sändande staten få svara för högst 75 procent av skadeståndet. Det finns även regler för avräkning då flera stater har varit inblandade i den skadebringande handlingen. Frågan om avräkning mellan staterna kan i vissa fall hänskjutas till avgörande av det Nordatlantiska rådet. Från denna reglering görs undantag i artikel 3 i PFF-avtalet. Enligt denna bestämmelse är parterna skyldiga att förhandla inbördes utan hänvändelse till någon utanförstående myndighet.

Om medlemmar av en styrka eller en civil komponent utanför tjänsten orsakar skada för tredje man ska den skadelidande framställa sitt krav till den mottagande staten som fastställer eventuell ersättning enligt den egna lagstiftningen. Därefter underrättas den sändande staten som avgör om betalning ska ske "ex gratia" och, om så är fallet, till vilket belopp. Om den skadelidande accepterar beloppet erläggs betalningen av den sändande staten. Bestämmelserna utesluter inte den skadelidande från att rikta ett anspråk direkt mot den som kan anses vara vållande till skadan. Om det skulle uppstå en tvist om huruvida en skadebringande handling har skett i eller utanför tjänsten ska frågan underställas en skiljedomare. Även här gör PFF-avtalet undantag av innebörd att parterna är skyldiga att förhandla inbördes utan hänvändelse till någon utanförstående myndighet.

Regler om vistelsen i värdlandet (artikel 9–10)

I artikel 9 finns bestämmelser om villkoren under vistelsen i värdlandet. Där regleras bl.a. inköp av varor, anställningar, sjukvård, hemvist och mervärdesskatt. Den sändande staten har rätt att få sjuk- och tandvård på samma villkor som mottagarlandets personal, om sådan vård inte kan ordnas på ett tillfredsställande sätt där styrkan är stationerad. Den sändande statens personal anses varken ha sitt hemvist eller vara bosatt i värdlandet i beskattningshänseende och ska inte heller betala skatt i mottagarlandet för lön som utbetalats av den sändande staten. Skulle en medlem av den sändande staten däremot bedriva annan vinstgivande verksamhet i mottagarlandet finns det inga hinder för mottagarlandet att ta ut skatt.

Tullbestämmelser (artikel 11–12)

En grundläggande princip är att samma regler avseende tull gäller för den sändande statens medlemmar som för mottagarlandets egna medborgare. Tullmyndigheterna i den mottagande staten har rätt att visitera den främmande truppen och deras bagage, genomsöka fordon och ta egendom i beslag. Officiella handlingar under officiell försegling ska dock inte göras till föremål för tullinspektion. Fordon och annan utrustning för tjänsten får dock införas och föras ut ur mottagarlandet tullfritt. Även personlig utrustning, möbler och fordon för personligt bruk får tas in och föras ut tullfritt. Mottagarlandet är skyldigt att tillhandahålla bl.a. drivmedel för den sändande statens tjänstefordon tull- och skattefritt. Bestämmelserna om skattefritt drivmedel gäller även då det är fråga om transitering av styrkor genom ett medlemslands territorium. Som en följd av artikel 2 i PFF-avtalet kommer detta att gälla även transitering genom partnerlands territorium.

Samverkan kring utredning och bevisupptagning (artikel 13)

I artikeln föreskrivs att den sändande och den mottagande staten ska samverka för att förhindra att det sker överträdelse av skatte- och tullagstiftningen. Staterna ska därvid biträda varandra i utredningar och vid bevisupptagning.

Valutaregler (artikel 14)

Den sändande statens medlemmar förblir underställda valuta-lagstiftningen i hemlandet men är även skyldiga att följa de bestämmelser som finns i den mottagande staten. Den sändande och den mottagande staten får utfärda särskilda valutaregler för den främmande styrkan.

Avtalets giltighet vid fientligheter riktade mot Nato-staterna (artikel 15)

Som huvudregel är avtalet gällande även om fientligheter riktas mot Nato-staterna. Parterna har dock getts rätt att, till följd av nämnda fientligheter, inom viss tid upphäva tillämpningen av en enskild

artikel i avtalet varefter parterna i samråd ska komma överens om regler som kan ersätta den upphävda artikeln.

Avslutande bestämmelser (artikel 16–20)

I artiklarna 16–20 finns regler om hur man löser tvister om tolkning eller tillämpning av avtalet, om översyn av detta och slutligen formaliabestämmelser.

3.2.2 Kompletterande tilläggsprotokoll

Utöver PFF-avtalets anslutningsdokument, Nato SOFA och det tilläggsprotokoll i vilket parterna åtar sig att inte verkställa dödsstraff på en annan parts territorium, finns även ett kompletterande tilläggsprotokoll från år 1997. Protokollet hänvisar till det s.k. Parisprotokollet, ett Nato-avtal, från år 1952.

Parisprotokollet reglerar den rättsliga statusen för Natos permanenta ledningsstrukturer och legal status för utsända officerare. Överenskommelsen är i princip ett högkvartersavtal som består av totalt 16 artiklar. I protokollet stadgas att detta omfattar allierade högkvarter inom en avtalsparts territorium och dess militära och civila personal när de befinner sig på tjänsteuppdrag inom territoriet samt dessas anhöriga. Protokollet behandlar även frågor om jurisdiktion. Den straffrättsliga och disciplinära domsrätten tillkommer de militära myndigheterna i den stat vars militära lagar gäller för den berörda personen. Vidare regleras bl.a. frågor om ID-kort, skadestandsfrågor, beskattning, hantering av lös och fast egendom samt kontanter, rättshandlingsförmåga och processbehörighet, förfarande för slitande av tvister samt sedvanliga regler för till- och utträde, ratifikation och ikraftträdande.

Av de stater som ingår i PFF-samarbetet har 14 undertecknat det kompletterande tilläggsprotokollet, varav 10 också har ratificerat detsamma. Sverige har ännu inte undertecknat protokollet.

3.3 Det svenska lagstiftningsarbetet

Vid planeringen av de första PFF-övningarna uppkom frågan om vilken rättslig reglering ett sådant samarbete kräver och om svensk lag behövde ändras. Regeringen tillkallade därför år 1994 en särskild utredare med uppgift att kartlägga olika frågor om rättslig status för personal, ansvar och skadestånd m.m. som kan uppkomma vid Försvarsmaktens fredsfrämjande samarbete i Sverige eller utomlands. Utredaren skulle lämna förslag om vilka frågor av rättslig natur som Sverige borde söka reglera i avtal med andra länder samt lämna en redogörelse för de ändringar av lagar och andra författningar som bedömdes erforderliga med anledning av sådana avtal, jfr dir. 1994:122.

Utredningen redovisade i maj 1995 sina förslag i betänkandet Samverkan för fred – Den rättsliga regleringen (SOU 1995:53). I betänkandet konstateras bl.a. att frågor om rättslig status för personal och in- och utförsel av materiel m.m. vid internationellt försvarssamarbete vanligen regleras i avtal mellan de deltagande länderna. Inom FN är de rättsliga frågorna om status för personal m.m. inom organisationen reglerade genom olika konventioner om immunitet och privilegier. Vid FN:s fredsbevarande insatser finns bestämmelser om detta i särskilda avtal mellan FN och det land inom vars territorium insatsen sker. Inom Nato finns lång erfarenhet av rättslig reglering inför olika slags övningar inom ramen för samarbetet mellan organisationens medlemsstater. Inom den internationella rätten råder oklarhet om vad som gäller beträffande immunitet och privilegier för markbundna styrkor som befinner sig i ett främmande land för att genomföra en övning. Utredningen föreslog därför att samtliga förekommande rättsliga frågor om straffrättslig jurisdiktion, skadeståndsansvar, in- och utförsel av materiel, gränspassage för personal, beskattning, hälso- och sjukvård m.m. skulle regleras i ett generellt statusavtal mellan de involverade länderna. För att Sverige skulle kunna uppfylla åtaganden i ett sådant allmänt internationellt avtal om bl.a. rättslig status för personal bedömde utredningen att det var nödvändigt att ändra svensk lag i viss omfattning, bl.a. genom att avtalet införlivades i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall. Utredningen anförde vidare att man hade kunnat konstatera att de frågor som behöver regleras rättsligt i allmänhet inte kunde sägas vara specifikt militära, utan uppkommer både vid militärt och vid civilt samarbete. Utredningens förslag tog dock inte särskilt

sikte på det civila samarbetet. Det bedömdes i stället bli en uppgift i det kommande förhandlingsarbetet att formulera internationella bestämmelser så att dessa skulle få en allmän och generell tillämpning. Det kan nämnas att man inom Nato har försökt att reglera även civilt samarbete, dock hittills utan framgång.

Redan under år 1994 började Nato-länderna och partnerländerna förhandla om ett statusavtal. Resultatet av förhandlingsarbetet blev att partnerländerna och Nato i ett avtal (PFF-avtalet) beslutade att Nato SOFA skulle vara tillämplig också i PFF-samarbetet. Regeringen föreslog i propositionen 1995/96:37 att riksdagen skulle godkänna PFF-avtalet och tilläggsprotokollet men att Sverige skulle avge en reservation mot den möjlighet avtalet lämnar för utländsk stat att utöva domsrätt på svenskt territorium.

I samband med att Sverige undertecknade PFF-avtalet och anslöt sig till PFF-samarbetet lämnades en sådan reservation, jfr *bilaga 2*. Reservationen har följande lydelse i svensk översättning:

”Sveriges regering anser sig inte vara bunden av artikel 1 i avtalet mellan de stater som är parter i Nordatlantiska fördraget och de andra stater som deltar i Partnerskap för fred om status för deras styrkor i den utsträckning som denna artikel hänför sig till bestämmelserna i artikel 7 i avtalet mellan parterna i Nordatlantiska fördraget om status för deras styrkor, som ger de sändande staterna rätt att utöva domsrätt inom en mottagande stats territorium, när Sverige är mottagande stat. Reservationen inbegriper inte de åtgärder som vidtas av militärmyndigheterna i en sändande stat, vilka är trängande nödvändiga för att upprätthålla lugn och ordning inom styrkan”, jfr SÖ 1997:51.

Den svenska reservationen bygger på det faktum att varje stat som regel endast har domsrätt inom det egna territoriet, vilket följer av att varje stat anses suverän. Den svenska regeringsformen bygger på förutsättningen att rättskipning och förvaltning i Sverige ska fullgöras av svenska myndigheter och svenska domstolar. Främmande länders myndigheter kan inte utan vidare utöva maktbefogenheter på svenskt territorium. Detta gäller även om maktutövningen riktar sig mot det främmande landets egna medborgare.

Enligt 10 kap. 5 § fjärde stycket regeringsformen kan riksdagen under vissa förutsättningar överlåta förvaltningsuppgift till bl.a. en främmande stat eller en internationell organisation.

I artikel 7 i Nato SOFA föreskrivs bl.a. att militärmyndigheterna i den sändande staten ska ha rätt att i den mottagande staten utöva all straffrättslig och disciplinär domsrätt som tillkommer dem enligt lagen i den sändande staten över alla personer som lyder under militär lag i den staten.

Den svenska reservationen innebär att, i de fall som den sändande staten enligt avtalet ska ha företräde vid utövande av domsrätt, får sådan domsrätt inte utövas på svenskt territorium. Reservationen begränsar däremot inte på något sätt den sändande staten från att utöva sådan jurisdiktion efter det att personen har återvänt till den sändande staten. För att möjliggöra att personen lagförs i den sändande staten krävs att vederbörande inte lagförs i Sverige. För att undvika detta finns regler i brottsbalken som stadgar att regeringsbeslut krävs för att åtal för brott ska få väckas här i landet, jfr 2 kap. 7 a och b §§ brottsbalken. I praktiken innebär detta att den sändande statens personal är straffrättsligt immuna för aktiviteter som de vidtar i Sverige. Däremot kan den sändande staten inte upprätta någon typ av domstol i Sverige. Den främmande staten hindras inte från att vidta åtgärder som rör militär disciplin, inkluderande administrativa sanktioner på svenskt territorium. De ansvariga befälen har alltså rätt att vidta åtgärder mot en underordnad medlem av styrkan för att upprätthålla ordning och säkerhet i förbandet. Styrkans militärpolis har rätt att utöva polisiär myndighet i förlägningsområdet eller i andra lokaler som deras styrkor ensam förfogar över. Den sändande statens militärpolis har också rätt att inleda förundersökning avseende brott som faller under deras jurisdiktion, så länge som åtgärderna är begränsade till förlägningsområdet och endast riktar sig mot medlemmar av den sändande statens styrka. Om en situation däremot skulle uppstå som kräver mera ingående förundersökningsåtgärder ska de svenska myndigheterna bistå den sändande statens militärpolis i enlighet med bestämmelserna i Nato SOFA. Där sägs bl.a. att myndigheterna i den sändande och den mottagande staten ska bistå varandra med att vidta lämpliga åtgärder för att beivra lagöverträdelser. Den svenska reservationens syfte är alltså endast att förhindra att en sändande stat upprättar domstolar och dömer personer på svenskt territorium.

Anledningen till att Sverige valde att reservera sig mot artikel 7 i Nato SOFA var att jurisdiktionsbestämmelserna är tänkta att reglera rättsliga förhållanden inom ramen för ett betydligt mera långtgående samarbete än Partnerskap för fred där den sändande

staten skulle ha en styrka permanent förlagd i den mottagande staten. Bestämmelserna om rätt för den sändande staten att utöva domsrätt och verkställa domar på den mottagande statens territorium synes ha tillkommit med den utgångspunkten. Ett ytterligare skäl för Sverige att reservera sig var att långtgående lagstiftningsåtgärder skulle krävas för att ge en främmande stat rätt att utöva straffrättskipning på svenskt territorium och detta ansågs inte påkallat mot bakgrund av den begränsade funktion som avtalet bedömdes komma att ha för det svenska deltagandet i PFF-samarbetet. Det tredje skälet för den svenska reservationen var att en främmande stats utövande av en sådan domsrätt skulle kunna komma i konflikt med den svenska grundlagen eftersom det i Nato SOFA inte finns någon bestämmelse som hindrar den sändande staten från att döma till dödsstraff då den utövar sin domsrätt. Avtalet innehåller endast förbud mot verkställighet av ett sådant straff på den mottagande statens territorium. Meddelande av en dödsdom på svenskt territorium skulle strida mot 2 kap. 4 § regeringsformen eftersom det i nämnda paragraf stadgas att dödsstraff inte får förekomma i Sverige, jfr prop. 1995/96:37 s. 31.

Regeringen betonade att PFF-avtalet och tilläggsprotokollet endast reglerar vad som gäller i rättsligt avseende när ett lands styrkor befinner sig på ett annat lands territorium men att de däremot inte reglerar frågan om beslut att sända och ta emot styrkor.

Försvarsutskottet gjorde inte någon annan bedömning än regeringen och föreslog att riksdagen skulle godkänna avtalet med reservationen såvitt avser möjligheten för en utländsk stat att utöva domsrätt på svenskt territorium, samt besluta om de föreslagna lagändringarna.

Utskottet uttalade också att samarbetet inom ramen för PFF-avtalet är långsiktigt och årligen återkommande och att det därför är nödvändigt att de rättsliga frågor som uppstår till följd av samarbetet får en enhetlig och långsiktig reglering, jfr bet. 1995/96:FöU4.

Riksdagen biföll den 9 maj 1996 utskottets betänkande, jfr rskr. 1995/96:237.

3.4 EU SOFA

Inom EU har det under en tid pågått ett arbete med att ta fram ett avtal som reglerar statusen för den militära och civila personal som medlemsstaterna sekonderar till EU:s militära personal vid högkvarter eller i styrkor som kan ställas till EU:s förfogande under krishanteringsinsatser. Förhandlingsarbetet slutfördes under sommaren 2003 och den s.k. EU SOFA undertecknades den 17 november 2003 av medlemsstaterna, varefter ratificeringsprocessen i respektive land tog vid. EU SOFA finns bifogad i betänkandet som *bilaga 3*.

EU SOFA består av totalt 19 artiklar och är indelad i fyra olika avsnitt. Innehållsmässigt överensstämmer den i stora delar med Nato SOFA. Regleringen om skadestånd och jurisdiktion är t.ex. i princip likalydande med bestämmelserna i Nato SOFA.

Det första avsnittet i EU SOFA innehåller allmänna regler och är tillämpligt på all militär och civil personal som verkar inom ramen för EU:s krishantering enligt artikel 17.2 i Fördraget om Europeiska unionen. En artikel innehåller en sammanställning av definitioner av de begrepp som används i avtalet. Avsnittet innehåller också allmänna bestämmelser om att den sändande statens militära och civila personal ska respektera lagarna i den mottagande staten, uniformsbestämmelser, regler för nationalitetsbeteckningar på tjänstefordon, bestämmelser om godkännande av körkort och körkortstillstånd liksom regler om tillhandahållande av sjuk- och tandvård.

Det andra avsnittet i EU SOFA innehåller bestämmelser som tillämpas på militär och civil personal som har sekonderats till EU:s institutioner av de enskilda medlemsstaterna. Avsnittet innehåller bestämmelser om vapeninnehav och om immunitet. Föreskrifterna om immunitet innebär i korthet att den militära eller civila personalen som har sekonderats till EU:s institutioner åtnjuter immunitet för handlingar i tjänsten och att denna består även efter att tjänstgöringen avslutats. Immuniteten kan under vissa förutsättningar hävas.

Avtalets tredje del innehåller föreskrifter som är tillämpliga på högkvarteren och på styrkorna samt på den militära och civila personal som tjänstgör där. Avsnittet innehåller bestämmelser om att personalen har rätt till akut läkar- och tandvård under samma förhållanden som motsvarande personalkategorier i den mottagande staten. Liksom i Nato SOFA tillerkänns förbanden

rätt att utöva polisiär myndighet i förläggningar, anläggningar och andra utrymmen som de disponerar enligt avtal med den mottagande staten. Avsnittet innehåller även bestämmelser om rätt för personalen att under vissa förutsättningar inneha och bära vapen, förmåner vid resa m.m., bestämmelser om hur dokument och handlingar ska hanteras samt regler som har till syfte att förhindra dubbelbeskattning. Beskattningsbestämmelserna är i stort sett likalydande med dem i Nato SOFA.

Jurisdiktionsbestämmelserna tillerkänner myndigheterna i den sändande staten rätt att utöva all straffrättslig och disciplinär domsrätt som tillkommer den enligt lagen i den sändande staten över såväl militär som civil personal. Förutsättningen är att den civila personalen i lagstiftningshänseende jämställs med militär personal. I övrigt är föreskrifterna om jurisdiktion helt överensstämmande med Nato SOFA. Sverige har lämnat en deklaration i anslutning till artikeln om jurisdiktionsbestämmelserna, av innebörd att en sändande stat inte har rätt att utöva sin jurisdiktion på svenskt territorium. Syftet med deklarationen är att förhindra att utländska domstolar upprättas i Sverige. Bestämmelserna om skadestånd är också likalydande med Nato SOFA med undantag för bestämmelserna om tvistlösning.

Avtalets sista avsnitt innehåller bl.a. ikraftträdande- och godkännandebestämmelser samt regler om avtalets tillämplighet. Avtalet är generellt endast tillämpligt på medlemsstaternas territorier men kan under vissa förutsättningar utsträckas till att även omfatta andra länder. Om fråga uppkommer om att ett annat statusavtal även skulle kunna bli tillämpligt föreskriver EU SOFA beträffande den personal som omfattas av avtalets första och tredje avsnitt att parterna ska komma överens om vilket statusavtal som ska ha företräde och äga tillämpning. Om parterna ej kommer överens ska det andra avtalet ha företräde. Innebörden av detta är att om parterna inte kommer överens i en konflikt mellan EU SOFA och PFF-avtalet är det det senare avtalet som har företräde.

Det bör särskilt understrykas att eftersom EU SOFA även är tillämplig på civil personal blir kretsen av personer som erhåller rättslig status vidare än vad som är fallet med PFF-avtalet. EU SOFA är tänkt att ge rättslig status till t.ex. domare, åklagare, poliser, kriminalvårdspersonal och räddningstjänstpersonal när de deltar i EU-ledda krishanteringsinsatser och i övningar inför sådana insatser.

EU SOFA kommer alltså att tillerkänna rättslig status till en betydligt bredare personalkategori än vad som är fallet med PFF-avtalet.

3.5 Reglering av statusfrågor i annat fredsfrämjande samarbete

3.5.1 Nordcaps

En beskrivning av vad det nordiska fredsfrämjande samarbetet Nordcaps närmare syftar till har lämnats i avsnitt 2.3.4.

Nordcaps planeringselement är placerat i Näsbypark utanför Stockholm. Den utländska personal som i dag arbetar vid planeringselementet anses inte ha rättslig status i enlighet med PFF-avtalet. Nordcaps-länderna har dock kommit fram till att PFF-avtalet skulle utgöra en bra grund för den rättsliga statusen för de styrkor som ska verka inom ramen för Nordcaps-samarbetet. Sverige har, bl.a. som en följd av Nordcaps-samarbetet, tagit initiativ till denna översyn av den svenska regleringen som tillkommit med anledning av PFF-avtalet.

3.5.2 SHIRBRIG

I avsnitt 2.4.2 har lämnats en kort redogörelse för vad samarbetet inom SHIRBRIG närmare syftar till och dess uppgifter.

Statusfrågorna inom samarbetet SHIRBRIG har lösts så att en överenskommelse mellan de deltagande länderna i SHIRBRIG om status på deras styrkor när de tjänstgör i annat medlemsland, SHIRBRIG SOFA, har upprättats. Avtalet undertecknades i december 2001. Av överenskommelsen framgår bl.a. att Nato SOFA och PFF-avtalet ska tillämpas av alla avtalsparter beträffande SHIRBRIG-aktiviteter som äger rum på en deltagande stats territorium. Det understryks också att avtalet inte påverkar existerande internationella avtal och arrangemang. Sverige har ännu inte ratificerat avtalet.

4 Internationella överenskommelser m.m.

4.1 Traktaträtt

Internationella överenskommelser kan ingås mellan två stater (bilaterala avtal) eller mellan flera stater (multilaterala avtal) och benämns på en mängd olika sätt, t.ex. konventioner (multilaterala), fördrag, avtal, pakter, noter, protokoll, akter m.m. I allmänhet används begreppet traktat som en sammanfattande benämning på dessa internationella överenskommelser. Internationella överenskommelser regleras i Wienkonventionen om traktaträtt från år 1969. Konventionen innehåller regler om ingående av internationella överenskommelser, ikraftträdande, tillämpning, tolkning, ändring, ogiltighet och upphörande. Wienkonventionens bestämmelser är till stora delar dispositiva men vissa tvingande bestämmelser finns, såsom reglerna om ogiltighet.

För att man ska kunna tala om en internationell överenskommelse krävs att den har ingåtts mellan stater eller mellan stater och en internationell organisation. Ur ett folkrättsligt perspektiv är konventionerna av särskild betydelse, eftersom dessa är multilaterala överenskommelser med generellt innehåll. De internationella överenskommelser som Sverige anslutit sig till finns publicerade i Sveriges överenskommelser med främmande makter (SÖ) som utges av Utrikesdepartementet.

En internationell överenskommelse består i allmänhet av fyra delar. I en internationell överenskommelses *titel* anges vilken sorts överenskommelse det handlar om och vilket ämne som behandlas. Av den inledande *preambeln* framgår syftet med överenskommelsen och parternas målsättningar. Preambeln innehåller inte några regelrätta förpliktelser. Däremot utgör den ett hjälpmedel vid tolkningen av traktatens materiella bestämmelser. I överenskommelsens *materiella del* finns de rättigheter och skyldigheter som parterna kommit överens om. Överenskommelsen avslutas med *slutbestämmelser*. Där behandlas bl.a. frågor om ikraftträdande,

vem som får bli part och på vilket sätt det ska ske. Till traktaten kan även fogas *bilagor*. Dessa hör också till traktaten och har samma rättsverkningar som avtalet i övrigt.

Vid tolkning av internationella överenskommelser är huvudregeln att man ska använda sig av en objektiv tolkning. Detta innebär att överenskommelsen ska tolkas mot bakgrund av sitt ändamål och syfte. Traktattextens lydelse ska utgöra utgångspunkten. Överenskommelsen ska tolkas i sitt sammanhang och traktattexten, preambeln, bilagor och sidoavtal används som tolkningsdata (s.k. kontextuell tolkning). Om parterna har kommit överens om hur den internationella överenskommelsen ska tolkas, ska även detta vägas in. De redovisade tolkningsmetoderna bör kompletteras med en subjektiv tolkning. Tolkningen ska ske i överensstämmelse med parternas vilja och avsikt. Förarbetena till den internationella överenskommelsen har inte samma betydelse inom traktaträtten som i svensk rätt och används bara, i den mån de alls existerar, om de andra tolkningsmetoderna inte leder till något tillfredsställande resultat.

En internationell överenskommelse tillkommer efter förhandlingar mellan de inblandade staterna. I allmänhet företräds respektive stat av ett befullmäktigat ombud. Ombudet har getts rätt att förhandla fram avtalet och dess slutliga lydelse. En internationell överenskommelse är oftast resultatet av ingående diplomatiska förhandlingar mellan delegationer som representerar de deltagande staterna. Förhandlingarna avslutas i regel med att traktattexten antas av de deltagande staterna. Internationella överenskommelser upprättas vanligen på mer än ett språk. Vid tolkningen använder man sig av samtliga språkversioner förutsatt att inte annat anges i överenskommelsen. Det är sällan multilaterala överenskommelser har svenska som originalspråk och en översättning publiceras vanligen.

För att en internationell överenskommelse som antagits ska bli bindande för en stat krävs att staten avger en viljeförklaring. Det finns olika sätt för en stat att förklara sig bunden av en internationell överenskommelse. Överenskommelsen kan undertecknas eller så kan man utväxla instrument som utgör en internationell överenskommelse. Andra metoder är ratifikation, godtagande, godkännande, anslutning eller annat mellan parterna överenskommet sätt. Vilken metod den enskilda staten väljer beror dels på vilka krav som uppställs i partens nationella regelverk, dels om överenskommelsen föreskriver en viss metod för att bundenhet

ska uppstå. När det handlar om multilaterala internationella överenskommelser är det vanligt att bundenhet uppstår vid ratifikation, som innebär att statens regering utfärdar ett godkännande av den tidigare undertecknade traktaten. Undertecknandet sker då med reservation för parlamentariskt godkännande. Att ratifikation är en vanligt förekommande metod beror på att det i många staters interna lagstiftning krävs ett parlamentariskt beslut för att bundenhet för staten ska uppstå.

Av 10 kap. 1 § regeringsformen framgår att överenskommelse med annan stat eller internationell organisation får ingås av regeringen. Enligt 10 kap. 2 § regeringsformen ska dock riksdagens godkännande inhämtas, om överenskommelsen innebär att en lag ändras eller upphävs eller att en ny lag stiftas eller om den i övrigt gäller ett ämne i vilket riksdagen ska besluta. Dessutom krävs riksdagens godkännande om överenskommelsen är av större vikt.

Regeringen kan överlämna rätten att ingå internationella överenskommelser till en myndighet under förutsättning att överenskommelsen inte kräver riksdagens godkännande, jfr 10 kap. 3 § regeringsformen. Även sådana internationella förvaltningsöverenskommelser är enligt svenskt synsätt att uppfatta som internationella överenskommelser i såväl regeringsformens som Wienkonventionens mening.

4.2 Internationella överenskommelsers införlivande i nationell rätt

Frågan om hur internationella överenskommelser införlivas i den nationella rätten beror på om den enskilda staten är anhängare av den dualistiska eller den monistiska skolan.

Det dualistiska synsättet innebär att folkrätten och den nationella rätten uppfattas som två åtskilda rättssystem med olika rättskällor och olika rättsobjekt. Rättssystemen är inte över- eller underställda varandra, eftersom de existerar parallellt och separat. Folkrätten (de internationella överenskommelserna) reglerar förhållandet mellan stater, medan den nationella rätten reglerar förhållandet mellan fysiska och juridiska personer och staten. Staten binds av de folkrättsliga förpliktelseerna, medan myndigheter, nationella domstolar och medborgarna inte anses bundna. Enligt detta synsätt krävs ett särskilt införlivande för att statens folkrättsliga

förpliktelser ska bli en del av den nationella rätten och kunna tillämpas av nationella myndigheter, domstolar och medborgare.

Det monistiska synsättet innebär att folkrätten och den nationella rätten anses vara delar av samma rättssystem. De internationella överenskommelserna blir direkt tillämpliga och binder de nationella domstolarna, myndigheterna och medborgarna utan lagstiftningsåtgärder. Folkrätten utgör den överordnade rättsordningen och nationella regler som står i strid med folkrätten är ogiltiga.

Skillnaden mellan det monistiska och det dualistiska synsättet är således att det i det dualistiska systemet krävs särskilda åtgärder för att en internationell överenskommelse ska bli en del av den nationella rättsordningen. I det monistiska systemet blir den internationella överenskommelsen direkt tillämplig utan vidare åtgärder.

För stater som tillämpar det dualistiska systemet finns det två huvudsakliga metoder för att införliva en internationell överenskommelse i den nationella rätten; nämligen transformation och inkorporering.

Transformation innebär att bestämmelserna i den internationella överenskommelsen införlivas i den nationella rättsordningen genom lagstiftningsåtgärder. Det är överenskommelsens innehåll som transformeras. Transformeringsen kan antingen ske genom att texten översätts eller genom att den omarbetas till en mera traditionell svensk författningstext.

Inkorporering innebär att överenskommelsens text införs i den nationella rättsordningen i oförändrat skick. Bestämmelserna inkorporeras genom att det i lagtexten görs en hänvisning till överenskommelsen som innebär att överenskommelsen är gällande nationell rätt. Den internationella överenskommelsen kan också biläggas som en bilaga till lagtexten.

4.3 Svenskt synsätt

Det finns inte några uttryckliga bestämmelser i den svenska regeringsformen om internationella överenskommelsers ställning i den interna svenska rätten. Av rättspraxis framgår dock att en internationell överenskommelse inte är direkt tillämplig i svensk rätt. Exempelvis anför Regeringsrätten i RÅ 1974:121 att ”en av Sverige biträdd internationell överenskommelse gäller ej direkt för den inomstatliga rättstillämpningen i vårt land, utan de rättsliga principer, som kommit till uttryck i överenskommelsen, måste för

att bli gällande rätt i vårt land, i den mån så erfordras, upptagas i en motsvarande svensk lag (transformering)”.

Sverige har använt sig av båda de i avsnitt 4.2 beskrivna modellerna för att införliva bestämmelser från internationella överenskommelser i nationell lag.

Exempel då metoden med transformation har använts i svensk rätt är lagen (1964:169) om straff för folkmord, lagen (1964:528) om tillämplig lag beträffande internationella köp av lösa saker, atomansvarighetslagen (1968:45), lagen (1973:1198) om ansvar för oljeskada till sjöss, 16 kap. 9 § brottsbalken angående olaga rasdiskriminering och 22 kap. 6 § brottsbalken om folkrättsbrott.

Exempel då inkorporering använts är lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall, lagen (1994:794) i anledning av Sveriges tillträde till Luganokonventionen, lagen (1994:1219) beträffande Europeiska konventionen den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, lagen (1997:191) beträffande 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner samt vid dubbelbeskattningsavtals införlivande, jfr Ove Bring & Said Mahmoudi, Sverige och folkrätten, uppl. 2:1, 2001, Norstedts Juridik, Göteborg, s. 40 ff.

Fördelen med att använda modellen med transformation är att bestämmelserna i den internationella överenskommelsen överförs till svensk rätt med en teknik och ett språkbruk som är välkänt och detta underlättar för de nationella myndigheterna och domstolarna då de ska tillämpa bestämmelserna. Nackdelen är att det kan uppstå skillnader mellan den internationella överenskommelsen och den svenska författningstexten. Om transformeringen sker genom översättning är en fördel att den metoden är tids- och arbetsbesparande. En annan fördel är att metoden underlättar en konform tolkning av överenskommelsen eftersom vägledning kan sökas i domar från andra länder. Nackdelen är att översättningen kan vara bristfällig och att metoden kan föra med sig tillämpningsproblem för de nationella domstolarna och myndigheterna.

Vid inkorporering förs bestämmelserna i den internationella överenskommelsen direkt i oförändrat skick till svensk rätt och fördelen med den metoden är att detta är tidseffektivt och att risken för felaktigheter minimeras. En annan fördel är att de nationella myndigheterna och domstolarna i sin tillämpning kan dra nytta av andra staters praxis och tillämpningar. En nackdel är att texten till överenskommelsen inte alltid publiceras i anslutning

till den svenska författningstexten och att det skapar merarbete för de nationella myndigheter och domstolar som ska tillämpa bestämmelserna.

Under senare år har det blivit allt vanligare att vid införlivande i svensk rätt av bestämmelser i internationella överenskommelser använda inkorporering och att det avgörande härför har varit att det är nödvändigt att ha en enhetlig tolkning och tillämpning av EG-rätten, jfr SOU 1998:29 s. 44.

ÖVERVÄGANDEN

5 Tillämpning av PFF-avtalet

Utredningens uppdrag är att se till att det svenska regelverk som omgärdar det svenska deltagandet i PFF, men även annat fredsfrämjande samarbete, är funktionsenligt. Utredningens ambition är att samarbetet ska fungera utan onödiga hinder. Den svenska synen på PFF-avtalets tillämpningsområde och räckvidd är inte överensstämmande med Natos och de övriga Nato- och partnerländernas syn, vilket är en orsak till utredningens arbete. Detta har lett till att andra länder har uttryckt irritation över den svenska tillämpningen, eftersom denna medför att deras personal inte ges samma rättsliga status i Sverige som svensk personal under tjänsteutövning erhåller i deras länder. Den så viktiga och grundläggande principen om reciprocitet kan därmed inte upprätthållas. När det har gällt att ta reda på vilka hinder som finns i dag har utredningen fått information från Försvarsdepartementet, svenska Nato-delegationen och Försvarsmakten, men även från företrädare för det danska regeringskansliet och Nato.

När det gäller PFF-avtalet är hindret i samarbetet främst den svenska tolkningen av vissa av begreppen i avtalet. I Sverige har man, sedan samarbetets början, ansett att avtalet är tillämpligt endast vid regelrätta PFF-övningar, att tillämpningen förutsätter att det finns en "styrka" i Sverige och kanske även att vistelsen här är reglerad i ett skriftligt avtal. Av avsnitt 2.2.2 och 3.1.1 framgår att huvuddelen av aktiviteterna inte kan klassificeras som övningar. Sverige har inte ansett sig kunna träffa särskilda arrangemang inom ramen för PFF-avtalet för dessa andra samverkansområden. Inte heller har Sverige ansett att enskilda militärer som befinner sig här för att t.ex. förbereda övningar omfattas av avtalet.

Nedan följer en redovisning av de tillämpningsproblem kopplade till PFF-avtalet som har uppkommit i samband med PFF-samarbetet och av de problem som den svenska inställningen har medfört. PFF-avtalet och därmed sammanhängande frågor om

tillämpningsområdet avhandlas först, varefter övriga problem som den svenska tillämpningen har medfört behandlas.

5.1 Övning

I Sverige har det ansetts att PFF-avtalet kan komma till tillämpning endast när det är fråga om en övning. Varken PFF-avtalet eller Nato SOFA innehåller någon sådan begränsning. Denna begränsning görs inte heller i den internationella tillämpningen. Danmarks uppfattning är att Nato SOFA och PFF-avtalet har generell tillämplighet och att avtalen endast uppställer en geografisk begränsning men däremot inte någon inskränkning när det gäller t.ex. aktiviteter. Nato anser att tanken är att PFF-avtalet ska ge förmåner till de stater som har ratificerat avtalet. Det bedöms opraktiskt att ha olika regler beroende på i vilket land den enskilda truppen befinner sig och statusavtalet ska således lösa dessa problem. Någon begränsning till övningar gör inte heller Nato.

Den svenska tolkningen kommer från propositionen inför riksdagens godkännande av avtalet. Vid denna tidpunkt föreställde man sig uppenbarligen inte att den svenska medverkan skulle kunna ske på annat sätt än genom övningar, även om man var fullt medveten om att statusavtalet täcker även annan verksamhet. Detta framgår av vad föredragande statsrådet sa i propositionen; "I PFF-avtalet – NATO SOFA – regleras, som nämnts i avsnitt 5.1, även sådant som inte kan få relevans i PFF-samarbetet. De bestämmelser i avtalet som reglerar annat än vad som föranleds av de övningar som förekommer inom ramen för samarbetet Partnerskap för fred saknar därför betydelse för svenskt vidkommande", jfr prop. 1995/96:37 s. 23. Sverige gjorde inte någon reservation i detta avseende, utan markerade bara i propositionen att en tillämpning av artiklarna inte skulle komma att bli aktuell i andra sammanhang. Härmed gavs riksdagen uppfattningen att statusreglerna inte skulle bli tillämpliga annat än vid övningar.

Som det har konstaterats i avsnitt 3.1.1 deltar Sverige i en mängd andra verksamheter än övningar. Dessa aktiviteter omfattas av PFF-avtalet som Sverige har anslutit sig till. Folkrättsligt är Sverige bundet av avtalets bestämmelser. Det har inte införts någon lagstiftning som begränsar tillämpningen av avtalet till övningar. Som en miniminivå kan det därför konstateras att avtalet är tillämpligt på alla PFF-aktiviteter.

5.2 Styrka

Av rubriken till PFF-avtalet och av preambeln framgår att avtalet är tillämpligt när en styrka från ett partnerland i tjänsteärende befinner sig på ett annat partnerlands territorium. Den svenska tolkningen av begreppet styrka har ansett att det måste vara fråga om minst tre personer. I artikel 1 i Nato SOFA definieras olika begrepp som ingår i avtalet. Ett sådant begrepp är force, vilket i den svenska översättningen kallas styrka. Natos definition lägger i begreppet styrka personal som tillhör land-, sjö- eller luftstridskrafter.

Beträffande uttrycket styrka eller "force" så finns det enligt dansk uppfattning, vilken också är allmänt vedertagen, inga begränsningar eller krav på att det ska vara ett visst antal personer för att man ska kunna tala om en styrka. Den danska inställningen bekräftas av Nato som anser att begreppet innefattar allt från stora militära förband till enskilda officerare.

Utredningen har inte kunnat skapa sig någon klar uppfattning om varför tillämpningen i Sverige begränsats. Ett skäl kan vara att man i propositionen inför godkännandet av avtalet genomgående talar om övningar. Övningar har man i allmänhet inte med enstaka militärer och det har då förefallit naturligt att kräva fler än en person. För detta talar kanske även allmänt språkbruk. I tillträdesförordningen (1992:118) anges att det ska vara minst tre personer för att det ska anses röra sig om en trupp, vilket också kan ha påverkat den svenska tolkningen.

Frågeställningen är av mycket stor betydelse. Våra samarbetspartners anser att avtalet är tillämpligt när enskilda militärer är i Sverige för att förbereda övningar och vid andra samverkansaktiviteter, när de är i Sverige på utbildning eller utbytestjänstgöring liksom vid mera permanenta placeringar som i Nordcaps. Såväl avtalets ordalydelse som den internationella tolkningen innebär att avtalet är tillämpligt även i dessa fall. Utredningen delar denna bedömning. Detta innebär att den svenska tillämpningen måste ändras och att Sverige ska tillämpa avtalet eller anse det tillämpligt även när enstaka medlem av en styrka kommer hit på tjänsteuppdrag. Detta kräver inte någon lagändring men en ändrad tillämpning bland de myndigheter som har att ta ställning i frågan. I normalfallet gäller detta Försvarsmakten som är den myndighet som står som värd för huvuddelen av de besök som görs i Sverige. Det kan även gälla

tullmyndigheten vid införsel av varor. Vid längre besök kan även skattemyndigheten komma att bli involverad. Frågan kommer att behandlas mera utförligt i överbägandena i kapitel sex.

5.3 Gäller avtalet endast PFF-verksamhet?

Utredningens uppdrag gäller inte bara att se om tillämpningen av PFF-avtalet är tillräcklig. Hur statusfrågor vid annat fredsfrämjande samarbete bör lösas ska också övervägas. När det gäller annat samarbete mellan partnerländer än PFF-verksamhet åberopar andra länder att PFF-avtalet är tillämpligt även här. Avtalet innehåller inte någon begränsning till PFF-samarbete. I rubriken anges att det är fråga om ett statusavtal för de deltagande staternas styrkor. Detta upprepas i preambeln. Inte på något ställe anges att det är begränsat till PFF-samarbete.

Danmarks uppfattning är att Nato SOFA och PFF-avtalet har generell tillämplighet och att avtalen uppställer en geografisk begränsning men inte medför någon materiell inskränkning. Den danska synen innebär alltså att avtalet blir tillämpligt så snart det handlar om ett Nato- eller PFF-land. Skillnaden mellan Nato SOFA och PFF-avtalet är att PFF-avtalet har ett vidare geografiskt tillämpningsområde.

Nato anser att även om avtalet egentligen bara avsetts vara tillämpligt när det handlar om PFF-aktiviteter så ska det tillämpas även när det handlar om "officiella ärenden" som inte direkt har anknytning till PFF-verksamhet, eftersom sådana aktiviteter mellan partnerländerna får anses ske i andan av avtalet. Nato menar att man vid avtalstolkningen måste beakta att avtalet är över femtio år gammalt och att mycket har förändrats.

Utredningen anser att avtalet folkrättsligt måste anses tillämpligt på alla militära aktiviteter mellan partnerländerna eftersom avtalet inte innehåller några begränsningar och tolkningen motsvarar praxis. Rent automatiskt begränsas tillämpningen till militärt samarbete genom att det är fråga om rättslig status för styrkor, vilket förutsätter att det är fråga om militärer, jfr avsnitt 5.2. Avtalet kan sålunda inte åberopas vid t.ex. en handelsförhandling här.

5.4 Avtal och "by arrangement"

Det har nu konstaterats att en utländsk militär från ett Nato- eller partnerland som är i Sverige för att förbereda en kommande övning eller gå på ett seminarium omfattas av PFF-avtalet. I avtalets preambel anges enligt den svenska översättningen att parterna är medvetna om att beslut att sända och motta styrkor även fortsättningsvis ska göras till föremål för särskilda avtal mellan parterna. I den engelska originaltexten står att besluten "will continue to the subject of separate arrangements between the States Parties concerned". Frågan är då om den sändande och den mottagande staten måste ha träffat skriftliga avtal om att personalen ska komma till Sverige.

Enligt Natos uppfattning ska begreppet "by arrangement" tolkas så att det krävs en överenskommelse av något slag för att en stat ska kunna sända en styrka till en annan stats territorium. Det uppställs inte några formkrav. Inte heller begreppet "separate arrangements" kräver något skriftligt dokument utan en formlös överenskommelse mellan parterna anses tillräcklig.

Bestämmelsen tolkas inte så strikt av Danmark heller. Enligt det danska synsättet är det tillräckligt att det föreligger ett samtycke mellan de båda staterna eller att det har skickats en invitation. Det finns inga formkrav för att ett samtycke ska anses giltigt. I begreppet särskild överenskommelse ryms alltså allt från informella muntliga överenskommelser till mycket detaljerade skriftliga avtal.

Även utredningen anser att en tillämpning av avtalet inte förutsätter att det finns en skriftlig överenskommelse i det enskilda fallet.

5.5 Civilt samarbete

Enligt direktiven ska utredningen även se om civilt samarbete ska omfattas av PFF-avtalet eller motsvarande bestämmelser.

Varken PFF-avtalet eller Nato SOFA reglerar statusfrågor vid civil fredsfrämjande verksamhet. I Danmark anses Nato SOFA inte tillämplig på civil personal. För att avtalet ska bli tillämpligt krävs att det handlar om civil personal som är anställd av en civil myndighet som organisatoriskt tillhör Forsvarsministeriet. Den danska räddningstjänstpersonalen tillhör t.ex. Inrikesministeriet vilket medför att Nato SOFA inte är tillämplig.

Civil personal ges inte rättslig status enligt avtalet men kan komma att omfattas under förutsättning att de hänförs till gruppen civila komponenter. För några år sedan fördes interna diskussioner inom Nato om ett statusavtal för civil personal men några konkreta åtgärder har hittills inte presenterats.

I avsnitt 3.1.2 har skälen för att partnerländerna anser att den militära samverkan för fred måste omfattas av statusregler redovisats. Detta är kopplat till att denna verksamhet, som är förberedelser för insatsverksamhet, kan vara farlig för både de medverkande och för tredje man. För övningar med civil personal torde inte riskerna vara av samma slag, vilket bekräftas av att Nato-länderna inte har enats om ett avtal. Utredningen anser att ett införande av statusregler för civil personal bör grundas på en analys av behovet av sådana regler och en internationell överenskommelse.

Vid utarbetandet av EU SOFA gjorde man motsatt bedömning och civil personal omfattas av statusbestämmelserna. Exempelvis har även civil personal rätt att bära vapen då de deltar i övningar och de åtnjuter immunitet när det gäller åtgärder vidtagna i tjänsten.

5.6 Samarbetspartnerns uppfattning om den svenska reservationen

Vid anslutningen till PFF-avtalet avgav Sverige reservation mot att utländska stater skulle kunna utöva jurisdiktion på svenskt territorium. Det som avsågs var alltså den möjlighet som finns i Nato SOFA för en sändande stat att upprätta en domstol på den mottagande statens territorium. Det förefaller som att vissa av våra samarbetsparter har missuppfattat vidden av den svenska reservationen och att den skulle omfatta sändarstaternas rätt att själva lagföra sina utsända. En bidragande orsak till att samarbetspartners har missuppfattat innebörden av den svenska reservationen kan utgöras av det förhållande att den svenska texten talar om hinder för partnerländer att utöva domsrätt i Sverige under det att den engelska originaltexten talar om utövande av jurisdiktion, vilket torde ha en vidare innebörd än domsrätt.

De lagstiftningsåtgärder som vidtogs vid införlivandet av avtalet i Sverige ger i praktiken den hitsända personalen immunitet i Sverige för här begångna brott. För att åklagare ska kunna väcka åtal krävs att regeringen förordnar att så får ske, jfr 2 kap. 7 a och b §§

brottsbalken. Mot bakgrund av att Sverige är folkrättsligt bundet av avtalet, torde det inte uppkomma en situation där regeringen förordnar att åtal får väckas mot utländsk personal som vid besök här har begått brottsliga gärningar. Det kan övervägas att begränsa reservationens formella räckvidd till att omfatta det som anges i den svenska översättningen, nämligen domsrätt, och som också är det som riksdagen tagit ställning till. Regeringen kan notifiera samarbetspartnerna om att reservationen begränsas på detta sätt.

5.7 Övriga problem med den svenska lagstiftningen

I huvudsak grundar sig beskrivningen på uppgifter som utredningen har fått från företrädare för Försvarmakten.

5.7.1 Rättslig reglering vid sidan av PFF-samarbetet

Av direktiven framgår att det även ingår i utredningens uppdrag att beakta annat militärt samarbete utöver PFF. Såsom tidigare har påpekats deltar Sverige aktivt i det internationella militära samarbetet och det finns ingen anledning att tro att Sveriges aktiviteter kommer att minska i omfattning. I stället kan det förutses att den internationella samverkan kommer att intensifieras ytterligare och att antalet samarbetsavtal kommer att öka.

Nordcaps är ett exempel på fredsfrämjande samarbete som riskerade att avstanna på grund av att Sverige gav PFF-avtalet ett snävare tillämpningsområde än Danmark och Norge. Dessa länders uppfattning var att frågor om personalens rättsliga status skulle regleras genom tillämpningen av Nato SOFA medan den svenska uppfattningen om avtalets begränsade tillämpningsområde förhindrade att avtalet kunde användas. Med den tolkning av PFF-avtalet som utredningen gör ovan omfattas hitsända militärer av avtalet. Militär samverkan med ett land som varken är Nato-land eller partnerland omfattas däremot inte. För statusregler vid ett sådant samarbete krävs att en särskild överenskommelse ingås och införlivas med svensk rätt i enlighet med regeringsformen.

5.7.2 Försvarsmaktens skyldighet att tillhandahålla skattefria drivmedel

Enligt Nato SOFA åligger det mottagarstaten att skattefritt tillhandahålla drivmedel, oljor och smörjmedel avsedda för den sändande statens tjänstefordon, luftfartyg och fartyg. Utredningen har erfarit att Försvarsmakten anser att den nuvarande regleringen, nämligen mervärdesskattelagens bestämmelser om skattebefrielse och återbetalning av skatt, har medfört praktiska tillämpningsproblem. Problemen beskrivs bl.a. bestå i att de utländska styrkorna är hänvisade till särskilda militära bensinstationer och att kostnaderna för det skattebefriade drivmedlet belastar Försvarsmaktens anslag. Vidare har fråga uppkommit om huruvida ordningen med att Försvarsmakten tillhandahåller drivmedel till andra länder utan att påföra mervärdesskatt är förenligt med svensk lagstiftning.

5.7.3 Vapenlagstiftningen

Enligt Nato SOFA har en medlem av en styrka rätt att inneha och bära vapen på den mottagande statens territorium. Enligt EU SOFA omfattas även civil personal av denna rätt i vissa fall. Skjutvapen och ammunition får i regel inte föras in i Sverige utan tillstånd. Sådana tillstånd utfärdas av polisen. Då en främmande stats militära styrka ska besöka Sverige inom ramen för internationellt samarbete har regeringen möjlighet att besluta att lagen inte ska gälla för de skjutvapen och den ammunition som den främmande statens militära styrka för med sig.

Försvarsmakten anser att förfarandet borde kunna förenklas.

Slutsatserna av den ovanstående redovisningen samt förslag om hur problemen kan lösas, presenteras i nästföljande kapitel i samband med de allmänna övervägandena avseende de förslag om författningsändringar som presenteras.

6 Överväganden

Frågan om internationella överenskommelsers ställning i svensk rätt berörs inte i regeringsformen, jfr vidare i avsnitt 4.3, och där ges inte heller svar på frågan hur dessa ska införlivas i den svenska rättsordningen. Överenskommelser är inte direkt tillämpliga här och det är alltså nödvändigt att på något sätt införliva internationella överenskommelser i den svenska nationella rätten. Vid anslutningen till PFF-avtalet införlivades avtalets bestämmelser genom transformering, dvs. dels genom nya bestämmelser, dels genom konstaterandet att gällande lagstiftning täckte avtalets bestämmelser, men även genom inkorporering i och med att en del av avtalet fördes in i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall (nedan kallad 1976 års lag).

Inledningsvis redovisas valet av lagstiftningsmetod i avsnitt 6.1. I avsnitt 6.2 behandlas frågan om hur begreppet styrka i PFF-avtalet ska tolkas och vad som inryms i detta. Utredningens syn på PFF-avtalet och hur stort dess tillämpningsområde är behandlas i 6.3. I avsnitt 6.4 behandlas frågan om huruvida PFF-avtalet är tillämpligt som statusavtal även för annat internationellt militärt samarbete. I avsnitten 6.5 och 6.6 behandlas bl.a. frågor om utlämning för militära brott, skadeståndsrätt och straffrättslig immunitet. I avsnitten 6.7 och 6.8 slutligen redogörs för hur utredningen anser att de problem som Försvarsmakten har pekat på bör åtgärdas.

6.1 Val av lagstiftningsmetod

Till att börja med redogörs i avsnitt 6.1.1 för huruvida det är möjligt att låta riksdagen bemyndiga regeringen att införliva PFF-avtalet i en förordning. Därefter, i avsnitt 6.1.2–6.1.4, redogörs för de olika lagstiftningsåtgärder som är tänkbara samt lämnas en redovisning av fördelar och nackdelar med respektive modell.

6.1.1 Bemyndigande från riksdagen till regeringen att införliva PFF-avtalets bestämmelser om rättslig status i en förordning

Bedömning: Det är inte förenligt med 8 kap. regeringsformen att i lag bemyndiga regeringen att införliva PFF-avtalets bestämmelser om immunitet och privilegier i en förordning.

Vid valet av lagstiftningsmetod bör det först utredas om regeringsformen tillåter att riksdagen bemyndigar regeringen att införliva PFF-avtalets bestämmelser i en förordning.

I 8 kap. regeringsformen regleras fördelningen av normgivningsmakten mellan riksdagen och regeringen. Det primära lagområdet består av två delar, nämligen det delegeringsbara lagområdet och det obligatoriska lagområdet som inte är delegeringsbart. Det icke delegeringsbara området utgörs av frågor som alltid måste regleras i lagform. Det delegeringsbara lagområdet omfattar sådana frågor där det är tillåtet för riksdagen att delegera sin normgivningskompetens till regeringen. Till det obligatoriska lagområdet hör enligt 8 kap. 3 § regeringsformen föreskrifter om förhållandet mellan enskilda och det allmänna, som gäller åligganden för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. Detta område omfattar bl.a. föreskrifter om brott och rättsverkan av brott samt skatt till staten. I 8 kap. 7 § regeringsformen räknas de ämnen upp där det under vissa förutsättningar är tillåtet för riksdagen att delegera sin normgivningsmakt till regeringen. Förutsättningen för att delegering ska vara tillåten är att det inte handlar om föreskrifter som har med skatt att göra och att frågan kan hänföras till någon av de ämnen som räknas upp i lagtexten. Regeringen kan t.ex. efter bemyndigande i lag genom förordning meddela föreskrifter om utlänningsvistelse i riket och in- och utförsel av varor.

PFF-avtalet innehåller bl.a. bestämmelser om jurisdiktion och beskattning. Det är ämnen som faller utanför det delegerbara området i regeringsformen, vilket innebär att de måste underställas riksdagen. Bestämmelser om immunitet och privilegier innebär i allmänhet att en bestämmelse tillämpning eller rättsverkan upphävs. Om det t.ex. i ett internationellt avtal finns en bestämmelse som föreskriver att den främmande statens militära personal inte ska vara skattskyldig i Sverige under den tid de fullgör ett uppdrag inom ramen för internationellt samarbete på svenskt

territorium, innebär detta att de nationella skattebestämmelserna inte blir tillämpliga. Man kan alltså säga att bestämmelserna i det nu beskrivna fallet går i "mildrande riktning" och att det inte handlar om en förpliktelse om skyldighet att erlægga skatt. I propositionen till den nya regeringsformen anfördes att kravet på lagform också gäller en föreskrift, som t.ex. i något hänseende begränsar omfattningen av ett tidigare föreskrivet ingrepp i enskildas förhållanden och därför kan sägas på sätt och vis gå i "berättigande" riktning, jfr prop. 1973:90 s. 301. Det sagda innebär att det inte är förenligt med regeringsformen att riksdagen överlåter införlivandet av PFF-avtalet till regeringen.

6.1.2 Transformation av PFF-avtalet

Bedömning: Nackdelarna med att transformera PFF-avtalets bestämmelser överväger fördelarna, varför transformation inte bedöms som ett realistiskt alternativ att införliva PFF-avtalet i svensk rätt.

Transformation innebär att avtalsinnehållet införlivas i den nationella rättsordningen genom att de enskilda bestämmelserna omformuleras till inhemsk lagtext, antingen genom att de enskilda artiklarna översätts eller genom att texten skrivs om och anpassas till den nationella lagstiftningstekniken. Artiklarna kan då antingen omarbetas till bestämmelser i olika befintliga lagstiftningskomplex eller hållas samman i en egen lag.

Fördelarna med transformation är uppenbara; tillämpningen underlättas avsevärt eftersom transformationen innebär att de enskilda bestämmelserna i den internationella överenskommelsen anpassas till en teknik och ett språkbruk som är välkänt för myndigheter och domstolar som har till uppgift att tillämpa avtalet. En annan faktor som underlättar tillämpningen är att transformationstekniken gör att de tillämpande myndigheterna återfinner de relevanta avtalsbestämmelserna i lagstiftning som de är förtroga med och som de vanligen använder.

Nackdelen är att det kan uppstå diskrepanser mellan innehållet i den internationella överenskommelsen och den svenska författningstexten vid renodlad transformering. Transformering genom översättning kan dock till en viss del läka en sådan brist. Metoden med transformering genom översättning i en lag är vidare

mera tids- och arbetsbesparande än den renodlade modellen för transformering, som kräver en omfattande arbetsinsats. En ytterligare fördel med att använda metoden med transformering genom översättning är att en konform tolkning av den internationella överenskommelsen underlättas eftersom vägledning kan sökas i andra länders praxis. Den stora nackdelen med metoden är att lagstiftningen/översättningen i de flesta fall får en uppläggnings- och utformning som avviker från vad som är vanligt i nationell rätt.

Genom att använda sig av transformationsmodellen skulle PFF-avtalets bestämmelser kunna införlivas i svensk rätt genom en egen lag. En fördel med en sådan metod är att den rättsliga regleringen avseende internationellt fredsfrämjande samarbete skulle vara sammanhållen i stället för att vara spridd i olika författningar. En sådan ordning skulle underlätta för de myndigheter som har att tillämpa bestämmelserna.

Om PFF-avtalets bestämmelser transformeras till svensk lag utan koppling till vilka länder som deltar skulle det inte vara nödvändigt att vidta lagstiftningsåtgärder vid varje tillfälle ett avtal som innehåller bestämmelser om immunitet och privilegier ska ingås. Lagen skulle fungera som en generell gräns för hur långt Sverige är villigt att gå då det gäller medgivande av immunitet och privilegier för främmande makts militära personal, civila komponenter och anhöriga. Stora effektivitetsvinster står att vinna med en sådan ordning.

En sådan lösning innebär dock att avtal om militärt samarbete med stat som i dag inte samverkar inom PFF inte behöver godkännas av riksdagen, med mindre det anses vara av större vikt. Riksdagen frånhänder sig alltså inflytandet över vilka överenskommelser framtida regeringar kan komma att ingå inom det fredsfrämjande området och vilka länder man kan komma att samarbeta med.

Ytterligare en nackdel med att transformera PFF-avtalets bestämmelser i en egen lag för allt internationellt militärt samarbete är risken och svårigheten med att transformera PFF-avtalets artiklar till en övergripande lag. För att göra det måste man överblicka hur PFF-avtalets materiella bestämmelser förhåller sig till andra befintliga statusavtal och sådana avtal som kan komma att framförhandlas i framtiden. Det kommer med andra ord inte att räcka att omarbete de materiella bestämmelserna i PFF-avtalet till svensk lag. I stället måste man i olika avtal hitta den bestämmelse som är mest vidsträckt och som "går längst" för att vara säker på

att samtliga redan existerande förpliktelser jämte så många potentiella framtida förpliktelser som möjligt kommer att omfattas av de enskilda paragraferna. Den beskrivna lagstiftningstekniken riskerar också att föra med sig att viss utländsk personal som deltar i ett militärt samarbete på svenskt territorium kan komma att omfattas av längre gående förmåner än vad Sverige folkrättsligt är skyldigt att medge, såvitt man inte för in begränsningar i lagen. Det riskerar även att föra med sig att Sverige medger längre gående immunitet och privilegier än vi beviljas i utlandet. Omfattande folkrättsliga och lagtekniska problem kan därmed uppstå.

6.1.3 Inkorporering av PFF-avtalet i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall

Bedömning: Det är inte lämpligt att inkorporera PFF-avtalet i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall, dels på grund av att lagen enligt huvudregeln är tillämplig på internationella organisationer och personer med anknytning till sådana organisationer, dels på grund av att det vid en samlad bedömning är mera ändamålsenligt att lagstiftning om rättslig status för utländska militära enheters personal under vistelse i Sverige finns samlade på ett ställe och åtföljs av aktuell avtalstext.

Generellt kan sägas att inkorporering är en vedertagen ordning då det handlar om att införliva internationella överenskommelser och konventioner i nationell svensk rätt.

Metoden har använts under lång tid och är förknippad med stora fördelar. I samband med införandet av 1976 års lag förordades inkorporering som metod för att införliva internationella överenskommelser i svensk rätt, varvid departementschefen uttalade att det inte kan komma i fråga att varje gång Sverige tillträder en konvention som innehåller regler om immunitet och privilegier bringa alla bestämmelser i lag eller författning som strider mot immunitets- eller privilegiebestämmelserna i konventionen i full överensstämmelse med denna, jfr prop. 1975/76:205 s. 15.

Inkorporering är tidseffektiv och en säker metod sett ur ett lagstiftningstekniskt perspektiv. Riskerna för ett felaktigt införlivande minimeras i och med att bestämmelserna i den internationella överenskommelsen förs över direkt och i oförändrat

skick till den svenska rättsordningen. Man undviker tidskrävande omformuleringar av överenskommelsers bestämmelser, vars tillämpning kan komma att bli mycket ovanlig. Om det inte finns tillgång till en väl utarbetad översättning av avtalstexten kan detta komma att utgöra problem för de tillämpande myndigheterna och domstolarna. När det gäller PFF-avtalet är detta dock inget problem. Redan inför Sveriges anslutning till PFF-samarbetet togs en översättning fram. Detta är det normala förfarandet vid antagande av internationella överenskommelser.

En stor fördel med inkorporering är att de nationella myndigheterna och domstolarna i sin tillämpning kan få hjälp av andra staters praxis på området. Detta är av särskild betydelse då det gäller PFF-avtalet och Nato SOFA eftersom Nato SOFA, som PFF-avtalet direkt hänvisar till, har använts i över femtio års tid.

En nackdel med inkorporering är att myndigheter och domstolar får tillämpa bestämmelser som till sin utformning avviker från vad som är vanligt i den nationella rätten.

Enligt utredningens bedömning finns det två nackdelar med att införliva PFF-avtalet i just 1976 års lag. För det första är 1976 års lag huvudsakligen tillämplig på internationella organisationer och personer med anknytning till sådana organisationer. För det andra bör lagstiftningen rörande rättslig status för utländska militära enheters personal under vistelse i Sverige finnas samlade och följas av aktuell avtalstext. Detta underlättar för tillämpande myndigheter. Nämnade omständigheter gör att det enligt utredningens uppfattning inte är lämpligt att PFF-avtalet inkorporeras i 1976 års lag.

6.1.4 Ramlag av samma typ som 1976 års lag

Förslag: PFF-avtalet bör inkorporeras i en egen ramlag av samma typ som 1976 års lag. Lagen bör bestå av några inledande paragrafer, varefter avtal rörande rättslig status för utländska militära enheters personal under vistelse i Sverige fogas till lagen som en bilaga. Som en följd av detta bör 7 §, som behandlar PFF-avtalet, i 1976 års lag upphävas.

Nya tillkommande avtal, som t.ex. EU SOFA, ska också kunna inkorporeras genom lagen.

Fördelarna med att inkorporera ett internationellt avtal i den svenska nationella lagstiftningen har berörts i föregående avsnitt.

Enligt utredningens mening överväger fördelarna med att inkorporera PFF-avtalet jämfört med att transformera avtalet till svensk rätt. Metoden är både enkel och säker sett ur ett folkrättsligt perspektiv, eftersom avtalet inkorporeras i sin helhet. Det medför att man inte riskerar att införliva för lite av avtalsinnehållet, samtidigt som man inte kan gå utanför avtalsinnehållet. Utredningen föreslår därför att PFF-avtalet i sin helhet inkorporeras i nationell svensk rätt i en egen ramlag av samma konstruktion som 1976 års lag.

Vid utformandet av ramlagen kan både 1976 års lag och dubbelbeskattningsavtalen tjäna som förebild. I likhet med dubbelbeskattningsavtalen bör ramlagen innehålla en bestämmelse av vilken det framgår att i lagen infört avtalsinnehåll gäller som lag här i landet liksom att lagen har företräde framför annan lagstiftning. Efter de inledande portalparagraferna fogas ifrågasvarande avtal som en bilaga till lagen genom inkorporering. En ramlag av detta slag innebär att avtalsinnehållet offentliggörs i SFS i och med att ramlagen och ändringar i denna publiceras.

Den nya lagen bör ges ett vitt tillämpningsområde och förutsättningen för att ett avtal ska kunna tas in i lagen är att det handlar om ett avtal avseende rättslig status för främmande stats militära personal och personer med anknytning till sådan styrka samt civil personal, allt i den utsträckning de omfattas av ett internationellt avtal. Det innebär att utredningen alltså inte tänker sig att det enbart är PFF-avtalet som ska inkorporeras genom lagen utan att de internationella avtal som, på samma sätt som PFF-avtalet behandlar frågor om rättslig status ska kunna föras in i lagen. Vidare bör även det mellan Nato och vissa av medlemsstaterna ingångna kompletterande tilläggsprotokollet, jfr avsnitt 3.2.2, kunna omfattas av lagen för det fallet att Sverige skulle bestämma sig för att underteckna protokollet. EU SOFA är vidare ett statusavtal som kan komma att omfattas av den nya ramlagen eftersom detta också innehåller bestämmelser om immunitet och privilegier för militär och civil personal. Den nya lagen bör ges namnet Lag om rättslig status i vissa fall.

Under utredningens arbete har det vid flera tillfällen kunnat konstateras att PFF-avtalet i den praktiska tillämpningen har tolkats för snävt och begränsat utan att stöd för en sådan tolkning har kunnat återfinnas i avtalstexten eller andra länders tolkningar. En redogörelse för bl.a. den svenska tillämpningen finns i kapitel fem. Ett exempel på den begränsade tolkningen är att Sverige har

tolkat avtalet så att det krävs flera personer för att man ska kunna tala om en styrka, vilket medfört att avtalet inte har ansetts tillämpligt då enskilda officerare har utfört tjänsteuppdrag på svenskt territorium. En ramlag kan råda bot på sådana tillämpningsproblem eftersom det för lagstiftaren är möjligt att från början eller vid senare uppkommet behov föra in tolkningsbestämmelser i en ramlag. Som ett hypotetiskt exempel skulle man kunna tänka sig att en myndighet ändrar tillämpningen av avtalet genom att börja tillämpa detta mera strängt än vad som var avsikten i samband med att avtalet införlivades i svensk rätt. Det är regeringen som har det folkrättsliga ansvaret för att ett internationellt avtal efterlevs i Sverige. Enligt 11 kap. 7 § regeringsformen är regeringen dock förhindrad att bestämma eller påverka hur en myndighet i ett särskilt fall ska bedöma ett enskilt ärende. Däremot är regeringen oförhindrad att i en proposition föreslå riksdagen att i den aktuella ramlagen föra in en tolkningsbestämmelse som avser att förhindra att myndigheten tillämpar avtalet på ett annat sätt än vad det faktiskt ger utrymme för.

6.2 PFF-avtalet och begreppet "styrka"

Förslag: PFF-avtalets begrepp styrka innebär att avtalet är tillämpligt på såväl en enskild person som besöker Sverige i ett tjänsteärende som när det handlar om ett militärt förband om flera hundra personer som ska delta i t.ex. en övning på svenskt territorium.

I avsnitt 5.2 har en redogörelse lämnats avseende hur den svenska tolkningen av begreppet "styrka" avviker från hur man i andra länder tolkar begreppet. Utredningen har där slagit fast att PFF-avtalets tillämplighet inte är beroende av att det är fråga om ett visst antal personer utan att avtalet ska användas på såväl en enskild person som på ett helt förband som besöker svenskt territorium inom ramen för internationellt militärt samarbete. Det bör enligt utredningens mening slås fast i lagen att avtalet och därmed även lagen ska tillämpas även om "styrkan" består av endast en militär på tjänsteförrättning i Sverige. Om andra tolknings- eller tillämpningsproblem uppstår kan riksdagen i ramlagen slå fast vilken tolkning som ska gälla. Stöd kan då hämtas från internationell praxis.

6.3 PFF-avtalet och dess tillämpningsområde

Förslag: Den svenska tillämpningen av PFF-avtalet bör utvidgas så att den står i överensstämmelse med avtalstexten och preambeln. PFF-avtalet är tillämpligt vid varje tillfälle när avtalsparts styrkor, efter överenskommelse, befinner sig på svenskt territorium. Avtalets tillämplighet är inte beroende av att det t.ex. är fråga om en viss bestämd aktivitet.

Som det tidigare redovisats är den allmänna uppfattningen bland de Nato- och partnerländer som Sverige samarbetar med inom ramen för PFF att PFF-avtalet gäller så snart det är fråga om ett samarbete som innebär att militär personal från en stat befinner sig på ett annat lands territorium. Avtalets tillämplighet är enligt dem inte beroende av vilken slags aktivitet det är fråga om. Den hittillsvarande svenska uppfattningen om PFF-avtalet och dess räckvidd är således inte överensstämmande med de övriga ländernas ståndpunkt.

Mot bakgrund av att både riksdagen och regeringen flera gånger har poängterat att det är önskvärt att Sverige aktivt deltar i det internationella fredsfrämjande samarbetet är det nödvändigt att ändra den svenska tillämpningen och komma bort från den restriktiva inskränkande tolkningen av avtalet. Den nuvarande svenska tolkningen försvårar och kan möjligen i vissa fall hindra Sverige från att samarbeta med andra länder, då den svenska inställningen medför att den utländska militära personalen inte ges rättslig status i enlighet med avtalet under aktiviteter i Sverige. Svensk personal som deltar i militär verksamhet utomlands ges däremot rättslig status i enlighet med avtalet och mot bakgrund härav är det lätt att förstå de andra staternas irritation och kritik. Det är självklart att den grundläggande principen om reciprocitet måste upprätthållas. Det är inte acceptabelt att svensk personal ska omfattas av avtalet då de befinner sig på en annan avtalsparts territorium samtidigt som Sverige vägrar tillerkänna utländsk personal motsvarande rättsliga status då de befinner sig i Sverige. Det är viktigt att regleringen kring statusfrågorna är klarlagd och att samma regler gäller oavsett i vilket land den militära personalen befinner sig för att fullgöra ett tjänsteuppdrag inom ramen för militärt samarbete. Enligt vår bedömning är det dessutom angeläget att Sveriges relationer till de andra samverkande Nato- och

partnerländerna inte onödigt försvåras utan att det internationella fredsfrämjande samarbetet kan bedrivas så smidigt som möjligt.

Som framgår av kapitel fem saknas stöd för att avtalet skulle ha ett begränsat tillämpningsområde. I preambeln till PFF-avtalet stadgas att de stater som har skrivit under Nordatlantiska fördraget från år 1949 och de länder som antagit inbjudan till Partnerskap för fred och som har antagit ramdokumentet, tillsammans utgör deltagande stater i Partnerskap för fred. Vidare sägs att styrkor från en part i avtalet kan sändas och mottagas efter avtal till en annan parts område. I preambeln konstateras vidare att de deltagande staterna önskar definiera status för sådana styrkor när de befinner sig på annan parts område. Varken avtalet eller anslutningsdokumenten begränsar avtalets tillämpningsområde. Tvärtom finns det stöd för tolkningen att PFF-avtalet är tillämpligt vid varje tillfälle när personal som ingår i avtalsparts styrkor, civil komponent eller anhöriga efter överenskommelse, befinner sig på svenskt territorium.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan anser utredningen sammantaget att den svenska tillämpningen måste ändras så att de mål som riksdagen och regeringen har slagit fast om svenskt deltagande i internationell fredsfrämjande verksamhet kan uppnås. Den svenska tolkningen av PFF-avtalet bör därför harmoniseras till den allmänt vedertagna tolkningen om att avtalet gäller generellt så snart någon person som omfattas av avtalet, efter överenskommelse, befinner sig på en svenskt territorium. Något krav på att det ska handla om viss verksamhet ska inte uppställas. Då den svenska tillämpningen till stor del inte beror på en alltför begränsad lagstiftning kan en ändring inte uppnås på annat sätt än genom att de berörda myndigheterna tillämpar avtalet i dess fulla vidd.

6.4 PFF-avtalet som statusavtal för annat internationellt militärt samarbete

Förslag: PFF-avtalet är generellt tillämpligt och kan användas vid varje tillfälle när avtalsparts styrkor, efter överenskommelse, befinner sig på annan avtalsparts territorium. Det finns inga hinder mot att avtalet används som statusavtal även för annat internationellt militärt samarbete som avtalsparterna deltar i. PFF-avtalet kan således komma att tillämpas på framtida internationellt militärt samarbete som de stater som är parter i nämnda avtal deltar i, även om verksamheten inte bedrivs inom ramen för PFF. Detta innebär att det militära samarbetet som äger rum inom ramen för Nordcaps och SHIRBRIG också kommer att omfattas av avtalet.

PFF-samarbetet utgör bara en del av det internationella militära samarbete som Sverige deltar i och som vi i framtiden kan förväntas komma att delta i. Som det har belysts tidigare har statusavtalen en viktig funktion att fylla eftersom de redan på förhand ger svar på frågor t.ex. om hur eventuella tvister ska lösas eller hur ett skadestånd ska regleras. Att den militära personalen även har behov av att den rättsliga statusen är reglerad och att avsikten med statusavtalen är att tillerkänna personalen ett sådant erforderligt skydd har också berörts tidigare.

Utredningens tolkning innebär att PFF-avtalet har en generell tillämplighet mellan avtalsparterna. Militär personal som deltar i internationellt samarbete har samma behov av skydd oavsett om det handlar om ett samarbete inom ramen för PFF eller samarbete i någon annan form. PFF-avtalet har godkänts av riksdagen och är tillämpligt även när det gäller annat internationellt samarbete på det militära området mellan dessa parter. Den avgörande förutsättningen för att avtalet ska kunna användas är att en avtalsparts styrkor, efter överenskommelse, befinner sig på en annan avtalsparts territorium. Som framgår av kapitel fem innehåller PFF-avtalet inte någon begränsning, vad gäller verksamhet. Detta innebär att det inte finns formella hinder mot att tillämpa avtalet även när militär styrka, efter överenskommelse, befinner sig på svenskt territorium av annat skäl än PFF-samarbete. Detta innebär att såväl samarbetet inom ramen för Nordcaps som inom SHIRBRIG kommer att omfattas av avtalets tillämpningsområde.

6.5 Ändringar till följd av PFF-avtalets vidgade tillämpningsområde

6.5.1 Skyldighet att betala inkomstskatt

Bedömning: Den svenska skattelagstiftningen kan komma att utlösa beskattning för utländsk militär personal som under längre tid i Sverige fullgör ett uppdrag inom ramen för internationellt militärt samarbete. Genom att PFF-avtalet tas in i en ramlag av samma konstruktion som 1976 års lag och att denna ges företräde framför bestämmelser i andra författningar förhindras att den utländska personalen anses obegränsat skattskyldig i Sverige.

Artikel 10 i Nato SOFA föreskriver att lön och liknande ersättning som utbetalas av den sändande staten ska beskattas där. I samband med att PFF-avtalet införlivades i svensk rätt gjorde regeringen bedömningen att de svenska reglerna om inkomstskatt tillgodosåg PFF-avtalets föreskrifter om skattebefrielse, eftersom PFF-övningarna endast skulle komma att äga rum i Sverige under en högst begränsad tidsperiod. Den svenska regleringen bedömdes därför inte vara i behov av att ändras.

I 3 kap. 3 § inkomstskattelagen (1999:1229) föreskrivs att bl.a. de som är stadigvarande bosatta i Sverige är obegränsat skattskyldiga här. Frågan är då vad som krävs för att en person ska anses stadigvarande bosatt i Sverige. I förarbetena till kommunal-skattelagen (1928:370) uttalades att det krävs en sammanhängande vistelse på sex månader eller mera för att en person ska anses stadigvarande bosatt. Det finns en praxis av innebörd att man efter sex månaders vistelse anses bosatt här. Senast i RÅ 1997 ref. 25 ansågs en nederländsk medborgare, som hade vistats i Sverige under 15 månaders tid i sin egenskap av verkställande direktör för ett holländskt dotterbolag med säte i Helsingborg, som stadigvarande bosatt i Sverige, trots att han under helgerna hade vistats i Nederländerna och i veckorna visserligen hade haft sin dygnsvila i Sverige men även i Danmark och Norge.

En tillämpning av PFF-avtalet vid alla aktiviteter som har anknytning till PFF-samarbetet, liksom andra former av militärt samarbete mellan dessa parter, kan medföra att de svenska skattereglerna inte står i överensstämmelse med avtalet. Det nordiska fredsfrämjande samarbetet som äger rum inom ramen för

Nordcaps är ett exempel då det kan bli fråga om en längre tids vistelse i Sverige för utländsk militär personal och som kan utlösa beskattningskonsekvenser för den främmande statens militära personal. Detsamma gäller för militärer som är i Sverige för utbytestjänstgöring eller studier. Förslaget om att PFF-avtalet ska tas in i en ramlag av samma konstruktion som 1976 års lag och att denna ska ges företräde framför bestämmelser i andra författningar förhindrar dock att den utländska personalen anses obegränsat skattskyldig i Sverige. Det är således därmed väl sörjt för att den nationella lagstiftningen kommer att stå i överensstämmelse med PFF-avtalet.

6.5.2 Utlämning för militära brott

Bedömning: Om PFF-avtalet inkorporeras i svensk rätt genom ramlagen och denna har företräde framför annan lagstiftning, ska avtalets bestämmelser tillämpas i stället för utlämningslagen. Den svenska nationella lagstiftningen kommer med den föreslagna ändringen att stå i överensstämmelse med avtalets krav på utlämning för militära brott.

I artikel 7 paragraf 5 a Nato SOFA stadgas att myndigheterna i de mottagande och sändande staterna ska bistå varandra med bl.a. överlämnande av medlemmar av en styrka eller en civil komponent eller dess anhöriga. Om en sådan person anhallits som misstänkt för en lagöverträdelse ska denne överlämnas till den myndighet som har domsrätt i enlighet med avtalets bestämmelser om jurisdiktion.

De svenska bestämmelserna om utlämning för brott finns såvitt avser de övriga nordiska länderna i lagen (1959:254) om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge (nordiska utlämningslagen) och såvitt avser övriga länder i lagen (1957:668) om utlämning för brott (utlämningslagen). En av skillnaderna mellan de två lagarna består i att utlämningslagen uppställer ett förbud mot utlämning för militära brott medan den nordiska utlämningslagen medger att utlämning kan ske även för sådana brott. Utlämningslagen är alltså oförenlig med PFF-avtalet.

Anledningen till att utlämning enligt huvudregeln inte tillåts när det handlar om militära brott är att det inte anses ligga i en stats intresse att bidra till att upprätthålla ordning och disciplin inom ett

annat lands försvar. Om gärningen förutom ett militärt brott även kan klassificeras som ett ordinärt brott kan däremot utlämning tillåtas, jfr prop. 1913:50 s. 31.

I samband med att PFF-avtalet införlivades i svensk rätt konstaterade regeringen att de svenska bestämmelserna inte medgav att en medlem av en främmande stats militära styrka som i Sverige hade gjort sig skyldig till ett militärt brott, överlämnades till myndigheterna i det utomnordiska landet. Regeringen gjorde dock bedömningen att utlämningslagens inskränkningar i nämnda avseende inte skulle komma att få någon praktisk betydelse eftersom avtalet ursprungligen var avsett för ett mera långtgående militärt samarbete än PFF och att det endast var fråga om förhållandevis korta tidsperioder som utländsk militär personal skulle komma att vistas på svenskt territorium. En annan omständighet som regeringen också framhöll var att den militära lydndsstrukturen har förändrats över tiden till att numera mera ha karaktären av ett anställningsförhållande mellan befäl och underlydande personal, jfr prop. 1995/96:37 s. 37 f. Det är svårt att här förstå regeringens resonemang.

Om tillämpningen av PFF-avtalet vidgas i enlighet med de tolkningar utredningen anser att man måste göra, kan utländsk militär personal komma att vistas i Sverige under längre tid, i vissa fall under flera års tid och vara omfattade av avtalet. Detta innebär att det finns risk för att ett partnerland som har personal i Sverige, anhållen för militärt brott, begär att få denne utlämnad. Ramlagens bestämmelser tar då över utlämningslagen, vilket medför att den svenska lagstiftningen står i överensstämmelse med PFF-avtalets krav på utlämning för militära brott.

6.5.3 Skadeståndsrätt

Förslag: En ramlag som inkorporerar PFF-avtalet gör att avtalets bestämmelser blir direkt tillämpliga i svensk rätt. Den särskilda skadeståndsbestämmelsen i 4 § lagen (1994:588) om utbildning för fredsfrämjande verksamhet är därmed överflödigt och bör upphävas.

En utvidgad tillämpning av PFF-avtalet kan medföra en ökning av situationer då den svenska staten kan komma att bli skadeståndsskyldig i sin egenskap av mottagande stat. Ökningen

kan dock inte förväntas bli så stor att den inte kan belasta den besökta myndighetens ordinarie anslag.

Försvarsmakten bör anförtros ansvaret för skaderegleringen även såvitt avser skador under tjänsteutövning som har orsakats av utländsk militär personal på svenskt territorium på samma sätt som de ansvarar för skaderegleringen såvitt avser den egna personalen samt ges möjlighet till regresskrav mot den svenska myndighet som är ansvarig för aktiviteten.

Artikel 8 i Nato SOFA behandlar frågor om skadestånd och hur dessa ska regleras. Avtalet skiljer till att börja med mellan skador som uppstått under tjänsteutövning och skador som uppstått utanför tjänsten. Inom dessa huvudgrupper görs i avtalet en indelning i fall där den skadelidande är en annan samarbetande stat och fall där den skadelidande är en utomstående, dvs. s.k. tredjemansskador.

Skador som uppstår under tjänsteutövning och som drabbar en annan samverkande stat hanteras enligt PFF-avtalet olika beroende på vad för slags skada det handlar om. Avtalet skiljer mellan

- skador på egendom som används av styrkan under övningen eller aktiviteten,
- skador på annan egendom som tillhör en avtalspart samt
- skador och dödsfall som drabbar en medlem av en deltagande styrka.

Fråga om ersättning för skador som under tjänsteutövning har vållats på annan egendom som tillhör part ska avgöras genom förhandlingar mellan de berörda staterna. Om det däremot är fråga om en skada på sådan egendom som använts av styrkorna eller om det handlar om dödsfall eller skador på medlem av en deltagande styrka föreskriver avtalet att staterna ska avstå från skadeståndskrav mot varandra. Skador i tjänsten som drabbar tredje man ska enligt PFF-avtalet regleras av den mottagande staten. Regresskrav mellan staterna regleras i PFF-avtalet. För tredjemansskador som orsakats av den främmande truppen utanför tjänsten föreskrivs i avtalet att den sändande staten ska avgöra huruvida man avser att ersätta dessa kostnader ex gratia.

I samband med att PFF-avtalet införlivades i svensk rätt uttalade regeringen att de deltagande staternas överenskommelser om att i enlighet med PFF-avtalets bestämmelser avstå från att kräva

ersättning av varandra var att beteckna som ett folkrättsligt åtagande staterna emellan, vilket i sig inte föranledde några svenska lagstiftningsåtgärder. Detsamma gällde beträffande PFF-avtalets bestämmelser om regresskrav mellan staterna. Situationen bedömdes dock annorlunda när det gällde möjligheten för en skadelidande tredje man att rikta ersättningsanspråk mot svenska staten för skador orsakade av en annan stat eller av en medlem i en utländsk styrka. Regeringen bedömde att det krävdes rättslig grund för ett sådant anspråk och föreslog att den svenska statens ersättningsskyldighet mot tredje man skulle lagfästas. Vid denna tidpunkt var regeringen av uppfattningen att den enda svenska PFF-aktivitet som skulle bli aktuell var övningar. Med denna utgångspunkt skulle tredjemansskador endast kunna uppkomma då en främmande stats militära styrka befann sig på svenskt territorium för övning inom ramen för FN- eller PFF-samarbetet. Regeringen föreslog därför att bestämmelserna om statens ersättningsskyldighet skulle tas in i lagen (1994:588) om utbildning för fredsfrämjande verksamhet, jfr prop. 1995/96:37 s. 40 f.

Utredningens förslag om att PFF-avtalet inkorporeras i svensk rätt genom ramlagen innebär att avtalets bestämmelser blir direkt tillämpliga och att bestämmelserna i 4 § lagen (1994:588) om utbildning för fredsfrämjande verksamhet blir överflödiga och kan upphävas.

En utvidgad tillämpning till att omfatta PFF-avtalet i hela dess vidd kan komma att medföra en ökning av situationer då skadeståndsskyldighet uppstår för den svenska staten till följd av avtalets bestämmelser om att skador i tjänsten som drabbar tredje man ska regleras av den mottagande staten. Mot bakgrund av de erfarenheter som gjorts under den tid PFF-avtalet har varit i bruk i Sverige kan en ökning av de situationer då skadestånd kan behöva utges inte förväntas bli större än att den kan belasta Försvarmaktens ordinarie anslag.

Här inställer sig också frågan om vem som för statens räkning ska handha skaderegleringen. Eftersom det är Försvarmakten som har ansvaret för att reglera skador som orsakats av den egna personalen besitter de en gedigen erfarenhet av skadereglering och det är därför naturligt att Försvarmakten även anförtros ansvaret för skadereglering såvitt avser utländsk militär personal som gjort sig skyldig till skadebringande handlingar på svenskt territorium. Det är därmed väl sörjt för att den svenska lagstiftningen är överensstämmande med PFF-avtalets bestämmelser såvitt avser

skadestånd. Om annan myndighet än Försvarmakten är arrangör bör dock Försvarmakten ges möjlighet till regresskrav mot denna myndighet.

6.5.4 Trafikskador

Förslag: Till följd av att utredningens förslag innebär att PFF-avtalet ska anses generellt tillämpligt på allt internationellt militärt samarbete mellan de aktuella staterna bör tillämpningsområdet i 9 § andra stycket trafikförsäkringsförordningen (1976:359) justeras till att omfatta internationellt militärt samarbete genom en hänvisning till ramlagen.

Skäl för regeringen att utfästa särskilda garantier för de kostnader som till följd av samarbetet kan komma att uppstå hos enskilda myndigheter bedöms inte föreligga. Kostnaderna bör i stället kunna belasta respektive myndighets ordinarie anslag. I övrigt föranleder förslagen om inkorporering av PFF-avtalet för närvarande inga behov av lagändringar såvitt avser trafikskadeförfattningarna.

Trafikskadeersättningar enligt trafikskadelagen betraktas inte som skadestånd eftersom ersättningen utgår på försäkringsmässig grund. Trafikskadelagen är tillämpligt då det handlar om skador till följd av trafik med motordrivet fordon. Ersättningsystemet bygger på en i princip obligatorisk försäkringsplikt för fordonsägare och frågan om vem som har varit vållande till en skada är av underordnad betydelse.

Enligt 3 § trafikskadelagen (1975:1410) omfattas inte statligt ägda fordon av försäkringsplikten. I 4 § stadgas att regeringen kan föreskriva om undantag från trafikförsäkringsplikten såvitt avser motordrivet fordon som tillhör främmande stat. I 9 § trafikförsäkringsförordningen (1976:359) föreskrivs att motordrivet fordon, som ej är registrerat i Sverige, får införas hit och brukas i trafik här utan svensk trafikförsäkring, om det tillhör främmande stats militära styrka som här i landet deltar i utbildning för fredsfrämjande verksamhet inom ramen för samarbetet Partnerskap för fred eller en person som hör till en sådan styrka. För sådana fordon som är undantagna från trafikförsäkringsplikten och som till följd härav saknar trafikförsäkring är det staten som

svarar för den trafikskadeersättning som skulle ha utgått om försäkring hade funnits enligt 15 § trafikskadelagen.

En utvidgning av tillämpningen av PFF-avtalet till att omfatta avtalet i hela dess vidd, dvs. att omfatta alla aktiviteter som äger rum inom ramen för PFF-samarbetet och även annat internationellt militärt samarbete mellan de aktuella parterna innebär att 9 § andra stycket trafikförsäkringsförordningen måste justeras så att dess användningsområde inte begränsas till att endast omfatta utbildning för fredsfrämjande verksamhet inom ramen för PFF-samarbetet. Bestämmelsens tillämpningsområde bör i stället avgränsas till att omfatta verksamhet och aktiviteter som sker inom ramen för internationellt militärt samarbete genom att hänvisa till att ramlagen innehåller särskilda bestämmelser på området.

Behovet av särskilda garantier från regeringens sida för de kostnader som kan uppstå hos myndigheter och statliga verk med anledning av uppkomna skador diskuterades i samband med att PFF-avtalet införlivades i svensk rätt. Regeringen bedömde att det inte fanns skäl att utfärda sådana garantier, eftersom de övningar som kunde beräknas komma att äga rum i Sverige dels var få till antalet, dels endast skulle komma att pågå under en högst begränsad tid, jfr prop. 1995/96:37 s. 41 f. I detta avseende har en stor förändring ägt rum sedan propositionen skrevs och utländska militärer kan komma att befinna sig i Sverige för många andra aktiviteter än övningar och under betydligt längre tid.

Enligt vad utredningen har erfarit har det i vissa fall bedömts så angeläget att en aktivitet verkligen kunde äga rum att de deltagande staterna har ansett det faktum, att Sverige inte har kunnat erbjuda fullgod rättslig status till den deltagande utländska militära personalen, vara av underordnad betydelse. Det finns alltså belägg för att aktiviteter har genomförts trots att Sverige inte ansett PFF-avtalet tillämpligt. Frågan har dock aldrig ställts på sin spets. Omfattningen av sådana "avtalslösa" aktiviteter är dock inte känd för utredningen. En tillämpning fullt ut av PFF-avtalet medför att avtalet kommer att bli direkt tillämpligt i ett större antal fall än vad som anses vara fallet för närvarande. Det är dock inte detsamma som att den totala massan av aktiviteter och verksamhet också kommer att öka, särskilt mot bakgrund av den ovan nämnda avtalslösa verksamheten som ändå tidigare har genomförts. Det finns för närvarande inga belägg för att verksamheten kommer att bli så omfattande att det finns skäl för regeringen att utfästa särskilda garantier för de kostnader som till följd av det

internationella militära samarbetet kan komma att uppstå hos enskilda myndigheter. Kostnaderna bör i stället belasta respektive myndighets ordinarie anslag.

6.5.5 Straffrättslig jurisdiktion m.m.

Bedömning: Bestämmelserna om åtalsförordnande i 2 kap. 7 b § brottsbalken är överflödiga när det gäller den samverkan som omfattas av ramlagen. Emellertid kan bestämmelserna bli tillämpliga i andra sammanhang och bör därför inte upphävas. Ramlagens bestämmelser har företräde och tar över annan lagstiftning, vilket medför att PFF-avtalets bestämmelser om jurisdiktion blir direkt tillämpliga i och med att avtalet inkorporeras i svensk rätt. Motsvarande gäller om t.ex. EU SOFA, som även innehåller direkta bestämmelser om immunitet, införlivas genom att tillföras ramlagen.

Under arbetet har utredningen utgått från den lagstiftning som gäller i dag. Frågor om jurisdiktion har i och för sig varit föremål för översyn av Internationella straffrättsutredningen i betänkandet Internationella brott och svensk jurisdiktion, jfr SOU 2002:98, men har ännu inte lett till lagstiftning. Ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Frågor om straffrättslig jurisdiktion regleras i artikel 7 i Nato SOFA. Utgångspunkten är att varje stat har jurisdiktion i enlighet med sin lagstiftning, men det finns regler som ger den sändande staten eller den mottagande staten exklusiv jurisdiktion. För brott som är straffbara enligt den sändande statens militärlagstiftning, men som inte är straffbara i det mottagande landet, har den sändande staten getts exklusiv domsrätt. I det omvända fallet har den mottagande staten domsrätt.

Artikeln innehåller också bestämmelser för det fall att båda staterna har domsrätt. Den sändande staten har getts domsrätt då det handlar om brott som har begåtts av någon i den egna styrkan och som riktar sig mot den egna statens egendom, säkerhet och styrkor. Den sändande staten har också domsrätt för brott som begåtts i tjänsten av någon ur den egna truppen. I alla andra fall har den mottagande staten företräde att utöva domsrätt. Artikeln innehåller vidare bestämmelser om att en stat, som har företräde till domsrätten, ska underrätta den andra staten, om man väljer att inte

utöva domsrätten. Det understryks också att bestämmelserna inte medför någon rätt för militärmyndigheterna i den sändande staten att utöva domsrätt över personer som är medborgare eller som har sitt hemvist i den mottagande staten, annat än om de är medlemmar av den sändande statens styrka.

I 2 kap. brottsbalken finns bestämmelser som reglerar när den svenska strafflagstiftningen ska tillämpas i internationella sammanhang. Om det handlar om ett brott som har begåtts i Sverige är huvudregeln att svensk lag ska tillämpas och det är svensk domstol som är behörig att döma i målet, jfr 2 kap. 1 § brottsbalken. Regeln gäller oavsett gärningsmannens nationalitet. Oaktat bestämmelserna om svensk lags tillämplighet och svensk domstols behörighet ska domstolen iakttä de begränsningar som följer av allmänt erkända folkrättsliga grundsatser eller av överenskommelser med främmande makt, jfr 2 kap. 7 § brottsbalken. Härmed åsyftas i första hand regler om immunitet. Bestämmelsens innebörd är att den straffrättsliga immunitet som följer av folkrätten eller internationell överenskommelse ska tillämpas direkt av de svenska domstolarna. Bestämmelser om immunitet på grund av internationella avtal som Sverige har anslutit sig till finns bl.a. i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall.

I 2 kap. 7 a § brottsbalken föreskrivs att om en utlänning har begått brott vid utövningen av tjänst eller uppdrag som innefattar allmän ställning hos en annan stat eller mellanfolklig organisation, får åtal för brottet endast väckas efter förordnande av regeringen. Stadgandet tillkom efter att den sovjetiska ubåten U137 år 1981 gick på grund på svenskt vatten och flera folkrättsliga problem till följd härav uppmärksammades. Syftet med bestämmelsen är att till regeringen överlåta rätten att besluta huruvida åtal ska väckas bl.a. i sådana fall som är politiskt känsliga. 2 kap. 7 a § brottsbalken avser att ge regeringen tillräckligt handlingsutrymme för att göra dessa bedömningar samtidig som kravet på rättsväsendets självständighet upprätthålls. För att regeln ska bli tillämplig krävs att det är fråga om utövning av tjänst av officiell karaktär, att det är fråga om statlig maktutövning och att gärningen ingår som ett led i utövandet av nämnda tjänst. Bestämmelserna tar endast sikte på brott som har begåtts i tjänsten.

I 2 kap. 7 b § brottsbalken stadgas att om brott har begåtts av personal som tillhör en främmande stats militära styrka som besöker Sverige inom ramen för internationellt samarbete, krävs

förordnande av regeringen för att åtal för brottet ska kunna väckas. Paragrafen infördes år 1996 i samband med att Sverige anslöt sig till PFF-samarbetet. Till följd av PFF-avtalets bestämmelser om uppdelning av domsrätten mellan den sändande och den mottagande staten ansågs att frågan om svensk jurisdiktion skulle utövas i ett enskilt fall borde ankomma på regeringen. Bestämmelserna är tillämpliga på samtliga personer som är knutna till styrkan, dvs. således även civilanställd personal. Reglerna är däremot inte tillämpliga på familjemedlemmar som medföljer styrkan. Reglerna om åtalsförordnande gäller både för brott som har begåtts under tjänsteutövning och brott utanför tjänsten.

Utredningens förslag om att PFF-avtalet ska inkorporeras i en ramlag medför att PFF-avtalet kommer att bli direkt tillämpligt i svensk rätt. Bestämmelserna i 2 kap. 7 b § brottsbalken, som tillkom just till följd av att det svenska deltagandet i PFF-samarbetet, blir därmed överflödiga i detta sammanhang. Emellertid är bestämmelsen tillämplig även i andra sammanhang och bör därför inte upphävas. Om EU SOFA införlivas i svensk rätt genom att införas i lagen kommer bestämmelserna där om såväl immunitet som jurisdiktion att bli direkt tillämpliga i Sverige.

I sammanhanget bör även frågan om utländsk militärpolis och dess befogenheter belysas.

För att rättskipnings- eller förvaltningsuppgift ska få överlåtas till annan stat krävs beslut av riksdagen enligt 10 kap. 5 § fjärde stycket regeringsformen.

Nato SOFA ger den sändande statens medföljande militärpolis rätt att utöva polisiär myndighet inom det egna förläggingsområdet. I samband med att Sverige avgav sin reservation, vars innehåll har belysts närmare i avsnitt 3.3, uttalade regeringen att den svenska reservationen inte skulle omfatta sådana åtgärder som den sändande statens militärpolis var tvungen att vidta för att upprätthålla ordning och säkerhet inom styrkan liksom att reservationen inte heller skulle hindra militärpolisen från att utöva polisiär myndighet inom det egna förläggingsområdet. Regeringen uttalade vidare att man ansåg att detta fick anses följa av vedertagna principer för internationellt militärt samarbete och att det därför inte var nödvändigt att lagstifta i frågan. Regeringen ansåg det däremot uteslutet att ge den sändande statens militärpolis befogenheter utanför den egna förläggningen och konstaterade att det i så fall skulle krävas lagstiftning, jfr prop. 1995/96:37 s. 32.

Den svenska reservationen har tidigare behandlats och hur den har kommit att förstås, eller snarare missuppfattats, av de övriga Nato- och partnerländerna, jfr avsnitt 5.6. Enligt vad utredningen har erfarit under arbetet finns det risk för att missuppfattningar även uppstått beträffande innebörden såvitt avser den sändande statens medföljande militärpolis och dess befogenheter. Det kan övervägas om den svenska reservationen i sin engelska lydelse bör inskränkas till att bara omfatta domsrätten.

6.6 Övriga följdändringar

Förslag: PFF-avtalet är inte tillämpligt enbart på renodlad PFF-verksamhet. Det kan även användas generellt då det är fråga om internationellt militärt samarbete mellan avtalets parter då militär personal befinner sig inom annan avtalslutande parts territorium. Till följd härav är det nödvändigt att i de lagar och förordningar som direkt hänvisar till samarbetet Partnerskap för fred göra en hänvisning till den föreslagna ramlagen.

Utredningens uppfattning om att PFF-avtalet har ett generellt tillämpningsområde innebär att det kan användas vid varje tillfälle när en avtalsparts styrkor, efter överenskommelse, befinner sig på en annan avtalsparts territorium. Detta innebär att avtalet kan tillämpas även på andra former av internationellt militärt samarbete. I ett antal lagar och förordningar finns bestämmelser som relaterar specifikt till PFF-samarbetet genom att antingen i lagtexten direkt hänvisa till "samarbetet Partnerskap för fred" eller tala om "fredsfrämjande verksamhet inom ramen för samarbetet Partnerskap för fred". Genom ramlagen som inkorporerar PFF-avtalet och med den tolkning av tillämpningsområdet som utredningen anser måste göras blir referenserna i dessa lagar till samarbete inom ramen för Partnerskap för fred felaktiga och överflödiga. De nuvarande referenserna bör ersättas av hänvisningar till ramlagen. Det är därvid fråga om justeringar i lagen (1994:1547) om tullfrihet m.m. och utlänningsförordningen (1989:547).

6.7 Försvarsmaktens skyldighet att tillhandahålla skattefria drivmedel

Bedömning: Den nuvarande ordningen med att Försvarsmakten skattefritt tillhandahåller drivmedel, oljor och smörjmedel till andra länder är inte oförenlig med den svenska mervärdesskattelagstiftningen.

Övriga synpunkter från Försvarsmakten om att lagstiftningen inte fungerar och att praktiska tillämpningsproblem föreligger bedöms handla om interna rutiner och faller därmed utanför utredningens uppdrag.

Försvarsmaktens kostnader för att tillhandahålla skattefria drivmedel, oljor och smörjmedel förväntas inte öka i sådan utsträckning att det inte kan omfattas av myndighetens ordinarie anslag.

Såsom det anförts i avsnitt 3.2.1 ålägger Nato SOFA den mottagande staten att skattefritt tillhandahålla drivmedel, oljor och smörjmedel till den sändande statens tjänstefordon, luftfartyg och fartyg. Försvarsmakten anser att den nuvarande lagstiftningen inte fungerar och att den är förenad med praktiska tillämpningsproblem. Härutöver har Försvarsmakten ifrågasatt om den nuvarande ordningen med att man tillhandahåller drivmedel till andra länder utan att påföra mervärdesskatt är förenligt med den svenska mervärdesskattelagstiftningen.

Huvudregeln i mervärdesskattelagen är att all omsättning av varor och tjänster är skattepliktig, om inte annat stadgas. Flygbensin och flygfotogen är undantagna från skatteplikt. Lagen innehåller vidare bestämmelser om rätt till återbetalning för vissa grupper som inte är skattskyldiga. Sådan rätt till återbetalning tillkommer bl.a. utländska beskickningar och sådana internationella organisationer som avses i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall. Mervärdesskattelagen föreskriver vidare att en skattskyldig kan medges nedsättning eller befrielse från skatt om det föreligger synnerliga skäl.

I samband med att Sverige anslöt sig till PFF-samarbetet och PFF-avtalet skulle införlivas i svensk rätt uttalade regeringen att Försvarsmaktens tillhandahållande av fartygsbränsle och drivmedel för fordon till de utländska styrkorna kunde komma att omfattas av beskattning eftersom mervärdesskattelagen endast undantog omsättning av flygbränsle. Regeringen ansåg dock att frågan kunde

lösas genom att bestämmelsen om skattebefrielse tillämpades och att Sverige på så sätt kunde uppfylla PFF-avtalets krav på tillhandahållande av skattefritt drivmedel, jfr prop. 1995/96:37 s. 46 ff.

Mot bakgrund av regeringens tidigare bedömning av rättsläget och med beaktande av att den svenska mervärdesskattelagstiftningen både tillåter återbetalning av skatt till icke skattskyldiga och att skattskyldiga under vissa förutsättningar kan medges nedsättning eller befrielse från skatt kan inte den nuvarande ordningen med att Försvarsmakten tillhandahåller drivmedel till andra länder utan att påföra mervärdesskatt anses oförenlig med svensk lagstiftning. De övriga synpunkter som Försvarsmakten har framfört handlar mera om praktiska frågor och rutiner som faller utanför utredningens uppdrag och befogenheter.

Utredningens uppfattning att PFF-avtalet har ett generellt tillämpningsområde och kan användas vid varje tillfälle när en avtalsparts styrkor, efter överenskommelse, befinner sig på en annan avtalsparts territorium kan medföra att antalet aktiviteter som äger rum inom ramen för internationellt militärt samarbete kan komma att öka i omfattning. Inget tyder dock på att det kommer att bli fråga om så omfattande verksamhet att den inte kan rymmas inom Försvarsmaktens ordinarie anslag.

6.8 Den svenska vapenlagstiftningen

Förslag: De skäl som Försvarsmakten har anfört som stöd för att bemyndigandet enligt vapenlagen, att fatta beslut om undantag från vapenlagens krav om tillstånd då en främmande stats militära styrka besöker Sverige inom ramen för internationellt samarbete, i stället bör ankomma på Försvarsmakten är inte av sådan tyngd att de motiverar en lagändring. Det är lämpligt att beslutanderätten i dessa frågor alltjämt åvilar regeringen.

Utformningen och formuleringen av lagtexten i 11 kap. 3 § vapenlagen är mindre lämplig eftersom bestämmelsens tillämpning knyts till omständigheten att en främmande stats militära styrka befinner sig på besök i Sverige. För att undvika missförstånd och tolkningsproblem bör lagtexten formuleras så att den knyts till förhållandet att den främmande statens militära styrka befinner sig på svenskt territorium inom ramen för sådant internationellt militärt samarbete som omfattas av ramlagen.

Enligt Nato SOFA har en medlem av en styrka rätt att inneha och bära vapen på den mottagande statens territorium. Enligt 2 kap. 1 § vapenlagen (1996:67) krävs tillstånd för att bl.a. föra in skjutvapen och ammunition till Sverige. I 2 kap. 2 § samma lag stadgas att det är polisen som prövar frågor om tillstånd. Endast då det är fråga om innehav av vapen för eget bruk kan enskilda personer under vissa förutsättningar få föra in skjutvapen eller ammunition utan särskilt tillstånd, jfr 2 kap. 13 § samma lag. Av 11 kap. 3 § samma lag framgår att regeringen har rätt att besluta att lagen inte ska gälla skjutvapen och ammunition som innehas av en främmande stats militära styrka vid besök i Sverige inom ramen för internationellt samarbete. Bakgrunden är att det vid internationellt samarbete av förevarande slag är önskvärt att all materiel, inklusive skjutvapen och ammunition, utan onödiga tullformaliteter och tillstånd kan föras mellan de länder som deltar i samarbetet.

Den nuvarande ordningen har upplevts som opraktisk av Försvarsmakten och det har framförts synpunkter om att den praktiska hanteringen inför varje enskild övning eller aktivitet skulle förenklas om inte regeringen i varje enskilt fall måste besluta om undantag från vapenlagen.

Det krävs regeringsbeslut för att en främmande stats militära styrka ska få tillträde till svenskt territorium för att kunna delta i en aktivitet eller övning inom ramen för internationellt fredsfrämjande samarbete. Enligt utredningens uppfattning är det praktiskt och ändamålsenligt att frågorna om tillträde till svenskt territorium och undantag från kravet på tillstånd för införsel av skjutvapen och ammunition behandlas samordnat och att beslutanderätten i dessa frågor faller på en och samma beslutsfattare. Den främmande statens militära styrka kan ses som gäst till den svenska staten. Det är därvid naturligt att det är regeringen, i sin egenskap av företrädare för landet, som ges rätt att fatta dessa beslut. Med en sådan ordning skapas också ett instrument för regeringen att upprätthålla kontroll över de skjutvapen och den ammunition som förs in på svenskt territorium av de utländska militära styrkorna. Utredningen bedömer att det är lämpligt att regeringen har en sådan kontrollfunktion. De ståndpunkter som Försvarsmakten har fört fram som stöd för att regleringen bör ändras är inte av sådan tyngd att de motiverar en lagändring. Skälen för att beslutanderätten även i fortsättningen bör ankomma på regeringen väger tyngre.

11 kap. 3 § vapenlagen föreskriver i sin nuvarande lydelse att regeringen har rätt att besluta om undantag från vapenlagens krav om tillstånd för att få föra in skjutvapen och ammunition då en främmande stats militära styrka besöker Sverige inom ramen för internationellt samarbete. Lokutionen "vid besök i Sverige" är mindre lämplig eftersom den kan medföra tolkningsproblem och kan missförstås. Det finns t.ex. risk för att formuleringen kan komma att förstås så att det endast är en kortare tids vistelse som omfattas av lagen medan däremot längre tids vistelser i Sverige faller utanför lagens tillämpningsområde. För att undvika att sådana missförstånd kan uppkomma bör lagtexten i stället utformas så att tillämpningen knyts till förhållandet att den främmande statens militära styrka befinner sig på svenskt territorium inom ramen för sådant internationellt militärt samarbete som omfattas av vapenlagen.

7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Förslag: Lagen om rättslig status i vissa fall och de ändringar som föreslås i andra författningar ska träda i kraft den 1 januari 2005.

Övergångsbestämmelser bedöms inte nödvändiga.

Den nya lagstiftningen som utredningen föreslår avseende militär och civil personals rättsliga status bör kunna träda i kraft den 1 januari 2005. Detsamma gäller de ändringar som föreslås i andra författningar.

Utredningen har övervägt behovet av övergångsbestämmelser men kommit fram till att sådana föreskrifter är obehövliga.

8 Konsekvenser av förslagen

Bedömning: Utredningens förslag kommer att ge förutsättningar för effektivitetsvinster för Försvarmakten i och med att det internationella militära samarbetet med andra länder torde förenklas betydligt. De länder som ska delta i en planerad aktivitet kommer redan på förhand att veta att PFF-avtalet ska tillämpas, varvid ett omfattande och därmed tids- och penningkrävande förhandlingsarbete kan undvikas. Förslagen i sig medför inte några kostnadsökningar.

Kommittéer som tillkallats på grund av ett regeringsbeslut och som har ett utredningsuppdrag ska enligt kommittéförordningen (1998:1474) genomföra konsekvensanalyser i skilda hänseenden beträffande de förslag som framställts. Vad som sägs i förordningen om kommittéer gäller också särskilda utredare. Om förslagen i ett betänkande påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, landsting, företag eller andra enskilda, ska en beräkning av dessa konsekvenser redovisas i betänkandet.

Om förslagen innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt ska dessa redovisas. När det gäller kostnadsökningar och intäktsminskningar för staten, kommuner eller landsting, ska kommittén eller utredaren föreslå en finansiering. Om förslagen i ett betänkande har betydelse för den kommunala självstyrelsen, ska konsekvenserna också i det avseendet anges i betänkandet. Detsamma gäller när ett förslag har betydelse för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags, för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

En grundläggande utgångspunkt för utredningens arbete har varit att det internationella militära samarbetet mellan Sverige och

andra länder ska underlättas och att den militära personalen ska ges samma rättsliga status oavsett om övningen eller aktiviteten äger rum i Sverige eller på något annat lands territorium. Det är av vikt att principen om reciprocitet upprätthålls så att det internationella samarbetet länderna emellan inte försvåras av det faktum att de involverade länderna inte kan garantera den deltagande personalen samma rättsliga status. Den nuvarande ordningen, som innebär att svensk personal erhåller en bättre rättslig status under aktiviteter utomlands än vad motsvarande utländsk personal som deltar i militära aktiviteter i Sverige gör, är otillfredsställande och riskerar att avsevärt försvåra eller rent av förhindra det internationella fredsfrämjande samarbetet. Det är därför viktigt att anpassa den svenska tolkningen av PFF-avtalet och dess tillämpningsområde till övriga deltagande länders syn. Förslagen om att PFF-avtalet ska gälla såväl för enskilda officerare som för förband med flera hundra soldater som att avtalet är tillämpligt på alla aktiviteter som sker inom ramen för PFF-samarbetet kan förväntas medföra besparingar genom de effektivitetsvinster som uppstår då Försvarsmaktens arbete kan bedrivas effektivare. Förslaget innebär att Försvarsmakten får det enklare vid ingående av särskilda avtal med de andra deltagande länderna för separata aktiviteter. Ytterligare effektivitetsvinster kan påräknas genom att den praktiska hanteringen och tillämpningen av avtalet underlättas eftersom förutsebarheten ökar då de inblandade parterna redan på förhand vet hur eventuella tvister eller skadeståndsanspråk ska lösas. Eftersom utredningen anser att PFF-avtalets tillämpningsområde inte är begränsat till enbart PFF-verksamhet utan att avtalet även kan omfatta annat internationellt militärt samarbete kan motsvarande effektivitetsvinster och besparingar förväntas även i denna del. Motsvarande effektivitetsvinster kan förutses om andra avtal på samma sätt införlivas i ramlagen.

Utredningens tolkning innebär att PFF-avtalet kommer att vara tillämpligt i större omfattning än vad som varit fallet hittills. Detta kan i sin tur komma att medföra vissa ökade kostnader för Försvarsmakten genom att de t.ex. tvingas att tillhandahålla skattefritt drivmedel till andra länders trupper i större utsträckning än vad som är fallet i dag. Kostnaderna kan dock inte bedömas vara mer omfattande än att de kan täckas av och belasta Försvarsmaktens ordinarie anslag.

9 Författningskommentar

9.1 Förslag till lag om rättslig status i vissa fall

Den nuvarande ordningen som innebär att PFF-avtalet till en viss del har inkorporerats i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall (nedan kallad 1976 års lag) är mindre lämplig eftersom PFF-avtalet till sitt innehåll har mycket lite gemensamt med de övriga internationella överenskommelser som 1976 års lag innehåller. 1976 års lag är dessutom i huvudsak främst tillämplig på internationella organisationer och personer med anknytning till sådana organisationer. Utredningen har i stället valt att skapa en självständig inkorporeringslag avsedd för allt internationellt militärt samarbete som Sverige deltar i och som vi i framtiden kan komma att delta i. Lagen bör ges namnet Lag om rättslig status i vissa fall. Lagen är till sin karaktär utformad som en ramlag och består av några inledande bestämmelser varefter de internationella avtal som ska inkorporeras i svensk rätt fogas till lagen som bilagor.

1 §

I paragrafen slås fast att innehållet i de internationella avtal som har inkorporerats i svensk rätt genom lagen gäller som lag här i landet. Förutsättningen för att ett internationellt avtal ska kunna tas in i lagen är således att det är fråga om ett avtal avseende rättslig status vid internationellt militärt samarbete. Detta innebär att lagen, förutom PFF-avtalet med dess tillhörande tilläggsprotokoll, även kan komma att tillföras andra avtal avseende internationellt militärt samarbete. Till exempel skulle det mellan Nato och vissa av medlemsstaterna ingångna kompletterande tilläggsprotokollet, som har berörts närmare i avsnitt 3.2.2, kunna komma att omfattas av lagen om Sverige väljer att underteckna protokollet. Det inom EU upprättade statusavtalet avseende status för den militära och civila personal som medlemsstaterna sekonderar till EU:s militära

personal vid högkvarter eller i styrkor som kan ställas till EU:s förfogande under krishanteringsinsatser, EU SOFA. Avtalet är ett statusavtal av samma modell som PFF-avtalet. Det kan därmed implementeras i svensk rätt genom lagen.

2 §

I stadgandet slås fast att bestämmelserna i lagen har företräde framför annan lagstiftning. T.ex. innebär detta att, såvitt avser PFF-avtalet och dess bestämmelser om att personalen i en främmande stats militära styrka inte ska beskattas i Sverige för lön och liknande ersättning som utbetalats av den sändande staten, har företräde framför den svenska skattelagstiftningen. Inkomstskattelagens bestämmelser om att de som är stadigvarande bosatta i Sverige är obegränsat skattskyldiga här kommer således inte att bli tillämpliga även om främmande stats militära personal vistas i Sverige under så lång tid att dessa enligt den svenska skattelagstiftningen anses stadigvarande bosatta i riket. PFF-avtalets bestämmelser tar över vilket får till följd att de svenska myndigheterna och domstolarna kommer att tillämpa avtalets bestämmelser direkt.

3 §

Till följd av att PFF-avtalets begrepp styrka har tolkats mera snävt vid den svenska tillämpningen av avtalet i motsats till de övriga Nato- och partnerländerna är det av vikt att det explicit i lagtexten slås fast att i begreppet styrka kan innefattas såväl en enskild person som flera personer.

9.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall

Till följd av att en egen ramlag skapas för det internationella militära samarbetet och PFF-avtalet överförs till denna lag blir bestämmelsen i 7 § i 1976 års lag, i vilken det hänvisas till detta avtal, överflödigt och kan upphävas.

9.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:558) om utbildning för fredsfrämjande verksamhet

Eftersom PFF-avtalets bestämmelser är direkt tillämpliga i svensk rätt och ramlagens bestämmelser har företräde framför annan lagstiftning medför det att den särskilda skadeståndsbestämmelsen i 4 § lagen (1994:558) om utbildning för fredsfrämjande verksamhet är överflödiga. Paragrafen kan därför upphävas.

9.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1547) om tullfrihet m.m.

I sin nuvarande lydelse talas det i lagtexten enbart om verksamhet inom ramen för samarbetet Partnerskap för fred. Eftersom PFF-avtalet äger tillämpning även då det är fråga om internationellt militärt samarbete utöver renodlad PFF-verksamhet blir referensen för snäv och bör ersättas av en hänvisning till ramlagen. Genom hänvisningen understryks också att ramlagen har företräde framför annan lagstiftning.

9.5 Förslag till lag om ändring i vapenlagen (1996:67)

11 kap. 3 § vapenlagen föreskriver i sin nuvarande lydelse att regeringen har rätt att besluta om undantag från vapenlagens krav om tillstånd för att få föra in skjutvapen och ammunition då en främmande stats militära styrka besöker Sverige inom ramen för internationellt samarbete. Lokutionen "vid besök i Sverige" är mindre lämplig eftersom den kan medföra tolkningsbekymmer och kan missförstås. Det finns t.ex. risk för att formuleringen kan komma att förstås så att det endast är en kortare tids vistelse som omfattas av lagen medan däremot längre tids vistelser i Sverige faller utanför lagens tillämpningsområde. För att undvika att sådana missförstånd kan uppkomma bör lagtexten i stället utformas så att tillämpningen knyts till förhållandet att den främmande statens militära styrka befinner sig på svenskt territorium inom ramen för sådant internationellt militärt samarbete som omfattas av ramlagen.

9.6 Förslag till förordning om ändring i trafikförsäkringsförordningen (1976:359)

Lagtexten hänvisar i sin nuvarande lydelse till samarbetet inom ramen för Partnerskap för fred. I enlighet med vad som anförts i avsnitt 9.4 innebär utredningens förslag och tolkning av PFF-avtalets tillämpningsområde att referensen bör ersättas av en hänvisning till ramlagen. Därigenom markeras också ramlagens företräde framför annan lagstiftning.

9.7 Förslag till förordning om ändring i utlänningsförordningen (1989:547)

Till följd av att utredningens förslag utvidgar tillämpningsområdet för PFF-avtalet till att även omfatta annat internationellt militärt samarbete blir referensen i lagtexten för snäv och bör ersättas av en hänvisning till ramlagen. Ramlagens företräde framför annan lagstiftning framhävs därigenom också.

BILAGOR

Kommittédirektiv

**Översyn av den rättsliga regleringen för
fredsfrämjande samarbete med andra länder**

**Dir. nr
2002:137**

Beslut vid regeringssammanträde den 14 november 2002.

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare skall analysera den befintliga rättsliga regleringen som tillkommit med anledning av samarbetet Partnerskap för fred (PFF). Utredaren skall genomföra en allmän översyn av hur PFF-avtalet har använts internationellt och nationellt samt göra en utvärdering av den svenska regleringen på området. Utredaren skall bedöma hur dagens reglering möter de behov som samarbetet ger uttryck för. Utredaren skall beakta att samarbetet inom Partnerskap för fred, men även annat samarbete kan röra såväl civil som militär personal. Utredaren skall föreslå en svensk reglering som på bästa sätt skall kunna möta de krav som dels finns i avtalet för Partnerskap för fred, dels i andra befintliga internationella samarbetsavtal på fredsfrämjandeområdet som rör personals status. Även beaktande av statusavtal för personal inom det krishanteringssamarbete som sker inom ramen för Europeiska unionen ingår i uppdraget. Utredaren skall i sitt arbete och vid sitt förslagslämnande beakta att antalet samarbetsavtal på detta område förväntas öka i antal.

Bakgrund

Partnerskap för fred är ett internationellt fredssamarbete mellan Natomedlemmar och andra stater, företrädesvis europeiska sådana. Sverige anslöt sig till samarbetet i maj 1994 och den svenska rättsliga regleringen av samverkan för fred trädde i kraft den 1 juli

1996 (prop. 1995/96:37, bet. FöU04, rskr. 1995/96:237). Sverige har alltsedan PFF-samarbetets början deltagit aktivt i flera av de övningar som ägt rum och vid ett antal tillfällen stått som värd för sådana aktiviteter.

Inför PFF-samarbetet antog Sverige PFF-avtalet, även känt som PFF SOFA (Status Of Force Agreement), vilket innehållsmässigt motsvarar Nato SOFA. Det senare avtalet har varit gällande mellan Natoländerna sedan 1951 och reglerar den rättsliga statusen för ett Natolands styrkor när de befinner sig inom ett annat Natolands territorium. Syftet med PFF-avtalet är att på samma sätt, mellan de länder som ingår i PFF-samarbetet, reglera den rättsliga statusen för ett lands styrkor när de befinner sig på ett annat lands territorium.

Nyttjandet av PFF-avtalet vid reglering av en utländsk trupps status har kommit att öka alltmer även i samarbete som ligger utanför PFF-området. Länder som Sverige ingår samarbetsavtal med på fredsfrämjandeområdet är av naturliga skäl företrädesvis länder i Europa, varav ett flertal tillhör Nato. Antalet Natoländer i Europa förväntas dessutom att öka i samband med organisationens utvidgning. Exempel på samarbetsområden där PFF-avtalet används eller föreslås användas är samordningsformerna Shirbrig (States participating in the Multinational Stand-by High Readiness Brigade for UN Operations) och Nordcaps (Nordic Coordinated Arrangement for Military Peace Support). Avtalet nyttjas även i det pågående framtagandet av ett statusavtal för den civila och militära personal som skall ingå i Europeiska unionens krishantering. Det kan således konstateras att frågan om status för militär personal i både bi- och multilaterala samarbetssammanhang är intimt förknippad med PFF-avtalet. Samtidigt skall poängteras att PFF-avtalet endast reglerar militärt samarbete. Avtalet reglerar således statusen för den personal som tillhör en militär styrka och dess anhöriga. Eftersom den svenska regleringen i stort är avgränsad till att gälla PFF-verksamhet har man från svensk sida i olika sammanhang haft svårigheter bl.a. vid förhandlingar med andra länder som har en mer generell tillämpning av PFF-avtalet.

Vidare har samarbete med andra länder på fredsfrämjande- och krishanteringsområdet kommit att inta en allt mer betydande roll för Sverige. Det kan vara fråga om bilateralt eller multilateralt samarbete. Där uppkommer ofta frågor om den deltagande personalens rättsliga status, skadeståndsansvar m.m. De rättsliga

frågorna aktualiseras såväl vid svensk personals närvaro i utlandet som vid utländsk personals närvaro på svenskt territorium.

Uppdraget

Med hänsyn till den utveckling som har skett inom det internationella fredsfrämjandeområdet och då inte minst PFF-samarbetet samt erfarenheterna av den nuvarande PFF-relaterade regleringen från 1996 skall en särskild utredare granska det befintliga regelverket. Utredaren skall genomföra en allmän översyn av hur PFF-avtalet har använts internationellt och nationellt samt göra en utvärdering av den svenska regleringen på området. Utredaren skall analysera om den nationella regleringen på bästa sätt möter dels de krav som finns i avtalet för Partnerskap för fred, dels de behov som följer av andra befintliga internationella samarbetsavtal på fredsfrämjandeområdet. Bestämmelser som motsvarar PFF-avtalet återfinns även i olika bilaterala samarbetsavtal. Utredaren är därför inte begränsad till regleringen som endast avser PFF-samarbetet utan skall även ta sikte på de avtal som för närvarande finns beträffande statusfrågor för personal och avtal som kan förväntas uppkomma inom den internationella verksamhet som bedrivs på fredsfrämjande- och krishanteringsområdet och då inte minst den krishantering som utvecklas inom ramen för Europeiska unionen. Detta gäller såväl militär som civil personal. Utredaren skall lämna förslag på författningslösningar.

Arbetets bedrivande

Utredaren skall under arbetets gång samråda med berörda myndigheter.

Redovisning av uppdraget

Utredaren skall redovisa resultatet av sitt arbete senast den 31 december 2003.

(Försvarsdepartementet)

PFF avtalet

PFF-avtalets och tilläggsprotokollets text på engelska och svenska

Avtal mellan de stater som är parter i Nordatlantiska fördraget och de andra stater som deltar i Partnerskap för fred om status för deras styrkor

Agreement among the states parties to the North Atlantic Treaty and the other states participating in the Partnership for peace regarding the status of their forces

De stater som är parter i Nordatlantiska fördraget upprättat i Washington den 4 april 1949 och de stater som har antagit inbjudan till Partnerskap för fred som utfärdades och undertecknades av stats- och regeringscheferna i medlemsstaterna i Nato i Bryssel den 10 januari 1994, och som har undertecknat ramdokumentet avseende Partnerskap för fred,

som tillsammans utgör deltagande stater i Partnerskap för fred,

som anser att styrkor från en part i detta avtal kan sändas och mottagas efter avtal till en annan parts område,

som är medvetna om att beslut att sända och motta

The States Parties to the North Atlantic Treaty done in Washington on 4 April 1949 and the States which accept the invitation to Partnership for Peace issued and signed by the Heads of State and Government of the member States of the North Atlantic Treaty Organisation in Brussels on 10 January 1994 and which subscribe to the Partnership for Peace Framework Document;

Constituting together the States participating in the Partnership for Peace;

Considering that the Forces of one State Party to the present Agreement may be sent and received, by arrangement, into the territory of another State Party; Bearing in mind that the

styrkor även fortsättningsvis skall göras till föremål för särskilda avtal mellan berörda parter,

som emellertid önskar definiera status för sådana styrkor när de befinner sig på annan parts område,

som återoppar avtalet mellan parterna i Nordatlantiska fördraget om status för deras styrkor som upprättades i London den 19 juni 1951,

har kommit överens om följande.

Artikel 1

Om inte annat föreskrivs i detta avtal och eventuella tilläggsprotokoll med avseende på egna parter, skall alla parter i detta avtal tillämpa bestämmelserna i avtalet mellan parterna i Nordatlantiska fördraget om status för deras styrkor som upprättades i London den 19 juni 1951, härnedan benämnt NATO SOFA, som om alla parter i detta avtal vore parter i NATO SOFA.

decisions to send and to receive Forces will continue to be the subject of separate arrangements between the States Parties concerned;

Desiring, however, to define the status of such Forces while in the territory of another State Party;

Recalling the Agreement between the States Parties to the North Atlantic Treaty regarding the status of their Forces done at London on 19 June 1951;

Have agreed as follows:

Article 1

Except as otherwise provided for in the present Agreement and any additional protocol in respect to its own parties, all States Parties to the present Agreement shall apply the provisions of the Agreement between Parties to the North Atlantic Treaty regarding the status of their Forces, done at London on 19 June 1951, hereinafter referred to as the NATO SOFA, as if all State Parties to the present Agreement were Parties to the NATO SOFA.

Artikel 2

1. Utöver det område på vilket NATO SOFA har avseende skall detta avtal tillämpas för alla territorier tillhöriga parterna i detta avtal vilka inte är parter i NATO SOFA.

2. Vid tillämpning av detta avtal skall hänvisningar i NATO SOFA till Nordatlantiska fördragets område anses även innefatta de områden som avses i punkt 1 i denna artikel, och hänvisningar till Nordatlantiska fördraget skall anses omfatta Partnerskap för fred.

Artikel 3

Vid uppfyllande av detta avtal med avseende på förhållanden som gäller stater som inte är parter i NATO SOFA, skall de bestämmelser i NATO SOFA som föreskriver att krav skall framläggas eller tvister skall hänskjutas till Nato-rådet, ordföranden i Natorådets ställföreträdareförsamling eller en skiljedomare, tolkas så att berörda parter är skyldiga att förhandla inbördes utan hänvändelse till någon utanförstående myndighet.

Article 2

1. In addition to the area to which the NATO SOFA applies the present Agreement shall apply to the territory of all States Parties to the present Agreement which are not Parties to the NATO SOFA.

2. For the purposes of the present Agreement, references in the NATO SOFA to the North Atlantic Treaty area shall be deemed also to include the territories referred to in paragraph 1 of the present Article, and references to the North Atlantic Treaty shall be deemed to include the Partnership for Peace.

Article 3

For purposes of implementing the present Agreement with respect to matters involving Parties that are not Parties to the NATO SOFA, provisions of the NATO SOFA that provide for requests to be submitted, or differences to be referred to the North Atlantic Council, the Chairman of the North Atlantic Council Deputies or an arbitrator shall be construed to require the Parties concerned to negotiate between or among themselves without recourse to any outside jurisdiction.

Artikel 4

Detta avtal kan kompletteras eller ändras i enlighet med internationell rätt

Artikel 5

1. Detta avtal skall vara öppet för undertecknande av stat som antingen är part i NATO SOFA eller som antar inbjudan till Partnerskap för fred och undertecknar ramdokumentet avseende Partnerskap för fred.

2. Detta avtal skall ratificeras, godtas eller godkännas. Ratifikations-, godtagande- och godkännandeinstrument skall deponeras hos Förenta staternas regering som skall notifiera alla signatärmakter om varje sådan deponering.

3. Trettio dagar efter det att tre signatärstater, av vilka minst en är part i NATO SOFA och en har antagit inbjudan till Partnerskap för fred och undertecknat ramdokumentet avseende Partnerskap för fred, har deponerat sina ratifikations-, godtagande eller godkännandokument skall detta avtal träda i kraft för dessa stater. Det skall träda i kraft för varje annan signatärstat trettio dagar efter dagen för deponering av dess instrument.

Article 4

The present Agreement may be supplemented or otherwise modified in accordance with International Law.

Article 5

1. The present Agreement shall be open for signature by any State that is either a contracting Party to the NATO SOFA, or that accepts the invitation to the Partnership for Peace and subscribes to the Partnership for Peace Framework Document.

2. The present Agreement shall be subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Government of the United States of America, which shall notify all signatory States of each such deposit.

3. Thirty days after three signatory States, at least one of which is a Party to the NATO SOFA and one of which has accepted the invitation to the Partnership for Peace and subscribed to the Partnership for Peace Framework Document, have deposited their instruments of ratification, acceptance or approval, the present Agreement shall enter into force in respect of those States. It shall enter into force

in respect of each other signatory State thirty days after the date of deposit of its instrument.

Artikel 6

Detta avtal kan sägas upp av varje part i avtalet efter skriftlig notifikation om uppsägning till Förenta staternas regering som skall notifiera signatärstaterna om varje sådan notifikation. Uppsägningen skall få rättslig verkan ett år efter det att notifikationen mottagits av Förenta staternas regering. Efter utgången av denna tidsfrist på ett år skall avtalet upphöra att gälla för den part som sagt upp det, utom vad gäller avgörande av ej avgjorda anspråk som härrör från tiden före den dag då uppsägningen får rättslig verkan, men skall fortsätta att vara i kraft för övriga parter.

Till bekräftelse härav har undertecknade, därtill vederbörligen befullmäktigade av sina regeringar, undertecknat detta avtal.

Som skedde i Bryssel den 1995 på engelska och franska språken varvid båda texter är lika giltiga i ett original som skall deponeras i Förenta

Article 6

The present Agreement may be denounced by any Party to this Agreement by giving written notification of denunciation to the Government of the United States of America, which will notify all signatory States of each such notification. The denunciation shall take effect one year after receipt of the notification by the Government of the United States of America. After the expiration of this period of one year, the present Agreement shall cease to be in force as regards the Party that denounces it, except for the settlement of outstanding claims that arose before the day on which the denunciation takes effect, but shall continue to be in force for the remaining Parties.

In witness whereof, the undersigned, being duly authorised by their respective Governments, have signed this Agreement.

Done in Brussels, this day of, 1995 in the English and French languages, both texts being equally authoritative, in a single original which shall be

staternas regerings arkiv. deposited in the Archives of the
Förenta staternas regering skall Government of the United
överlämna bestyrkta kopior States of America. The
därav till alla signatärstater. Government of the United
States of America shall transmit
certified copies thereof to all the
signatory States.

Tilläggsprotokoll till avtalet mellan de stater som är parter i Nordatlantiska fördraget och de andra stater som deltar i Partnerskap för fred om status för deras styrkor

Additional Protocol to the Agreement among the States Parties to the North Atlantic Treaty and the other States participating in the Partnership for Peace regarding the status of their Forces

Parterna i detta tilläggsprotokoll till avtalet mellan de stater som är parter i Nordatlantiska fördraget och de andra stater som deltar i Partnerskap för fred om status för deras styrkor, vilket härnedan benämns avtalet, som konstaterar att dödsstraff inte förekommer i vissa avtalsparters nationella lagstiftning, har kommit överens om följande.

Artikel I

I den mån den har domsrätt enligt bestämmelserna i avtalet skall varje stat som är part i detta tilläggsprotokoll inte verkställa en dödsdom med avseende på någon medlem av en styrka eller dess civila komponent och deras anhöriga från någon annan stat som är part i detta tilläggsprotokoll.

The State Parties to the present additional Protocol to the Agreement among the State Parties to the North Atlantic Treaty and the other States participating in the Partnership for Peace regarding the status of their Forces, hereinafter referred to as the Agreement; Considering that the death penalty is not provided for under the domestic legislation of some Parties to the Agreement;

Have agreed as follows:

Article I

Insofar as it has jurisdiction according to the provisions of the Agreement, each State Party to the present additional Protocol shall not carry out a death sentence with regard to any member of a force and its civilian component, and their dependents from any other State Party to the present Additional Protocol.

Artikel II

1. Detta protokoll skall vara öppet för undertecknande av varje signatärstat av avtalet.

2. Detta protokoll skall ratificeras, godtas eller godkännas. Ratifikations-, godtagande- eller godkännande-instrument skall deponeras hos Förenta staternas regering som skall notifiera alla signatärstater om varje sådan deponering.

3. Detta protokoll träder i kraft 30 dagar efter dagen för deponering av ratifikations-, godtagande- eller godkännande-instrument av tre signatärstater, av vilka minst en skall vara part i NATO SOFA och en skall vara en stat som har antagit inbjudan att delta i Partnerskap för fred och har undertecknat ramdokumentet avseende Partnerskap för fred.

4. Detta protokoll skall träda i kraft med avseende på varje annan signatärstat dagen för deponering av dess ratifikations-, godtagande eller godkännande-instrument hos Förenta staternas regering.

Som skedde i Bryssel den 1995 på engelska och franska språken varvid båda texter är lika giltiga i ett original som

Article II

1. The present Protocol shall be open for signature by any signatory of the Agreement.

2. The present Protocol shall be subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Government of the United States of America, which shall notify all signatory States of each such deposit.

3. The present Protocol shall enter into force 30 days after the date of deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval by three signatory States, at least one of which is a Party to the NATO SOFA and one of which is a State having accepted the invitation to join the Partnership for Peace and having subscribed to the Partnership for Peace Framework Document.

4. The present Protocol shall come into force in respect of each other signatory State on the date of the deposit of its instrument of ratification, acceptance or approval with the Government of the United States of America.

Done in Brussels, this day of, 1995 in the English and French languages, both texts being equally authoritative, in a single

skall deponeras i Förenta staternas regerings arkiv. Förenta staterna regering skall överlämna bestyrkta kopior härav till alla signatärstater.

original which shall be deposited in the archives of the Government of the United States of America. The Government of the United States of America shall transmit certified copies thereof to all signatory States.

Avtal mellan parterna i Nordatlantiska fördraget om status för deras styrkor.

London den 19 juni 1951.

Parterna i Nordatlantiska fördraget, som undertecknades i Washington den 4 april 1949,

som beaktar att styrkor från en part efter överenskommelse kan sändas för att tjänstgöra i annan parts område,

som är medvetna om att beslut att sända styrkor och om att villkor under vilka de sänds, i den mån dessa villkor inte bestäms i detta avtal, fortsättningsvis skall göras till föremål för särskilda avtal mellan berörda parter,

som emellertid önskar fastställa status för dessa styrkor när de befinner sig i annan parts område,

har kommit överens om följande.

Artikel I

1. I detta avtal avses med

a. "styrka" den personal som tillhör land-, sjö- eller luftstridskrafter från någon part när den befinner sig på tjänsteuppdrag inom en annan parts territorium i Nato-området med förbehåll för att

Agreement between the parties to the North Atlantic Treaty regarding the status of their forces

London, 19 June, 1951

The Parties to the North Atlantic Treaty signed in Washington on 4 April, 1949,

Considering that the forces of one Party may be sent, by arrangement, to serve in the territory of another Party;

Bearing in mind that the decision to send them and the conditions under which they will be sent, in so far as such conditions are not laid down by the present Agreement, will continue to be the subject of separate arrangements between the Parties concerned: Desiring, however, to define the status of such forces while in the territory of another Party;

Have agreed as follows:

Article I

1. In this Agreement the expression

a. 'force' means the personnel belonging to the land, sea or air armed services of one Contracting Party when in the territory of another Contracting Party in the North Atlantic Treaty area in connexion with

de två berörda parterna kan komma överens om att vissa personer, enheter eller förband inte skall betraktas såsom utgörande eller vara inbegripna i en "styrka" vid tillämpningen av detta avtal,

b. "civil komponent" de civilpersoner som medföljer en styrka tillhörig någon part och som är anställda i den partens krigsmakt, och som inte är statslösa personer eller medborgare i någon stat som inte är part i Nordatlantiska fördraget och inte heller är medborgare i eller har hemvist i den stat i vilken styrkan tjänstgör,

c. "anhörig" maka eller make till medlem av en styrka eller en civil komponent eller barn till sådan medlem som är beroende av honom eller henne för sitt uppehälle,

d. "sändande stat" den part som styrkan tillhör,

e. "mottagande stat" den part i vars territorium en styrka eller en civil komponent är förlagd, vare sig den är stationerad där eller befinner sig på genomresa,

f. "den sändande statens militär myndigheter" de myndigheter i en sändande stat på vilka det lagligen ankommer

their official duties, provided that the two Contracting Parties concerned may agree that certain individuals, units or formations shall not be regarded as constituting or included in a 'force' for the purposes of the present Agreement;

b. 'civilian component' means the civilian personnel accompanying a force of a Contracting Party who are in the employ of an armed service of that Contracting Party, and who are not stateless persons, nor nationals of any State which is not a Party to the North Atlantic Treaty, nor nationals of, nor ordinarily resident in, the State in which the force is located;

c. 'dependent' means the spouse of a member of a force or of a civilian component, or a child of such member depending on him or her for support;

d. 'sending State' means the Contracting Party to which the force belongs;

e. 'receiving State' means the Contracting Party in the territory of which the force or civilian component is located, whether it be stationed there or passing in transit;

f. 'military authorities of the sending State' means those authorities of a sending State who are empowered by its law

att trygga de militära lagarnas efterlevnad i den staten med avseende på medlemmar av dess styrka eller civila komponent,

g. "Nato-rådet" det råd som inrättats enligt artikel 9 i Nordatlantiska fördraget eller något av dess underlydande organ som har befogenhet att handla på dess vägnar.

2. Detta avtal gäller för parternas lokala myndigheter inom deras territorier för vilka avtalet gäller eller kan utsträckas att gälla enligt artikel XX, på samma sätt som det gäller för parternas centrala myndigheter, dock med förbehåll för att egendom som ägs av lokala myndigheter inte skall betraktas som egendom tillhörig en part enligt artikel VIII.

Artikel II

En styrka och dess civila komponent och dess medlemmar, liksom anhöriga till dessa, är skyldiga att följa lagarna i den mottagande staten och avhålla sig från varje handling som är oförenlig med andan i detta avtal och särskilt från varje politisk verksamhet i den mottagande staten. Det är likaledes den sändande statens skyldighet att vidta nödvändiga

to enforce the military law of that State with respect to members of its forces or civilian components;

g. 'North Atlantic Council' means the Council established by Article 9 of the North Atlantic Treaty or any of its subsidiary bodies authorised to act on its behalf.

2. This Agreement shall apply to the authorities of political subdivisions of the Contracting Parties, within their territories to which the Agreement applies or extends in accordance with Article XX, as it applies to the central authorities of those Contracting Parties, provided, however, that property owned by political subdivisions shall not be considered to be property owned by a Contracting Party within the meaning of Article VIII.

Article II

It is the duty of a force and its civilian component and the members thereof as well as their dependents to respect the law of the receiving State, and to abstain from any activity inconsistent with the spirit of the present Agreement, and, in particular, from any political activity in the receiving State. It is also the duty of the sending State to take necessary measures

åtgärder i detta syfte.

to that end.

Artikel III

Article III

1. Enligt de villkor som anges i punkt 2 i denna artikel och under iakttagande av bestämmelserna i den mottagande staten avseende inresa och utresa för en styrka och dess medlemmar, skall dessa vara undantagna från pass- och viseringsbestämmelser och kontroll vid inresa när de reser in i eller lämnar den mottagande statens territorium. De skall även vara undantagna från de regler i den mottagande staten som avser registrering och kontroll av utlänningar, men de skall inte anses ha rätt att vara stadigvarande bosatta i eller uppta hemvist inom den mottagande statens territorium.

1. On the conditions specified in paragraph 2 of this Article and subject to compliance with the formalities established by the receiving State relating to entry and departure of a force or the members thereof, such members shall be exempt from passport and visa regulations and immigration inspection on entering or leaving the territory of a receiving State. They shall also be exempt from the regulations of the receiving State on the registration and control of aliens, but shall not be considered as acquiring any right to permanent residence or domicile in the territories of the receiving State.

2. Endast följande handlingar fordras för medlemmar av en styrka, vilka skall uppvisas på anmodan:

2. The following documents only will be required in respect of members of a force. They must be presented on demand:

a. personligt identitetskort utfärdat av den sändande staten varav framgår namn, födelsedatum, grad och registreringsnummer (i förekommande fall), tjänstegren samt fotografi;

a. personal identity card issued by the sending State showing names, date of birth, rank and number (if any), service, and photograph;

b. individuell eller kollektiv förflyttningsorder utfärdad på den sändande statens språk samt på engelska och franska av behörig myndighet i den

b. individual or collective movement order, in the language of the sending State and in the English and French languages, issued by an

sändande staten eller av Nato, varav framgår individens eller gruppens status såsom medlem av en styrka samt typ av förflyttningsorder. Mottagande stat kan begära att en förflyttningsorder skall vara kontrasignerad av behörig företrädare för den staten.

3. Medlemmar av en civil komponent och dess anhöriga skall i passen betecknas som sådana.

4. Om en medlem av en styrka eller en civil komponent lämnar sin anställning i den sändande staten och inte hemsändes, skall myndigheterna i den sändande staten omedelbart underrätta myndigheterna i den mottagande staten och lämna nödvändiga upplysningar. Myndigheterna i den sändande staten skall likaledes underrätta myndigheterna i den mottagande staten om varje medlem som har uteblivit olovligen i mer än 21 dagar.

5. Om den mottagande staten har begärt att någon medlem av en styrka eller en civil komponent skall förpassas från dess territorium eller har utfärdat en utvisningsorder mot någon tidigare medlem av en styrka eller en civil komponent eller mot en anhörig till en medlem eller tidigare medlem,

appropriate agency of the sending State or of the North Atlantic Treaty Organization and certifying to the status of the individual or group as a member or members of a force and to the movement ordered. The receiving State may require a movement order to be countersigned by its appropriate representative.

3. Members of a civilian component and dependents shall be so described in their passports.

4. If a member of a force or of a civilian component leaves the employ of the sending State and is not repatriated, the authorities of the sending State shall immediately inform the authorities of the receiving State, giving such particulars as may be required. The authorities of the sending State shall similarly inform the authorities of the receiving State of any member who has absented himself for more than twenty-one days.

5. If the receiving State has requested the removal from its territory of a member of a force or civilian component or has made an expulsion order against an exmember of a force or of a civilian component or against a dependent of a member or ex-member, the authorities of the sending State shall be

skall myndigheterna i den sändande staten ta emot vederbörande person inom sitt eget territorium eller på annat sätt ombesörja att han omhändertas utanför den mottagande staten. Denna punkt avser endast personer som inte är medborgare i den mottagande staten och som har kommit in i den mottagande staten som medlemmar av en styrka eller en civil komponent eller i avsikt att bli sådan medlem samt anhöriga till sådana personer.

Artikel IV

Den mottagande staten skall antingen

a. utan förarprov eller avgift erkänna såsom giltigt ett kör tillstånd, körkort eller militärt kör tillstånd som har utfärdats av den sändande staten eller av en av dess myndigheter till en medlem av en styrka eller en civil komponent eller,

b. utan att kräva förarprov själv utfärda kör tillstånd eller körkort till medlem av en styrka eller en civil komponent som är innehavare av kör tillstånd, körkort eller militärt kör tillstånd utfärdat av den sändande staten eller av dess myndigheter.

responsible for receiving the person concerned within their own territory or otherwise disposing of him outside the receiving State. This paragraph shall apply only to persons who are not nationals of the receiving State and have entered the receiving State as members of a force or civilian component or for the purpose of becoming such members, and to the dependents of such persons.

Article IV

The receiving State shall either

a. accept as valid, without a driving test or fee, the driving permit or licence or military driving permit issued by the sending State or a sub-division thereof to a member of a force or of a civilian component; or

b. issue its own driving permit or licence to any member of a force or civilian component who holds a driving permit or licence or military driving permit issued by the sending State or a sub-division thereof, provided that no driving test shall be required.

Artikel V

1. Medlemmar av en styrka skall som regel bära uniform. Om inte annat bestäms i avtal mellan myndigheterna i de sändande och mottagande staterna skall för bärande av civila kläder gälla samma villkor som för medlemmar i den mottagande statens styrkor. Reguljära förband som ingår i en styrka skall bära uniform vid gränspassering.

2. Tjänstefordon tillhörande en styrka eller en civil komponent skall utöver registreringsnumret vara försett med tydlig nationalitetsbeteckning.

Artikel VI

Medlemmar av en styrka får inneha och bära vapen om de har tillstånd här till enligt gällande bestämmelser. Myndigheterna i den sändande staten skall välvilligt behandla begäran från den mottagande staten i detta hänseende.

Artikel VII

1. Enligt bestämmelserna i denna artikel

a. skall militärmyndigheterna i den sändande staten ha rätt att i den mottagande staten utöva

Article V

1. Members of a force shall normally wear uniform. Subject to any arrangement to the contrary between the authorities of the sending and receiving States, the wearing of civilian dress shall be on the same conditions as for members of the forces of the receiving State. Regularly constituted units or formations of a force shall be in uniform when crossing a frontier.

2. Service vehicles of a force or civilian component shall carry, in addition to their registration number, a distinctive nationality mark.

Article VI

Members of a force may possess and carry arms, on condition that they are authorized to do so by their orders. The authorities of the sending State shall give sympathetic consideration to requests from the receiving State concerning this matter.

Article VII

1. Subject to the provisions of this Article.

a. the military authorities of the sending State shall have the right to exercise within the

all straffrättslig och disciplinär domsrätt som tillkommer dem enligt lagen i den sändande staten över alla personer som lyder under militär lag i den staten,

b. skall myndigheterna i den mottagande staten ha domsrätt över medlemmar av en styrka eller en civil komponent och dess anhöriga i vad avser lagöverträdelser som har begåtts på den mottagande statens territorium och som är straffbara enligt detta lands lag.

2.a. Militärmyndigheterna i den sändande staten skall ha exklusiv domsrätt över personer som lyder under militär lag i den staten beträffande lagöverträdelser inklusive lagöverträdelser med avseende på den statens säkerhet, vilka är straffbara enligt den sändande statens lag men inte enligt den mottagande statens lag.

b. myndigheterna i den mottagande staten skall ha exklusiv domsrätt över medlemmar av en styrka eller en civil komponent och dess anhöriga beträffande lagöverträdelser inklusive lagöverträdelser med avseende på den statens säkerhet vilka är straffbara enligt den statens lag men inte enligt den sändande statens lag.

c. med avseende på denna punkt och på punkt 3 i denna

receiving State all criminal and disciplinary jurisdiction conferred on them by the law of the sending State over all persons subject to the military law of that State;

b. the authorities of the receiving State shall have jurisdiction over the members of a force or civilian component and their dependents with respect to offences committed within the territory of the receiving State and punishable by the law of that State.

2.a. The military authorities of the sending State shall have the right to exercise exclusive jurisdiction over persons subject to the military law of that State with respect to offences, including offences relating to its security, punishable by the law of the sending State, but not by the law of the receiving State.

b. The authorities of the receiving State shall have the right to exercise exclusive jurisdiction over members of a force or civilian component and their dependents with respect to offences, including offences relating to the security of that State, punishable by its law but not by the law of the sending State.

c. For the purposes of this paragraph and of paragraph 3 of

artikel skall en lagöverträdelse som hotar en stats säkerhet innefatta

- i) förräderi mot den staten,
- ii) sabotage, spionage eller överträdelse av någon lag med avseende på statshemligheter eller försvarshemligheter i den staten.

3. I de fall där domsrätt tillkommer båda staterna skall följande regler gälla:

a. Militärmyndigheterna i den sändande staten skall ha företräde vid utövande av domsrätt över en medlem av en styrka eller en civil komponent beträffande

i) brott med avseende uteslutande på den statens egendom och säkerhet eller brott som riktar sig uteslutande mot egendom tillhörig en annan medlem i en styrka eller en civil komponent från den staten eller dess anhöriga eller mot deras person,

ii) lagöverträdelser som härrör från någon handling eller underlåtenhet som begåtts vid tjänsteutövning.

b. I fråga om varje annan lagöverträdelse skall myndigheterna i den mottagande staten ha företräde till att utöva domsrätt.

c. Om den stat som har företräde väljer att inte utöva

this Article a security offence against a State shall include:

- (i) treason against the State:
- (ii) sabotage, espionage or violation of any law relating to official secrets of that State, or secrets relating to the national defence of that State.

3. In cases where the right to exercise jurisdiction is concurrent the following rules shall apply:

a. The military authorities of the sending State shall have the primary right to exercise jurisdiction over a member of a force or of a civilian component in relation to

(i) offences solely against the property or security of that State, or offences solely against the person or property of another member of the force or civilian component of the State or of a dependent:

(ii) offences arising out of any act or omission done in the performance of official duty.

b. In the case of any other offence the authorities of the receiving State shall have the primary right to exercise jurisdiction.

c. If the State having the primary right decides not to

domsrätten skall den underrätta myndigheterna i den andra staten så snart som möjligt. Myndigheterna i den stat som har företräde skall välvilligt behandla begäran från myndigheterna i den andra staten att avstå från sin rätt om denna andra stat anser att ett sådant avstående skulle vara av särskild betydelse.

4. Bestämmelserna i denna artikel skall inte innebära någon rätt för militärmyndigheterna i den sändande staten att utöva domsrätt över personer som är medborgare eller har hemvist i den mottagande staten annat än om de är medlemmar av den sändande statens styrka.

5.a. Myndigheterna i de mottagande och sändande staterna skall bistå varandra med att anhålla medlemmar av en styrka eller en civil komponent eller dess anhöriga inom den mottagande statens territorium och med att överlämna dem till den myndighet som har domsrätt i enlighet med ovan nämnda bestämmelser.

b. Myndigheterna i den mottagande staten skall snarast underrätta militärmyndigheterna i den sändande staten om någon medlem av en styrka

exercise jurisdiction, it shall notify the authorities of the other State as soon as practicable. The authorities of the State having the primary right shall give sympathetic consideration to a request from the authorities of the other State for a waiver of its right in cases where that other State considers such waiver to be of particular importance.

4. The foregoing provisions of this Article shall not imply any right for the military authorities of the sending State to exercise jurisdiction over persons who are nationals of or ordinarily resident in the receiving State, unless they are members of the force of the sending State.

5.a. The authorities of the receiving and sending States shall assist each other in the arrest of members of a force or civilian component or their dependents in the territory of the receiving State and in handing them over to the authority which is to exercise jurisdiction in accordance with the above provisions.

b. The authorities of the receiving State shall notify promptly the military authorities of the sending State of the arrest of any member of a

eller av en civil komponent eller deras anhöriga har anhållits.

c. En anklagad medlem av en styrka eller en civil komponent över vilken den mottagande staten skall utöva domsrätt skall, om han är i den sändande statens förvar, kvarstanna där tills åtal har väckts mot honom av den mottagande staten.

6.a. Myndigheterna i de mottagande och sändande staterna skall bistå varandra med utförande av all nödvändig utredning av lagöverträdelser och upptagning och sammanställning av bevisning inklusive beslagtagande av, och, i förekommande fall, överlämnande av föremål som sammanhänger med överträdelser. För överlämnande av sådana föremål kan emellertid ställas som villkor att de skall återlämnas inom angiven tid till den myndighet som har överlämnat dem.

b. Parternas myndigheter skall underrätta varandra om vidtagna åtgärder i sådana fall där ömsesidig domsrätt föreligger.

7.a. En dödsdom skall ej verkställas i den mottagande staten av den sändande statens myndigheter om lagen i den mottagande staten inte har dödsstraff för ett sådant fall.

force or civilian component or a dependent.

c. The custody of an accused member of a force or civilian component over whom the receiving State is to exercise jurisdiction shall, if he is in the hands of the sending State, remain with that State until he is charged by the receiving State.

6.a. The authorities of the receiving and sending States shall assist each other in the carrying out of all necessary investigations into offences, and in the collection and production of evidence, including the seizure and, in proper cases, the handing over of objects connected with an offence. The handing over of such objects may, however, be made subject to their return within the time specified by the authority delivering them.

b. The authorities of the Contracting Parties shall notify one another of the disposition of all cases in which there are concurrent rights to exercise jurisdiction.

7.a. A death sentence shall not be carried out in the receiving State by the authorities of the sending State if the legislation of the receiving State does not provide for such punishment in a similar case.

b. Myndigheterna i den mottagande staten skall välvilligt pröva en begäran från myndigheterna i den sändande staten om biträde avseende verkställande av fängelsestraff som ådömts av myndigheterna i den sändande staten enligt denna artikel inom den mottagande statens territorium.

8. När en anklagad har ställts inför rätta i enlighet med bestämmelserna i denna artikel av den ena partens myndigheter och har blivit frikänd eller dömd och avtjänat eller har avtjänat sitt straff eller har blivit benådad får han inte lagföras ånyo för samma förseelse inom samma territorium av en annan parts myndigheter. Dock skall bestämmelserna i denna punkt inte hindra militärmyndigheterna i den sändande staten att åtala en medlem av sin styrka för någon överträdelse av disciplinära regler som sammanhänger med en handling eller en underlåtenhet som utgör en lagöverträdelse för vilken han har lagförts av den andra partens myndigheter.

9. När en medlem av en styrka eller en civil komponent eller dess anhöriga åtalas under en mottagande stats domsrätt skall han ha rätt till följande:

a. en snar och snabb

b. The authorities of the receiving State shall give sympathetic consideration to a request from the authorities of the sending State for assistance in carrying out a sentence of imprisonment pronounced by the authorities of the sending State under the provision of this Article within the territory of the receiving State.

8. Where an accused has been tried in accordance with the provisions of this Article by the authorities of one Contracting Party and has been acquitted, or has been convicted and is serving, or has served, his sentence or has been pardoned, he may not be tried again for the same offence within the same territory by the authorities or another Contracting Party. However, nothing in this paragraph shall prevent the military authorities of the sending State from trying a member of its force for any violation of rules of discipline arising from an act or omission which constituted an offence for which he was tried by the authorities of another Contracting Party.

9. Whenever a member of a force or civilian component of a dependent is prosecuted under the jurisdiction of a receiving State he shall be entitled:

a. to a prompt and speedy

rättegång,

b. att före rättegången underrättas om de anklagelser som har framställts mot honom,

c. att konfronteras med dem som vittnar mot honom,

d. att inkalla sådana vittnen till sin förmån som befinner sig inom den mottagande statens domsrätt,

e. att själv välja försvarare eller få kostnadsfritt biträde enligt samma regler som gäller vid den aktuella tidpunkten i den mottagande staten,

f. att, om han så anser nödvändigt, få tillgång till en kompetent tolk, samt

g. att få meddela sig med en representant för den sändande statens regering och, om domstolens regler så medger, att ha en sådan representant närvarande vid rättegången.

10.a. Reguljära militära förband som ingår i en styrka skall ha rätt att utöva polisiär myndighet i förläggningar, anläggningar och andra utrymmen som de disponerar enligt avtal med den mottagande staten. Styrkans militärpolis får vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa upprätthållandet av ordning och säkerhet inom dessa lokaler.

trial;

b. to be informed, in advance of trial, of the specific charge or charges made against him;

c. to be confronted with the witnesses against him;

d. to have compulsory process for obtaining witnesses in his favour, if they are within the jurisdiction of the receiving State;

e. to have legal representation of his own choice for his defence or to have free or assisted legal representation under the conditions prevailing for the time being in the receiving State;

f. if he considers it necessary, to have the services of a competent interpreter: and

g. to communicate with a representative of the Government of the sending State and, when the rules of the court permit, to have such a representative present at his trial.

10.a. Regularly constituted military units or formations of a force shall have the right to police any camps, establishments or other premises which they occupy as the result of an agreement with the receiving State. The military police of the force may take all appropriate measures to ensure the maintenance of order and security on such premises.

b. Utanför dessa lokaler skall sådan militärpolis anlitas endast i kraft av avtal med myndigheterna i den mottagande staten och i samarbete med dessa myndigheter och endast i den utsträckning så erfordras för att upprätthålla disciplin och ordning bland medlemmarna av styrkan.

11. Varje part skall lägga sig vinn om att införa sådan lagstiftning som den anser vara nödvändig för att trygga säkerhet och skydd i tillräcklig grad inom sitt territorium för anläggningar, utrustning, egendom, arkiv och offentliga handlingar tillhörande andra parter samt för att bestraffa den som bryter mot dessa lagar.

Artikel VIII

1. Varje part skall avstå från anspråk mot varje annan part för skador som vållats på egendom som den äger och som används av dess land-, sjö- eller luftstridskrafter om sådan skada i) har vållats av en medlem eller anställd i den andra partens styrka under Nato-verksamhet, eller

b. Outside these premises, such military police shall be employed only subject to arrangements with the authorities of the receiving State and in liaison with those authorities, and in so far as such employment is necessary to maintain discipline and order among the members of the force.

11. Each Contracting Party shall seek such legislation as it deems necessary to ensure the adequate security and protection within its territory of installations, equipment, property, records and official information of other Contracting Parties, and the punishment of persons who may contravene laws enacted for that purpose.

Article VIII

1. Each Contracting Party waives all its claims against any other Contracting Party for damage to any property owned by it and used by its land, sea or air armed services, if such damage:

(i) was caused by a member or an employee of the armed services of the other Contracting Party in the execution of his duties in connection with the operation of the North Atlantic Treaty; or

ii) har vållats av fordon, fartyg eller luftfartyg tillhörigt den andra parten vid användning av dess krigsmakt om fordonet, fartyget eller luftfartyget som har vållat skadan antingen användes i samband med Nato-verksamhet eller skadan har vållats på egendom under användning i sådan verksamhet.

Anspråk på bärgarlön av någon part gentemot någon annan part skall frånträdas under förutsättning att det bärgade fartyget eller lasten ägdes av en part och användes av dess väpnade styrkor i samband med Nato-verksamhet.

2.a. Vid skada som vållats eller uppkommit på sätt som anges i punkt 1 avseende annan egendom tillhörig en part och som befinner sig inom dess territorium skall, om inte de berörda parterna kommer överens om annat, frågan om annan parts ansvar avgöras och skadeståndsbeloppet fastställas av en ensam skiljedomare som skall utses i enlighet med b. i denna punkt. Skiljedomaren skall även avgöra motanspråk hänförliga till samma händelse.

b. Skiljedomare som avses i a. härövan skall utses genom

(ii) arose from the use of any vehicle, vessel or aircraft owned by the other Contracting Party and used by its armed services, provided either that the vehicle, vessel or aircraft causing the damage was being used in connection with the operation of the North Atlantic Treaty, or that the damage was caused to property being so used.

Claims for maritime salvage by one Contracting Party against any other Contracting Party shall be waived, provided that the vessel or cargo salvaged was owned by a Contracting Party and being used by its armed services in connection with the operation of the North Atlantic Treaty.

2.a. In the case of damage caused or arising as stated in paragraph 1 to other property owned by a Contracting Party and located in its territory, the issue of the liability of any other Contracting Party shall be determined and the amount of damage shall be assessed, unless the Contracting Parties concerned agree otherwise, by a sole arbitrator selected in accordance with subparagraph b. of this paragraph. The arbitrator shall also decide any counter-claims arising out of the same incident.

b. The arbitrator referred to in subparagraph a. above shall be

överenskommelse mellan de berörda parterna bland medborgare i den mottagande staten som innehar eller har innehaft ett högt domarämbete. Om de berörda parterna inte inom två månader kan enas om en skiljedomare, kan vilken som helst av parterna anmoda ordföranden i Nato-rådets ställföreträdarförsamling att utse en person som innehar nämnda kvalifikationer.

c. Varje beslut som fattas av skiljedomaren skall vara bindande och slutgiltigt för parterna.

d. Det belopp som beslutas av skiljedomaren som ersättning skall fördelas i enlighet med punkt 5 e i), ii) och iii) i denna artikel.

e. Arvode till skiljedomaren skall avtalas mellan parterna och skall tillsammans med nödvändiga utgifter som uppkommit vid utövandet av hans uppdrag bestridas i lika delar av parterna.

f. Varje part skall dock avstå från sina anspråk i de fall ersättningsbeloppet understiger:

Belgien: BEF 70 000
Canada: CanD 1 460
Danmark: DK 9 670
Frankrike: FFR 490 000

selected by agreement between the Contracting Parties concerned from amongst the nationals of the receiving State who hold or have held high judicial office. If the Contracting Parties concerned are unable, within two months, to agree upon the arbitrator, either may request the Chairman of the North Atlantic Council Deputies to select a person with the aforesaid qualifications.

c. Any decision taken by the arbitrator shall be binding and conclusive upon the Contracting Parties.

d. The amount of any compensation awarded by the arbitrator shall be distributed in accordance with the provisions of paragraph 5 e. (i), (ii) and (iii) of this Article.

e. The compensation of the arbitrator shall be fixed by agreement between the Contracting Parties concerned and shall, together with the necessary expenses incidental to the performance of his duties, be defrayed in equal proportions by them.

f. Nevertheless, each Contracting Party waives its claim in any such case where the damage is less than:

Belgium: B.fr. 70,000.
Canada: S 1,160.
Denmark: Kr. 9,670.
France: F. fr. 490,000.

Island: ISK 22 800
 Italien: LIT 850 000
 Luxemburg: LFR 70 000
 Nederländerna: NLF 5 320
 Norge: NK 10 000
 Portugal: ESC 40 250
 Förenade Konungariket:
 L 500
 Förenta staterna USD 1 400

Iceland: Kr. 22.800.
 Italy: Li. 850,000.
 Luxembourg: L. fr. 70.000.
 Netherlands: Fl. 5.320.
 Norway: Kr. 10.000.
 Portugal: Es. 40,250.
 United Kingdom: £ 500.
 United States: \$ 1 400.

Varje annan part vars egendom har skadats vid samma tillfälle skall också avstå från sitt anspråk upp till ovannämnda belopp. I händelse av avsevärd variation i växelkurserna mellan dessa valutor skall parterna komma överens om lämplig justering av dessa belopp.

Any other Contracting Party whose property has been damaged in the same incident shall also waive its claim up to the above amount. In the case of considerable variation in the rates of exchange between these currencies the Contracting Parties shall agree on the appropriate adjustments of these amounts.

3. Vid tillämpningen av punkt 1 och 2 i denna artikel skall uttrycket "tillhörande en part" innefatta fartyg som inchartrats av part på bare boat charterbasis eller fartyg som har rekvirerats på sådana villkor och på fartyg som har tagits i beslag av den parten (utom i den mån risken för förlust eller skada bärs av annan person än sådan part).

3. For the purposes of paragraphs 1 and 2 of this Article the expression "owned by a Contracting Party" in the case of a vessel includes a vessel on bare boat charter to that Contracting Party or requisitioned by it on bare boat terms or seized by it in prize (except to the extent that the risk of loss or liability is borne by some person other than such Contracting Party).

4. Varje part avstår från sina anspråk mot varje annan part för skada eller dödsfall som vållats varje medlem av dess krigsmakt under officiell tjänsteövning.

4. Each Contracting Party waives all its claims against any other Contracting Party for injury or death suffered by any member of its armed services while such member was engaged

5. Anspråk, (andra än kontraktsbundna anspråk och anspråk på vilka punkt 6 och 7 i denna artikel har avseende) som härrör från handlingar eller underlåtenhet av medlem av en styrka eller en civil komponent som företagits i tjänsten eller från varje annan handling, underlåtenhet eller händelse för vilken en styrka eller en civil komponent är lagligen ansvarig och vilken vållar skada inom den mottagande statens territorium på tredje man annan än någon av parterna, skall behandlas av den mottagande staten i enlighet med följande:

a. Anspråk skall registreras, behandlas och avgöras genom överenskommelse eller dom i enlighet med den mottagande statens rättsregler vad avser anspråk som härrör från dess egna styrkors verksamhet.

b. Mottagande stat får träffa förlikning om varje sådant anspråk, och betalningen av det överenskomna eller utdömda beloppet skall erläggas av den mottagande staten i dess egen valuta.

c. Sådant ersättning skall vara bindande och slutgiltig för parterna vare sig den betalas till följd av en uppgörelse, ett avgörande av behörig domstol i den mottagande staten eller ett

in the performance of his official duties.

5. Claims (other than contractual claims and those to which paragraphs 6 or 7 of this Article apply) arising out of acts or omissions of members of a force or civilian component done in the performance of official duty, or out of any other act, omission or occurrence for which a force or civilian component is legally responsible, and causing damage in the territory of the receiving State to third parties, other than any of the Contracting Parties, shall be dealt with by the receiving State in accordance with the following provisions:

a. Claims shall be filed, considered and settled or adjudicated in accordance with the laws and regulations of the receiving State with respect to claims arising from the activities of its own armed forces.

b. The receiving State may settle any such claims, and payment of the amount agreed upon or determined by adjudication shall be made by the receiving State in its currency.

c. Such payment, whether made pursuant to a settlement or to adjudication of the case by a competent tribunal of the receiving State, or the final adjudication by such a tribunal

slutligt avslag av sådan domstol.

d. Uppgift om ersättning som utbetalas av den mottagande staten skall lämnas till berörda sändande stater tillsammans med full förklaring och alla detaljer och förslag till fördelning i enlighet med e i), ii) och iii) härnedan. Om svar inte har inkommit inom två månader skall förslaget till fördelning betraktas som antaget.

e. Det ersättningsbelopp som avses i föregående stycken och punkt 2 i denna artikel skall fördelas mellan parterna på följande sätt:

i) När en sändande stat är ensam ansvarig skall beloppet uppdelas i andelen 25 procent för den mottagande staten och 75 procent för den sändande staten.

ii) Om mer än en stat är ansvarig för skadan, skall beloppet fördelas lika mellan dem; om emellertid mottagande stat inte är en av de ansvariga staterna skall dess andel uppgå till hälften av vardera sändande stats andel.

iii) När skadan har förorsakats av parternas väpnade styrkor och den inte kan hänföras till en viss eller flera av

denying payment, shall be binding and conclusive upon the Contracting Parties.

d. Every claim paid by the receiving State shall be communicated to the sending States concerned together with full particulars and a proposed distribution in conformity with sub-paragraphs e. (i), (ii) and (iii) below. In default of a reply within two months, the proposed distribution shall be regarded as accepted.

e. The cost incurred in satisfying claims pursuant to the preceding sub-paragraphs and para. 2 of this Article shall be distributed between the Contracting Parties, as follows:

(i) Where one sending State alone is responsible, the amount awarded or adjudged shall be distributed in the proportion of 25 per cent. chargeable to the receiving State and 75 per cent. chargeable to the sending State.

(ii) Where more than one State is responsible for the damage, the amount awarded or adjudged shall be distributed equally among them: however, if the receiving State is not one of the States responsible, its contribution shall be half that of each of the sending States.

(iii) Where the damage was caused by the armed services of the Contracting Parties and it is not possible to attribute it

dessa väpnade styrkor skall beloppet fördelas jämnt mellan de berörda parterna; om emellertid den mottagande staten inte är en av de stater vilkas väpnade styrkor har vållat skadan, skall dess bidrag vara hälften av vardera berörd sändande stats bidrag.

(iv) Varje halvår skall till berörda sändande stater överlämnas uppgift om de belopp som har utbetalats av den mottagande staten föregående halvårsperiod för varje ärende för vilket föreslagen fördelning på procentbasis har godtagits; dessa uppgifter skall åtföljas av en begäran om återbetalning. Sådan återbetalning skall göras snarast möjligt i den mottagande statens valuta.

f. Om tillämpningen av bestämmelserna i b och e i denna punkt skulle förorsaka en part betydande börda kan den begära att Nato-rådet föranstaltar en annan uppgörelse.

g. En medlem av en styrka eller en civil komponent skall inte göras till föremål för rättsliga åtgärder vad gäller

specifically to one or more of those armed services, the amount awarded or adjudged shall be distributed equally among the Contracting Parties concerned: however, if the receiving State is not one of the States by whose armed services the damage was caused, its contribution shall be half that of each of the sending States concerned.

(iv) Every half-year, a statement of the sums paid by the receiving State in the course of the half-yearly period in respect of every case regarding which the proposed distribution on a percentage basis has been accepted, shall be sent to the sending States concerned, together with a request for reimbursement. Such reimbursement shall be made within the shortest possible time, in the currency of the receiving State.

f. In cases where the application of the provisions of sub-paragraphs b. and e. of this paragraph would cause a Contracting Party serious hardship, it may request the North Atlantic Council to arrange a settlement of a different nature.

g. A member of a force or civilian component shall not be subject to any proceedings for the enforcement of any

verkställande av dom som har meddelats mot honom i den mottagande staten i ärenden som sammanhänger med tjänsteutövning.

h. Utom i den mån bestämmelserna i e i denna punkt är tillämpliga på anspråk som avses i punkt 2 i denna artikel skall dessa inte tillämpas på anspråk som härrör från, eller har uppstått i samband med, framförande eller drift av ett fartyg eller lastning, transport eller lossning av last annat än anspråk avseende dödsfall eller personskada på vilka punkt 4 i denna artikel inte är tillämplig.

6. Ersättningsanspråk mot medlemmar av en styrka eller en civil komponent som härrör från åtalbara handlingar eller försummelser i den mottagande staten som inte har gjorts i tjänsten skall handläggas på följande sätt:

a. Myndigheterna i den mottagande staten skall behandla anspråk och bestämma ersättning till käranden på ett riktigt och rättvist sätt med hänsyn tagen till alla omständigheter i ärendet inklusive den skadelidande personens uppförande samt upprätta en rapport i ärendet.

b. Nämnade rapport skall överlämnas till myndigheterna i

judgment given against him in the receiving State in a matter arising from the performance of his official duties.

h. Except in so far as subparagraph e. of this paragraph applies to claims covered by paragraph 2 of this Article, the provisions of this paragraph shall not apply to any claim arising out of or in connexion with the navigation or operation of a ship or the loading, carriage, or discharge of a cargo, other than claims for death or personal injury to which paragraph 4 of this Article does not apply.

6. Claims against members of a force or civilian component arising out of tortious acts or omissions in the receiving State not done in the performance of official duty shall be dealt with in the following manner:

a. The authorities of the receiving State shall consider the claim and assess compensation to the claimant in a fair and just manner, taking into account all the circumstances of the case, including the conduct of the injured person. and shall prepare a report on the matter.

b. The report shall be delivered to the authorities of

den sändande staten vilka sedan utan dröjsmål skall besluta om de skall ge betalning ex gratia och, om så är fallet, till vilket belopp.

c. Om ett erbjudande om betalning ex gratia görs och antas av käranden som full gottgörelse för hans anspråk skall myndigheterna i den sändande staten själva erlägga betalningen och meddela myndigheterna i den mottagande staten härom och om storleken på det utbetalda beloppet.

d. Bestämmelserna i denna punkt skall inte inverka på den mottagande statens domstolars rätt att vidta åtgärder mot en medlem av en styrka eller en civil komponent tills full ersättning har erlagts.

7. Anspråk som härrör från otillåtet bruk av ett fordon tillhörigt krigsmakten i en sändande stat skall behandlas i enlighet med punkt 6 i denna artikel utom i de fall en styrka eller en civil komponent är lagligen ansvarig.

8. Om tvist uppstår om huruvida en åtalbar handling eller försummelse av en medlem av en styrka eller en civil komponent har skett i tjänsten eller om bruk av ett fordon tillhörigt krigsmakten i den

the sending State, who shall then decide without delay whether they will offer an ex gratia payment, and if so, of what amount.

c. If an offer of ex gratia payment is made, and accepted by the claimant in full satisfaction of his claim, the authorities of the sending State shall make the payment themselves and inform the authorities of the receiving State of their decision and of the sum paid.

d. Nothing in this paragraph shall affect the jurisdiction of the courts of the receiving State to entertain an action against a member of a force or of a civilian component unless and until there has been payment in full satisfaction of the claim.

7. Claims arising out of the unauthorized use of any vehicle of the armed services of a sending State shall be dealt with in accordance with paragraph 6 of this Article, except in so far as the force or civilian component is legally responsible.

8. If a dispute arises as to whether a tortious act or omission of a member of a force or civilian component was done in the performance of official duty or as to whether the use of any vehicle of the armed

sändande stat har skett olovligen skall saken underställas en skiljedomare utsedd i enlighet med punkt 2 b i denna artikel, vars beslut i ärendet skall vara slutgiltigt bindande.

9. Den sändande staten skall inte åberopa immunitet från domstolarnas domsrätt i den mottagande staten för medlemmar av en styrka eller en civil komponent med avseende på den civilrättsliga domsrätt som tillkommer domstolarna i den mottagande staten, utom i den utsträckning som avses i punkt 5 g i denna artikel.

10. Myndigheterna i den sändande och den mottagande staten skall i fall som berör dem samarbeta vid upptagning av bevisning för en rättvis rättegång och vid bestämmande av ersättning av skada.

Artikel IX

1. Medlemmar av en styrka eller en civil komponent och dess anhöriga får köpa varor lokalt för eget bruk och erforderliga tjänster på samma villkor som medborgare i den mottagande staten.

2. Lokala varuköp avsedda för försörjning av en styrka eller en civil komponent skall normalt

services of a sending State was unauthorized, the question shall be submitted to an arbitrator appointed in accordance with paragraph 2 b. of this Article, whose decision on this point shall be final and conclusive.

9. The sending State shall not claim immunity from the jurisdiction of the courts of the receiving State for members of force or civilian component in respect of the civil jurisdiction of the courts of the receiving State except to the extent provided in paragraph 5 g. of this Article.

10. The authorities of the sending State and of the receiving State shall co-operate in the procurement of evidence for a fair hearing and disposal of claims in regard to which the Contracting Parties are concerned.

Article IX

1. Members of a force or of a civilian component and their dependents may purchase locally goods necessary for their own consumption, and such services as they need, under the same conditions as the nationals of the receiving State.

2. Goods which are required from local sources for the subsistence of a force or civilian

ske genom de enheter som upphandlar sådana varor för krigsmakten i den mottagande staten. För att undvika att dessa varuköp får ogynnsam verkan på ekonomin i den mottagande staten skall vederbörande myndigheter i denna stat när så erfordras ange vilka varor som ej får köpas eller som är föremål för begränsningar.

3. Med förbehåll för gällande avtal eller avtal som härefter kan komma att ingås mellan befullmäktigade företrädare för de sändande och mottagande staterna skall myndigheterna i den mottagande staten åta sig fullt ansvar för att vidta lämpliga åtgärder för att till en styrka eller en civil komponent tillhandahålla de lokaler och de utrymmen som denna behöver liksom hithörande anordningar och tjänster. Dessa avtal och arrangemang skall i möjlig utsträckning stå i överensstämmelse med de regler som gäller för förläggning och inkvartering av liknande personal i den mottagande staten. I avsaknad av särskilt avtal med motsatt verkan skall lagarna i den mottagande staten gälla avseende vilka rättigheter och skyldigheter som är förbundna med besittningen eller användningen av byggnaderna, marken,

component shall normally be purchased through the authorities which purchase such goods for the armed services of the receiving State. In order to avoid such purchases having any adverse effect on the economy of the receiving State, the competent authorities of that State shall indicate, when necessary, any articles the purchase of which should be restricted or forbidden.

3. Subject to agreements already in force or which may hereafter be made between the authorized representatives of the sending and receiving States, the authorities of the receiving State shall assume sole responsibility for making suitable arrangements to make available to a force or a civilian component the buildings and grounds which it requires, as well as facilities and services connected therewith. These agreements and arrangements shall be, as far as possible, in accordance with the regulations governing the accommodation and billeting of similar personnel of the receiving State. In the absence of a specific contract to the contrary, the laws of the receiving State shall determine the rights and obligations arising out of the occupation or use of the buildings, grounds, facilities or

anordningarna eller tjänsterna.

4. Behov av civil arbetskraft för en styrka eller en civil komponent skall tillgodoses på samma sätt som motsvarande behov i den mottagande staten och med biträde av myndigheterna i den mottagande staten genom dess arbetsförmedling. Anställningsförhållanden och arbetsförhållanden, särskilt löner, övertidsersättning och arbetarskyddsförhållanden skall vara desamma som föreskrivs i den mottagande statens lag. Civilanställda som anlitas av en styrka eller en civil komponent skall inte på något sätt betraktas som tillhörande denna styrka eller denna civila komponent.

5. När en styrka eller en civil komponent på den ort där den är stationerad har otillräckliga medicinska och dentala faciliteter får dess medlemmar och deras anhöriga åtnjuta läkarvård och tandvård inklusive intagning på sjukhus under samma förhållanden som motsvarande personalkategorier i den mottagande staten.

6. Den mottagande staten skall ge välvilligast möjliga prövning av en begäran att till medlemmarna av en styrka eller en civil komponent ge tillträde till transportmedel och bevilja rabatter för färdbiljetter. Dessa

services.

4. Local civilian labour requirements of a force or civilian component shall be satisfied in the same way as the comparable requirements of the receiving State and with the assistance of the authorities of the receiving State through the employment exchanges. The conditions of employment and work, in particular wages, supplementary payments and conditions for the protection of workers, shall be those laid down by the legislation of the receiving State. Such civilian workers employed by a force or civilian component shall not be regarded for any purpose as being members of that force or civilian component.

5. When a force or a civilian component has at the place where it is stationed inadequate medical or dental facilities, its members and their dependents may receive medical and dental care, including hospitalization, under the same conditions as comparable personnel of the receiving State.

6. The receiving State shall give the most favourable consideration to requests for the grant to members of a force or of a civilian component of travelling facilities and concessions with regard to fares. These

transportmedel och förmåner skall vara föremål för särskilda avtal mellan de berörda regeringarna.

7. Om det inte föreligger några allmänna eller särskilda finansiella avtal parterna emellan skall betalning för varor, inkvartering och tjänster som tillhandahålles enligt punkt 2, 3, 4 och, om så erfordras, 5 och 6 i denna artikel erläggas utan dröjsmål i lokal valuta av styrkans myndigheter.

8. Vare sig en styrka eller en civil komponent eller dess anhöriga eller anställda skall kunna åberopa denna artikel för att åtnjuta befrielse från skatter och tullar vid anskaffning av varor och tjänster som omfattas av den mottagande statens skattebestämmelser.

Artikel X

1. I den mån beskattningen i den mottagande staten beror av uppehållsort eller hemvist skall perioder under vilka en medlem av en styrka eller en civil komponent befinner sig i den statens territorium enbart på grund av att han ingår i en styrka eller en civil komponent, inte betraktas som vistelseperioder däri eller såsom innebärande en ändring av

facilities and concessions will be the subject of special arrangements to be made between the Governments concerned.

7. Subject to any general or particular financial arrangements between the Contracting Parties, payment in local currency for goods, accommodation and services furnished under paragraphs, 2, 3, 4 and, if necessary, 5 and 6, of this Article shall be made promptly by the authorities of the force.

8. Neither a force, nor a civilian component, nor the members thereof, nor their dependents, shall by reason of this Article enjoy any exemption from taxes or duties relating to purchases and services chargeable under the fiscal regulations of the receiving State.

Article X

1. Where the legal incidence of any form of taxation in the receiving State depends upon residence or domicile, periods during which a member of a force or civilian component is in the territory of that State by reason solely of his being a member of such force or civilian component shall not be considered as periods of residence therein, or as creating

uppehållsort eller hemvist. Medlemmar av en styrka eller en civil komponent skall undantas från beskattning i den mottagande staten för lön och arvode som utbetalas till dem i denna egenskap av den sändande staten liksom från skatt på materiell lös egendom, vilkens befintlighet i den mottagande staten helt och hållet beror på ägarens tillfälliga vistelse där.

2. Ingenting i denna artikel skall hindra beskattning av en medlem av en styrka eller en civil komponent med avseende på vinstgivande verksamhet utöver hans anställning som sådan; och, utom vad beträffar hans lön och arvode och den materiella lösegendom som avses i punkt 1 härövan, skall ingenting i denna artikel hindra beskattning som omfattar en sådan person enligt lagen i den staten, även om han anses ha sin bosättningsort eller hemvist utanför den mottagande staten.

3. Ingenting i denna artikel skall vara tillämpligt på "tull" enligt definition i artikel XI punkt 12.

4. I vad avser denna artikel skall beteckningen "medlem av en styrka" inte inbegripa någon person som är medborgare i den

a change of residence or domicile, for the purposes of such taxation. Members of a force or civilian component shall be exempt from taxation in the receiving State on the salary and emoluments paid to them as such members by the sending State or on any tangible movable property the presence of which in the receiving State is due solely to their temporary presence there.

2. Nothing in this Article shall prevent taxation of a member of a force or civilian component with respect to any profitable enterprise, other than his employment as such member, in which he may engage in the receiving State, and, except as regards his salary and emoluments and the tangible movable property referred to in paragraph 1. nothing in this Article shall prevent taxation to which, even if regarded as having his residence or domicile outside the territory of the receiving State, such a member is liable under the law of that State.

3. Nothing in this Article shall apply to 'duty' as defined in paragraph 12 of Article XI.

4. For the purposes of this Article the term 'member of a force' shall not include any person who is a national of the

mottagande staten.

receiving State.

Artikel XI

Article XI

1. Med undantag för vad som uttryckligen anges av motsatt innebörd i detta avtal skall medlemmar av en styrka eller en civil komponent liksom deras anhöriga följa de lagar och förordningar som ges av tullmyndigheterna i den mottagande staten. Särskilt skall tullmyndigheterna i den mottagande staten ha rätt, i enlighet med de allmänna villkor som finns nedlagda i lagar och förordningar i den staten, att visitera en medlem av en styrka eller en civil komponent och deras anhöriga och att visitera deras bagage och genomsöka fordon och beslagta föremål i enlighet med dessa lagar och förordningar.

2.a. Tillfällig införsel och återutförsel av tjänstefordon tillhörigt en styrka eller en civil komponent på egna hjul skall tillåtas tullfritt vid uppvisande av ett formulär som visas i bilagan till detta avtal.

b. Vid tillfällig införsel av fordon som inte sker på egna hjul skall tillämpas bestämmelserna i punkt 4 i denna artikel och vid återutförsel bestämmelserna i punkt 8.

1. Save as provided expressly to the contrary in this Agreement, members of a force and of a civilian component as well as their dependents shall be subject to the laws and regulations administered by the customs authorities of the receiving State. In particular the customs authorities of the receiving State shall have the right, under the general conditions laid down by the laws and regulations of the receiving State, to search members of a force or civilian component and their dependents and to examine their luggage and vehicles, and to seize articles pursuant to such laws and regulations.

2.a. The temporary importation and the re-exportation of service vehicles of a force or civilian component under their own power shall be authorized free of duty on presentation of a triptyque in the form shown in the Appendix to this Agreement.

b. The temporary importation of such vehicles not under their own power shall be governed by paragraph 4 of this Article and the re-exportation thereof by paragraph 8.

c. Tjänstefordon tillhöriga en styrka eller en civil komponent skall vara undantagna från alla skatter som uttas för fordon i vägtrafik.

3. Officiella handlingar under officiell försegling skall inte göras till föremål för tullinspektion. Kurir, vilken status han än må ha, som medför dessa dokument måste ha en individuell förflyttningsorder utfärdad i enlighet med punkt 2 b i artikel III. I denna förflyttningsorder skall anges hur många volymer som ingår och intyg om att dessa endast innehåller officiella dokument.

4. En styrka får tullfritt införa utrustning samt en rimlig mängd förnödenheter, förråd och andra varor för uteslutande eget bruk och, i de fall där så tillåtes av mottagande stat, för bruk av dess civila komponent samt anhöriga. Denna tullfria import förutsätter deposition hos tullmyndigheterna på införselorten – jämte sådana tullhandlingar varom avtal skall ingås – av ett tulldokument av utseende som har överenskommit mellan den mottagande staten och den sändande staten, undertecknat av en för detta ändamål av den sändande staten vederbörligen befullmäktigad person. Utnämningshandlingen för den person som är

c. Service vehicles of a force or civilian component shall be exempt from any tax payable in respect of the use of vehicles on the roads.

3. Official documents under official seal shall not be subject to customs inspection. Couriers, whatever their status, carrying these documents must be in possession of an individual movement order, issued in accordance with paragraph 2 b. of Article III. This movement order shall show the number of despatches carried and certify that they contain only official documents.

4. A force may import free of duty the equipment for the force and reasonable quantities of provisions, supplies and other goods for the exclusive use of the force and, in cases where such use is permitted by the receiving State, its civilian component and dependents. This duty-free importation shall be subject to the deposit, at the customs office for the place of entry, together with such customs documents as shall be agreed, of a certificate in a form agreed between the receiving State and the sending State signed by a person authorized by the sending State for that purpose. The designation of the person authorized to sign the

befullmäktigad att underteckna intyget samt prov på underskrifter och stämplars som skall användas skall tillställas tullmyndigheterna i den mottagande staten.

5. En medlem av en styrka eller en civil komponent får vid första ankomsten för att tillträda sin tjänstgöring i den mottagande staten, eller vid den tid anhöriga först anländer för att ansluta sig till honom, införa personliga ägodelar och möbler tullfritt för den tid som uppdraget varar.

6. Medlemmar av en styrka eller en civil komponent får tullfritt införa motorfordon tillfälligt för eget och anhörigas bruk. I denna artikel finns inget åtagande att bevilja befrielse från skatter för privatfordon i vägtrafik.

7. Införsel som görs av en styrkas myndigheter för annan användning än för uteslutande användning av densamma och dess civila komponent, samt annan införsel än sådan som avses i punkt 5 och 6 i denna artikel, som görs av medlemmar av en styrka eller en civil komponent, är enligt denna artikel inte berättigade till tullfrihet eller andra förmåner.

8. Varor som har införts tullfritt enligt punkt 2 b, 4, 5

certificates as well as specimens of the signatures and stamps to be used, shall be sent to the customs administration of the receiving State.

5. A member of a force or civilian component may, at the time of his first arrival to take up service in the receiving State or at the time of the first arrival of any dependent to join him, import his personal effects and furniture free of duty for the term of such service.

6. Members of a force or civilian component may import temporarily free of duty their private motor vehicles for the personal use of themselves and their dependents. There is no obligation under this Article to grant exemption from taxes payable in respect of the use of roads by private vehicles.

7. Imports made by, the authorities of a force other than for the exclusive use of that force and its civilian component, and imports, other than those dealt with in paragraphs 5 and 6 of this Article, effected by members of a force or civilian component are not, by reason of this Article, entitled to any exemption from duty or other conditions.

8. Goods which have been imported duty-free under

eller 6 härovan

a. får återutföras fritt under förutsättning att, med avseende på varor som införts under punkt 4 a, ett intyg utfärdat i enlighet med den punkten uppvisas för tullmyndigheten; tullmyndigheterna äger emellertid rätt att kontrollera att återutfört gods är i det skick som uppges i intyget, om sådant finnes, och att det verkligen har införts enligt bestämmelserna i punkt 2 b, 4, 5 eller 6, allt efter omständigheterna.

b. skall normalt inte kunna avyttras i den mottagande staten vare sig genom försäljning eller som gåva. Emellertid kan i vissa särskilda fall sådan avyttring tillåtas enligt de villkor som föreskrivs av de berörda myndigheterna i den mottagande staten (t ex vid erläggande av tull och skatter och uppfyllande av de villkor som gäller för kontroll av handel och valuta).

9. Varor som inköpts i den mottagande staten får utföras från denna endast i enlighet med de regler som gäller i mottagande stat.

10. Särskilda lätnader för gränspassering skall medges av tullmyndigheterna för militära förband och enheter under förutgåttning att tullmyndigheterna vederbörligen har underrättats på förhand.

11. Särskilda arrangemang

paragraphs 2 b., 4, 5 or 6 above:

a. may be re-exported freely, provided that, in the case of goods imported under paragraph 4. a certificate, issued in accordance with that paragraph, is presented to the customs office: the customs authorities, however, may verify that goods re-exported are as described in the certificate, if any, and have in fact been imported under the conditions of paragraphs 2 b., 4, 5 or 6 as the case may be:

b. shall not normally be disposed of in the receiving State by way of either sale or gift: however, in particular cases such disposal may be authorized on conditions imposed by the authorities concerned of the receiving State (for instance, on payment of duty and tax and compliance with the requirements of the controls of trade and exchange).

9. Goods purchased in the receiving State shall be exported therefrom only in accordance with the regulations in force in the receiving State.

10. Special arrangements for crossing frontiers shall be granted by the customs authorities to regularly constituted units or formations, provided that the customs authorities concerned have been duly notified in advance.

skall göras av den mottagande staten för att drivmedel, oljor och smörjmedel avsedda för tjänstefordon, luftfartyg och fartyg tillhörande en styrka eller en civil komponent skall kunna tillhandahållas tull- och skattefritt.

12. I punkt 1–10 i denna artikel avses med "tull" tullavgifter och alla andra avgifter och skatter som skall betalas vid införsel eller utförsel, i förekommande fall med undantag för avgifter och skatter som inte är annat än betalning för utförda tjänster, " införsel" inbegriper klareringskostnader från tullområdet eller motsvarande under förutsättning att godset inte har odlats, tillverkats eller framställts i mottagande stat.

13. Bestämmelserna i denna artikel skall tillämpas på ifrågavarande varor inte endast när de införes till eller utföres från den mottagande staten utan även när de befinner sig i transit genom en parts territorium; i det fallet innefattas i uttrycket "mottagande stat" enligt denna artikel varje part genom vars territorium godset transiteras.

11. Special arrangements shall be made by the receiving State so that fuel, oil and lubricants for use in service vehicles, aircraft and vessels of a force or civilian component, may be delivered free of all duties and taxes.

12. In paragraphs 1–10 of this Article:

'duty' means customs duties and all other duties and taxes payable on importation or exportation, as the case may be, except dues and taxes which are no more than charges for services rendered;

'importation' includes withdrawal from customs warehouses or continuous customs custody, provided that the goods concerned have not been grown, produced or manufactured in the receiving State.

13. The provisions of this Article shall apply to the goods concerned not only when they are imported into or exported from the receiving State but also when they are in transit through the territory of a Contracting Party, and for this purpose the expression 'receiving State' in this Article shall be regarded as including any, Contracting Party through whose territory the goods are passing in transit.

Artikel XII

1. Tullmyndigheterna och skattemyndigheterna i mottagande stat får, som villkor för beviljande av sådan tull- och skattefrihet eller tull- och skattelättnad som avses i detta avtal, kräva att de föreskrifter om tullar och skatter skall följas som de bedömer nödvändiga för att förhindra missbruk.

2. Dessa myndigheter kan vägra att bevilja undantag som anges i detta avtal avseende införsel till den mottagande staten av gods som odlats, tillverkats eller framställts i den staten vilket har utförts därifrån utan erläggande av de skatter och tullar - eller med restitution av skatter och tullar - som skulle ha kunnat uppbäras för sådan utförsel i fall godset inte hade utförts. Gods som har utklarerats från tullupplag skall betraktas som infört om det har behandlats som utfört till följd av att ha varit deponerat i tullupplaget.

Artikel XIII

1. För att förhindra överträdelse av lagar och bestämmelser avseende tullar och skatter skall myndigheterna i de mottagande och sändande staterna biträda varandra i

Article XII

1. The customs or fiscal authorities of the receiving State may, as a condition of the grant of any customs or fiscal exemption or concession provided for in this Agreement, require such conditions to be observed as they may deem necessary to prevent abuse.

2. These authorities may refuse any exemption provided for by this Agreement in respect of the importation into the receiving State of articles grown, produced or manufactured in that State which have been exported therefrom without payment of, or upon repayment of, taxes or duties which would have been chargeable but for such exportation. Goods removed from a customs warehouse shall be deemed to be imported if they were regarded as having been exported by reason of being deposited in the warehouse.

Article XIII

1. In order to prevent offences against customs and fiscal laws regulations, the authorities of the receiving and of the sending States shall assist each other in the conduct of

utredningar och vid upptagning av bevisning.

2. En styrkas myndigheter skall ge allt biträde de kan för att säkerställa att gods som skall beslagtas av tullmyndigheterna eller skattemyndigheterna i den mottagande staten, eller på deras vägnar, överlämnas till dessa myndigheter.

3. En styrkas myndigheter skall med tillgängliga medel biträda med indrivande av tullar, skatter och böter som hänför sig till medlemmar av en styrka eller en civil komponent eller deras anhöriga.

4. Tjänstefordon och egendom tillhörande en styrka eller en civil komponent och inte en medlem av sådan styrka eller civilt element och som beslagtogs av myndigheterna i den mottagande staten i samband med överträdelse av dess lagar eller förordningar avseende tullar och skatter skall överlämnas till behörig myndighet i ifrågavarande styrka.

Artikel XIV

1. En styrka och dess civila komponent och medlemmar härav samt deras anhöriga skall förbli underställda valutalagstiftningen i den sändande staten och skall även vara skyldiga att följa förordningarna i den mottagande staten.

enquiries and the collection of evidence.

2. The authorities of a force shall render all assistance within their power to ensure that articles liable to seizure by, or on behalf of, the customs or fiscal authorities of the receiving State are handed to those authorities.

3. The authorities of a force shall render all assistance within their power to ensure the payment of duties, taxes and penalties payable by members of the force or civilian component or their dependents.

4 Service vehicles and articles belonging to a force or to its civilian component, and not to a member of such force or civilian component, seized by the authorities of the receiving State in connection with all offence against its customs or fiscal laws or regulations shall be handed over to the appropriate authorities of the force concerned.

Article XIV

1. A force, a civilian component and the members thereof, as well as their dependents, shall remain subject to the foreign exchange regulations of the sending State and shall also be subject to the regulations of the receiving State.

2. Valutamyndigheterna i de sändande och mottagande staterna får utfärda särskilda förordningar gällande en styrka eller en civil komponent eller dess medlemmar samt deras anhöriga.

Artikel XV

1. Med förbehåll för punkt 2 i denna artikel skall avtalet förbli i kraft om sådana fientligheter utbryter som avses i Nordatlantiska fördraget, med undantag för att bestämmelserna för att avgöra ersättningsanspråk i artikel VIII punkt 2 och 5 inte skall tillämpas för krigsskada, och att bestämmelserna i detta avtal och särskilt i artiklarna III och VII omedelbart skall ses över av berörda parter, vilka kan komma överens om sådana förändringar som de anser vara önskvärda avseende tillämpningen av avtalet mellan dem.

2. Vid sådana fientligheter skall varje part ha rätt att för sitt vidkommande med sextio dagars varsel till de övriga parterna upphäva tillämpningen av vilken som helst av bestämmelserna i detta avtal. Om denna rätt utövas, skall parterna omedelbart samråda i syfte att komma överens om lämpliga bestämmelser som skall ersätta de bestämmelser som har upphävts.

2. The foreign exchange authorities of the sending and the receiving States may issue special regulations applicable to a force or civilian component or the members thereof as well as to their dependents.

Article XV

1. Subject to paragraph 2 of this Article, this Agreement shall remain in force in the event of hostilities to which the North Atlantic Treaty applies, except that the provisions for settling claims in paragraphs 2 and 5 of Article VIII shall not apply to war damage, and that the provisions of the Agreement, and, in particular of Articles III and VII, shall immediately be reviewed by the Contracting Parties concerned, who may agree to such modifications as they may consider desirable regarding the application of the Agreement between them.

2. In the event of such hostilities, each of the Contracting Parties shall have the right, by giving 60 days' notice to the other Contracting Parties, to suspend the application of any of the provisions of this Agreement so far as it is concerned. If this right is exercised, the Contracting Parties shall

immediately consult with a view to agreeing on suitable provisions to replace the provisions suspended.

Artikel XVI

Alla tvister mellan parterna avseende tolkningen eller tillämpningen av detta avtal skall lösas genom förhandlingar dem emellan utan hänvändelse till någon utanförstående myndighet. Utom i de fall där det finns uttryckliga bestämmelser av motsatt innebörd i detta avtal skall tvister som inte kan lösas genom direkta förhandlingar hänskjutas till Natorådet.

Artikel XVII

Varje part får när som helst begära översyn av varje artikel i detta avtal. Framställning härom skall lämnas till Nato-rådet.

Artikel XVIII

1. Detta avtal skall ratificeras och ratifikationsinstrumenten skall så snart som möjligt deponeras hos Förenta staternas regering som skall notifiera varje signatarstat om dag för deponeringen.

Article XVI

All differences between the Contracting Parties relating to the interpretation or application of this Agreement shall be settled by negotiation between them without recourse to any outside jurisdiction. Except where express provision is made to the contrary in this Agreement, differences which cannot be settled by direct negotiation shall be referred to the North Atlantic Council.

Article XVII

Any Contracting Party may at any time request the revision of any Article of this Agreement. The request shall be addressed to the North Atlantic Council.

Article XVIII

1. The present Agreement shall be ratified and the instruments of ratification shall be deposited as soon as possible with the Government of the United States of America, which shall notify each signatory State of the date of

2. Trettio dagar efter det att fyra signatärstater har deponerat sina ratifikationsinstrument skall detta avtal träda i kraft för dem. Det träder i kraft för varje signatärstat trettio dagar efter deponeringen av dess ratifikationsinstrument.

3. Sedan detta avtal har trätt i kraft skall det, med förbehåll för godkännande av Nato-rådet och på sådana villkor som detta råd kan besluta, vara öppet för anslutning för varje stat som ansluter sig till Nordatlantiska fördraget. Anslutningen skall träda i kraft genom deponering av ett anslutningsinstrument hos Förenta staternas regering, som skall meddela varje signatärstat och anslutande stat om datum för deponeringen. I förhållande till stat för vilken anslutningsinstrument har deponerats, träder avtalet i kraft trettio dagar efter dagen för deponeringen av sådant instrument.

Artikel XIX

1. Detta avtal kan sägas upp av varje part efter utgången av en tidsperiod på fyra år från dagen för avtalets ikraftträdande.

deposit thereof.

2. Thirty days after four signatory States have deposited their instruments of ratification the present Agreement shall come into force between them. It shall come into force for each other signatory State thirty days after the deposit of its instrument of ratification.

3. After it has come into force, the present Agreement shall, subject to the approval of the North Atlantic Council and to such conditions as it may, decide, be open to accession on behalf of any State which accedes to the North Atlantic Treaty. Accession shall be effected by the deposit of an instrument of accession with the Government of the United States of America, which shall notify each signatory and acceding State of the date of deposit thereof. In respect of any State on behalf of which an instrument of accession is deposited, the present Agreement shall come into force thirty days after the date of the deposit of such instrument.

Article XIX

1. The present Agreement may be denounced by any Contracting Party after the expiration of a period of four

2. Uppsägning av avtalet av någon part skall ske med skriftlig notifikation från den parten till Förenta staternas regering som skall notifiera alla andra parter om varje sådan notifikation och om datum för dess mottagande.

3. Uppsägningen träder i kraft ett år efter det att Förenta staternas regering har mottagit notifikationen. Efter utgången av denna tidsfrist på ett år skall avtalet upphöra att gälla för den part som säger upp det, men det skall fortsätta att vara i kraft för de övriga parterna.

Artikel XX

1. Med förbehåll för bestämmelserna i punkt 2 och 3 i denna artikel skall avtalet tillämpas endast på en parts moderland.

2. Varje stat kan emellertid vid deponering av ratifikationsinstrumentet eller anslutningsinstrumentet, eller när som helst därefter genom notifikation som lämnas till Förenta

years from the date on which the Agreement comes into force.

2. The denunciation of the Agreement by any Contracting Party shall be effected by a written notification addressed by that Contracting Party to the Government of the United States of America which shall notify all the other Contracting Parties of each such notification and the date of receipt thereof.

3. The denunciation shall take effect one year after the receipt of the notification by the Government of the United States of America. After the expiration of this period of one year, the Agreement shall cease to be in force as regards the Contracting Party which denounces it, but shall continue in force for the remaining Contracting Parties.

Article XX

1. Subject to the provisions of paragraphs 2 and 3 of this Article, the present Agreement shall apply only to the metropolitan territory of a Contracting Party.

2. Any State may, however, at the time of the deposit of its instrument of ratification or accession or at any time thereafter, declare by notification given to the

staternas regering förklara att avtalet skall utsträckas (beroende på om den stat som gör förklaringen anser detta vara nödvändigt för slutande av ett särskilt avtal mellan den staten och var och en av de berörda sändande staterna) till alla eller något av de territorier för vars internationella förbindelser den staten är ansvarig i Nato-området. Detta avtal skall då utsträckas till det eller de territorier som nämns däri trettio dagar efter det att Förenta staternas regering har mottagit notifikationen, eller trettio dagar efter slutande av erforderliga särskilda avtal eller när det har trätt i kraft enligt artikel XVIII, beroende på vilken tidpunkt som inträffar sist.

3. En stat som har gjort en förklaring enligt punkt 2 i denna artikel som utsträcker detta avtal till att omfatta ett territorium för vars internationella förbindelser den är ansvarig kan säga upp avtalet uteslutande med avseende på detta territorium i enlighet med bestämmelserna i artikel XIX.

Till bekräftelse härav har undertecknade befullmäktigade undertecknat detta avtal.

Som skedde i London den 19 juni 1951 på engelska och

Government of the United States of America that the present Agreement shall extend (subject, if the State making the declaration considers it to be necessary, to the conclusion of a special agreement between that State and each of the sending States concerned), to all or any of the territories for whose international relations it is responsible in the North Atlantic Treaty area. The present Agreement shall then extend to the territory or territories named therein thirty days after the receipt by the Government of the United States of America of the notification, or thirty days after the conclusion of the special agreements if required, or when it has come into force under Article XVIII, whichever is the later.

3. A State which has made a declaration under paragraph 2 of this Article extending the present Agreement to any territory for whose international relations it is responsible may denounce the Agreement separately in respect of that territory in accordance with the provisions of Article XIX.

In witness whereof the undersigned Plenipotentiaries have signed the present Agreement.

Done in London this nineteenth day of June, 1951, in

franska språken varvid båda texter är lika giltiga i ett original som skall deponeras i Förenta staternas regerings arkiv. Förenta staternas regering skall överlämna bestyrkta kopior av det till alla stater som undertecknar eller ansluter sig till avtalet.

the English and French languages, both texts being equally authoritative, in a single original which shall be deposited in the archives of the Government of the United States of America. The Government of the United States of America shall transmit certified copies thereof to all the signatory and acceding States.

Sveriges reservation vid undertecknande av avtalet och tilläggsprotokollet

Sveriges regering anser sig inte vara bunden av artikel I i avtalet mellan de stater som är parter i Nordatlantiska fördraget och de andra stater som deltar i Partnerskap för fred om status för deras styrkor i den utsträckning som denna artikel hänför sig till bestämmelserna i artikel VII i avtalet mellan parterna i Nordatlantiska fördraget om status för deras styrkor, som ger de sändande staterna rätt att utöva domsrätt inom en mottagande stats territorium, när Sverige är mottagande stat. Reservationen inbegriper inte de åtgärder som vidtas av militärmyndigheterna i en sändande stat, vilka är trängande nödvändiga för att upprätthålla lugn och ordning inom styrkan.

The Government of Sweden does not consider itself bound by article I of the Agreement among the States Parties to the North Atlantic Treaty and the other States Participating in the Partnership for Peace regarding the status of their Forces, to the extent that this Article refers to the provisions of Article VII of the agreement between Parties to the North Atlantic Treaty regarding the status of their Forces, which gives sending States the right to exercise jurisdiction within the territory of a receiving State, when Sweden is such a receiving state. The reservation does not cover appropriate measures taken by the military authorities of sending States which are immediately necessary to ensure maintenance of order and security within the force.

EU SOFA

EUROPEISKA UNIONENS RÅD

Bryssel den 4 november 2003
(OR. en)
13028/03

JUR 375
PESC 548

RÄTTSAKTER OCH ANDRA INSTRUMENT

Ärende: Avtal mellan Europeiska unionens medlemsstater om status för den militära och civila personal som utstationeras vid Europeiska unionens militära stab, för de högkvarter och de styrkor som kan komma att ställas till Europeiska unionens förfogande inom ramen för förberedande och genomförande av de insatser som avses i artikel 17.2 i Fördraget om Europeiska unionen, inbegripet övningar, samt för den militära och civila personal från medlemsstaterna som ställs till Europeiska unionens förfogande i detta sammanhang (EU SOFA (EU-avtal om styrkornas status))

AVTAL

MELLAN EUROPEISKA UNIONENS MEDLEMSSTATER
OM STATUS FÖR DEN MILITÄRA OCH CIVILA
PERSONAL SOM UTSTATIONERAS VID EUROPEISKA
UNIONENS MILITÄRA STAB, FÖR DE HÖGKVARTER
OCH DE STYRKOR SOM KAN KOMMA ATT STÄLLAS
TILL EUROPEISKA UNIONENS FÖRFOGANDE INOM
RAMEN FÖR FÖRBEREDANDE OCH GENOMFÖRANDE
AV DE INSATSER SOM AVSES I ARTIKEL 17.2 I
FÖRDRAGET OM EUROPEISKA UNIONEN, INBEGRIPET
ÖVNINGAR, SAMT FÖR DEN MILITÄRA OCH CIVILA
PERSONAL FRÅN MEDLEMSSTATERNA SOM STÄLLS
TILL EUROPEISKA UNIONENS FÖRFOGANDE I DETTA
SAMMANHANG (EU SOFA (EU-AVTAL OM
STYRKORNAS STATUS))

FÖRETRÄDARNA FÖR REGERINGARNA EUROPEISKA
UNIONENS MEDLEMSSTATER, FÖRSAMLADE I RÅDET,
HAR INGÅTT FÖLJANDE AVTAL

med beaktande av Fördraget om Europeiska unionen (FEU),
särskilt avdelning V i detta, och

av följande skäl:

(1) Europeiska rådet har i enlighet med den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP) beslutat att ge EU de resurser som krävs för att fatta och genomföra beslut om hela den skala av uppgifter inom konfliktförebyggande och krishantering som fastställs i FEU.

(2) Nationella beslut om att utsända styrkor från Europeiska unionens medlemsstater (nedan kallade "medlemsstater") till/på andra medlemsstaters territorium och ta emot sådana styrkor från medlemsstater, i samband med förberedande och utförande av de uppgifter som nämns i artikel 17.2 i FEU, inbegripet övningar, kommer att fattas i enlighet med bestämmelserna i avdelning V i FEU, och särskilt artikel 23.1 i detta, och kommer att bli föremål för särskilda arrangemang mellan de berörda medlemsstaterna.

(3) Särskilda avtal måste ingås med berörda tredje länder vid övningar eller operationer utanför medlemsstaternas territorium.

(4) Enligt bestämmelserna i detta avtal kommer parternas rättigheter och skyldigheter enligt internationella avtal och andra internationella instrument om inrättande av internationella domstolar, inbegripet Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen, inte att påverkas.

DE HAR ENATS OM FÖLJANDE.

DEL I

GEMENSAMMA BESTÄMMELSER FÖR ALL MILITÄR OCH
CIVIL PERSONAL

ARTIKEL 1

1. I detta avtal avses med uttrycket
 1. *militär personal*
 - a) den militära personal som utstationeras från medlemsstaterna till rådets generalsekretariat för att bilda Europeiska unionens militära stab (EUMS),
 - b) annan militär personal än personalen från EU:s institutioner, vilken EUMS kan anlita från medlemsstaterna för tillfällig förstärkning om Europeiska unionens militära kommitté (EUMC) begär det, för verksamhet inom ramen för förberedande och genomförande av de insatser som avses i artikel 17.2 i FEU, inbegripet övningar,
 - c) militär personal från medlemsstater, vilka är utstationerade vid de högkvarter och de styrkor som kan komma att ställas till EU:s förfogande inom ramen för förberedande och genomförande av de insatser som avses i artikel 17.2 i FEU, inbegripet övningar, eller personalen vid dessa,
 2. *civil personal*: den civila personal som utstationeras från medlemsstaterna till EU:s institutioner för verksamheter inom ramen för förberedande och genomförande av de insatser som avses i artikel 17.2 i FEU, inbegripet övningar, eller den civila personal, med undantag av lokalanställd personal, som arbetar vid högkvarter eller styrkor eller på annat sätt kan komma att ställas till EU:s förfogande av medlemsstaterna för samma verksamheter,
 3. *underhållsberättigad person*: en person som definieras eller erkänns som familjemedlem eller som medlem av den militära eller civila personalens hushåll i den sändande statens lag; om denna lag som familjemedlem eller medlem av hushållet betraktar endast den som är samboende med en medlem av den militära eller civila

personalen, skall detta villkor anses vara uppfyllt, om personen för sin försörjning huvudsakligen är ekonomiskt beroende av denne,

4. *styrka*: individer som ingår i eller enheter sammansatta av militär personal och civil personal enligt definitionen i punkterna 1 och 2, i den mån berörda medlemsstater enas om att vissa individer, förband, formeringar eller andra enheter inte skall anses utgöra eller ingå i en sådan styrka som detta avtal åsyftar,

5. *högkvarter*: högkvarter beläget inom medlemsstaternas territorium, upprättat av en eller flera medlemsstater alternativt av en internationell organisation, vilket kan ställas till EU:s förfogande inom ramen för förberedande och utförande av uppgifter som avses i artikel 17.2 i FEU, inbegripet övningar,

6. *sändande stat*: den medlemsstat som den militära eller civila personalen eller styrkan sorterar under,

7. *mottagande stat*: den medlemsstat på vars territorium den militära eller civila personalen, styrkan eller högkvarteret befinner sig, antingen vid utpostering, basering eller vid transitering i samband med ett individuellt eller kollektivt uppdragsförordnande eller förordnande om utstationering till EU:s institutioner.

ARTIKEL 2

1. Medlemsstaterna skall vid behov underlätta inresa, vistelse och utresa å tjänstens vägnar för den personal och de underhållsberättigade personer som avses i artikel 1. Det kan emellertid krävas att personal och underhållsberättigade personer bevisar att de hör till de kategorier som avses i artikel 1.

2. För detta ändamål, och utan att det påverkar tillämpningen av relevanta regler som gäller för personers fria rörlighet enligt gemenskapslagstiftningen, skall ett individuellt eller kollektivt förflyttningsförordnande eller beslut om utstationering vid EU:s institutioner vara tillräckligt.

ARTIKEL 3

Den militära och civila personalen och deras underhållsberättigade personer är skyldiga att respektera den mottagande statens lag och avstå från all verksamhet som inte överensstämmer med innebörden i detta avtal.

ARTIKEL 4

För detta avtal skall följande gälla:

1. Körkort som utfärdas av de militära myndigheterna i den sändande staten skall erkännas på den mottagande statens territorium för jämförbara militärfordon i medlemsstaterna.
2. Hälso- och sjukvård och tandvård får tillhandahållas av legitimerad personal från vilken medlemsstat som helst till personalen vid styrkor och högkvarter från alla övriga medlemsstater.

ARTIKEL 5

Militär och civil personal som berörs skall bära uniform enligt de reglementen som gäller i den sändande staten.

ARTIKEL 6

Fordon med en särskild registreringsskylt för den sändande statens väpnade styrkor eller förvaltning skall förutom registreringsnumret ha en tydlig nationalitetsbeteckning.

DEL II

BESTÄMMELSER SOM BARA ÄR TILLÄMPLIGA PÅ DE
MILITÄR OCH CIVIL PERSONAL SOM UTSTATIONERAS
TILL EU:s INSTITUTIONER

ARTIKEL 7

Militär och civil personal som utstationeras till EU:s institutioner får inneha och bära vapen i enlighet med artikel 13 när de arbetar

vid högkvarter eller styrkor som kan komma att ställas till EU:s förfogande inom ramen för förberedande och genomförande av sådana insatser som avses i artikel 17.2 i FEU, inbegripet övningar, eller när de deltar i uppdrag i samband med sådana insatser.

ARTIKEL 8

1. Militär och civil personal som utstationeras till EU:s institutioner skall åtnjuta immunitet mot varje slag av rättsligt förfarande när det gäller i tjänsten gjorda, skriftliga eller muntliga uttalanden samt i tjänsten utförda handlingar; immuniteten skall kvarstå även när de har avslutat sin tjänstgöring.
2. Den immunitet som avses i denna artikel skall beviljas i EU:s intresse och inte till förmån för de berörda personerna.
3. Både den behöriga myndigheten i den sändande staten och de berörda EU-institutionerna skall upphäva immuniteten för militär eller civil personal som är utstationerad till EU:s institutioner, om immuniteten skulle hindra att rättvisa skipas och om denna behöriga myndighet och den berörda EU-institutionen kan göra detta utan att det skadar Europeiska unionens intressen.
4. EU:s institutioner skall alltid samarbeta med behöriga myndigheter i medlemsstaterna för att underlätta rättsskipningen och skall vidta åtgärder för att hindra missbruk av den immunitet som tillerkänns enligt denna artikel.
5. Om en behörig myndighet eller rättsinstans i en medlemsstat anser att missbruk av immunitet som tillerkänns enligt denna artikel har förekommit, skall den behöriga myndigheten i den sändande staten och den berörda EU-institutionen på begäran samråda med den behöriga myndigheten i den berörda medlemsstaten för att avgöra om sådant missbruk verkligen har förekommit.
6. Om samrådet inte leder till ett för båda parter tillfredsställande resultat, skall tvisten prövas av den berörda EU-institutionen i syfte att finna en lösning.

7. Om tvisten inte kan lösas, skall den berörda EU-institutionen anta detaljerade arrangemang för dess lösning. Vad rådet beträffar, skall sådana arrangemang antas enhälligt.

DEL III

BESTÄMMELSER SOM ENDAST ÄR TILLÄMPLIGA PÅ HÖGKVARTEREN OCH PÅ STYRKORNA SAMT PÅ DEN MILITÄRA OCH CIVILA PERSONAL SOM TJÄNSTGÖR DÄR

ARTIKEL 9

Inom ramen för förberedandet och genomförandet av de insatser som avses i artikel 17.2 i FEU, inbegripet övningar, skall högkvarteren och styrkorna och den personal vid dessa som avses i artikel 1 samt deras utrustning tillåtas transitering och tillfällig förläggning på en medlemsstats territorium med förbehåll för godkännande från den statens behöriga myndigheter.

ARTIKEL 10

Militär och civil personal skall erhålla akut läkar- och tandläkarvård samt sjukhusvård på samma villkor som jämförbar personal i den mottagande staten.

ARTIKEL 11

Med förbehåll för de avtal och arrangemang som är i kraft eller som kan komma att ingås av de behöriga myndigheterna i den mottagande staten och den sändande staten efter det att detta avtal har trätt i kraft, skall enbart den mottagande statens myndigheter ha ansvar för att vidta lämpliga åtgärder för att byggnader och mark som förbanden, de operativa enheterna och de övriga organen kan behöva samt tillhörande tjänster ställs till deras förfogande. Avtalen och arrangemangen skall i möjligaste mån överensstämma med reglementena om inkvartering och förläggning av liknande förband, operativa enheter och övriga organ i den mottagande staten.

Såvida det inte finns ett arrangemang som föreskriver motsatsen, skall den mottagande statens lagar gälla för de rättigheter och

skyldigheter som vistelsen i eller användningen av byggnader, mark och tjänster medför.

ARTIKEL 12

1. Förband, operativa enheter och organ som normalt består av militär eller civil personal skall ha rätt att enligt avtal med den mottagande staten upprätthålla ordningen i alla de läger, inrättningar, högkvarter eller andra anläggningar som uteslutande används av dem. Förbandens, de operativa enheternas och organens polis får vidta alla lämpliga åtgärder för att upprätthålla ordning och säkerhet i anläggningarna.

2. Utanför anläggningarna skall den polis som avses i punkt 1 användas endast efter överenskommelse med den mottagande statens myndigheter och i samarbete med dessa, och endast i den mån det är nödvändigt för att upprätthålla disciplin och ordning bland medlemmarna av förbanden, de operativa enheterna eller organen.

ARTIKEL 13

1. Militär personal får inneha och bära tjänstevapen, under förutsättning att de har tillstånd till detta genom order och efter överenskommelse med myndigheterna i den mottagande staten.

2. Civil personal får äga och bära tjänstevapen, under förutsättning att de har tillstånd till detta enligt nationella föreskrifter i den sändande staten och efter medgivande av myndigheterna i den mottagande staten.

ARTIKEL 14

Högkvarteren och styrkorna skall ha rätt till samma lättnader i fråga om post och telekommunikationer, transportlättnader och nedsatta avgifter som styrkorna i vistelsestaten, i enlighet med regler och föreskrifter i den staten.

ARTIKEL 15

1. Ett högkvarters arkiv och andra officiella dokument som förvaras i lokaler som används av högkvarteret eller som innehas av vederbörligen godkända medlemmar av högkvarteret skall vara okränkbara, utom om högkvarteret har avstått från denna typ av immunitet. Högkvarteret skall på begäran av den mottagande staten och i närvaro av en företrädare för den staten styrka dokumentens art, för att man skall kunna bekräfta att de omfattas av immunitet enligt denna artikel.

2. Om en behörig myndighet eller en rättslig instans i den mottagande staten anser att ett missbruk av den okränkbarhet som ges genom denna artikel har ägt rum, skall rådet på begäran samråda med de behöriga myndigheterna i den mottagande staten för att fastställa huruvida ett sådant missbruk har ägt rum.

3. Om samrådet inte leder till ett för båda berörda parter tillfredsställande resultat, skall tvisten prövas av rådet i syfte att finna en lösning. Om tvisten inte kan lösas, skall rådet enhälligt anta detaljerade arrangemang för dess lösning.

ARTIKEL 16

För undvikande av dubbelbeskattning gäller följande, vid tillämpningen av konventioner om dubbelbeskattning ingångna mellan medlemsstater, utan att det påverkar den mottagande statens rätt att beskatta militär och civil personal som är medborgare i eller som har sin hemvist i den mottagande staten:

1. Om beskattning av något slag i den mottagande staten beror av den skattskyldiges bostad eller hemvist, skall de perioder då militär eller civil personal befinner sig på den mottagande statens territorium enbart i egenskap av militär eller civil personal inte räknas som en bosättningsperioder eller som perioder som skapar ändring av bostad eller hemvist vid beskattningen.

2. Militär och civil personal skall i den mottagande staten vara befriade från skatt på löner och ersättningar som utbetalas till dem av den sändande staten i deras egenskap av sådan personal samt från

skatt på allt lösöre som tillhör dem och som finns i den mottagande staten enbart på grund av deras tillfälliga närvaro i den staten.

3. Denna artikel skall inte förhindra beskattning av militär eller civil personal för all annan lönsam verksamhet som de kan tänkas ägna sig åt i den mottagande staten, utöver anställningen som sådan personal, och, utom när det gäller den lön, de ersättningar och det lösöre som avses i punkt 2, skall denna artikel inte utgöra något hinder för beskattning som militär eller civil personal är underkastad enligt den mottagande statens lag, även om han/hon anses ha sin bostad eller sitt hemvist utanför denna stats territorium.

4. Denna artikel skall inte tillämpas på avgifter: 'Avgift' innebär tullar och alla övriga avgifter och skatter som skall betalas på import eller export i förekommande fall, utom pålagor och skatter som endast utgör betalning för utförda tjänster.

ARTIKEL 17

1. Den sändande statens myndigheter skall ha rätt att utöva all jurisdiktion i brottmål och disciplinärenden som den sändande statens lagstiftning ger dem gentemot såväl militär som civil personal om denna civila personal omfattas av den lagstiftning som styr samtliga eller vissa av de väpnade styrkorna i den sändande staten, med anledning av dess utstationering vid dessa styrkor.

2. Den mottagande statens myndigheter skall ha rätt att utöva sin jurisdiktion gentemot militär och civil personal och dess underhållsberättigade personer för brott som begås på den mottagande statens territorium och är straffbelagda enligt denna stats lagstiftning.

3. Den sändande statens myndigheter skall ha rätt att utöva exklusiv jurisdiktion gentemot såväl militär som civil personal, om denna civila personal omfattas av den lagstiftning som styr samtliga eller vissa av de väpnade styrkorna i den sändande staten, med anledning av deras utstationering vid dessa styrkor, för brott som är straffbelagda enligt den sändande statens lagstiftning, inklusive sådana brott mot den sändande statens säkerhet som inte omfattas av den mottagande statens lagstiftning.

4. Den mottagande statens myndigheter skall ha rätt att utöva exklusiv jurisdiktion gentemot militär och civil personal och dess underhållsberättigade personer för brott som är straffbelagda enligt den mottagande statens lagar, inklusive sådana brott mot den mottagande statens säkerhet som inte omfattas av den sändande statens lagstiftning.

5. Följande skall anses utgöra brott mot statens säkerhet enligt punkterna 3, 4 och 6 i denna artikel:

a) Förräderi.

b) Sabotage, spioneri eller brott mot lagstiftningen om statshemligheter eller mot det nationella försvaret.

6. Vid fall av konkurrerande jurisdiktion skall följande regler tillämpas:

a) Den sändande statens behöriga myndigheter skall ha rätt att med förtur utöva sin jurisdiktion gentemot såväl militär som civil personal, om denna civila personal omfattas av den lagstiftning som styr samtliga eller vissa av de väpnade styrkorna i den sändande staten, med anledning av dess utstationering vid dessa styrkor, i fråga om följande:

i) Brott som endast skadar den sändande statens säkerhet eller egendom eller brott som endast skadar militär eller civil personal från den sändande staten eller underhållsberättigade personer i fråga om person eller egendom.

ii) Brott till följd av handling eller försummelse i tjänsten.

b) Vid andra brott skall den mottagande statens myndigheter med förtur utöva sin jurisdiktion.

c) Om den stat som har rätt att med förtur utöva sin jurisdiktion beslutar att avstå från denna rätt, skall den snarast möjligt underrätta den andra statens myndigheter om detta. Myndigheterna i den stat som har rätt att med förtur utöva sin

jurisdiktion skall välvilligt behandla en begäran från den andra statens myndigheter om att avstå från denna rätt om den andra staten anser detta vara av särskild vikt.

7. Bestämmelserna i denna artikel skall inte medföra rätt för den sändande statens myndigheter att utöva jurisdiktion gentemot medborgare i den mottagande staten eller personer som har sitt hemvist där, såvida de inte är medlemmar av den sändande statens väpnade styrkor.

ARTIKEL 18

1. Varje medlemsstat skall avstå från att begära ersättning av en annan medlemsstat för skador som uppstått på egendom som tillhör staten och som används inom ramen för förberedande och genomförande av de insatser som avses i artikel 17.2 i FEU, inbegripet övningar,

a) om skadan orsakas av militär eller civil personal från den andra medlemsstaten vid tjänsteutövning inom ramen för de ovannämnda insatserna, eller

b) om skadan orsakas av den andra medlemsstatens fordon, fartyg eller luftfartyg, när dessa används av dess styrkor, förutsatt antingen att det fordon, fartyg eller luftfartyg som orsakade skadan användes inom ramen för de ovannämnda insatserna eller att skadan orsakades på egendom som används under samma villkor.

En medlemsstat skall även avstå från att begära ersättning för bärgning tills sjöss från andra medlemsstater, förutsatt att det fartyg eller den last som bärgats är en medlemsstats egendom och används av dess väpnade styrkor inom ramen för de ovannämnda insatserna.

2. a) Vid andra skador än skador som orsakas eller uppstår så som anges i punkt 1 på en medlemsstats egendom som är belägen på medlemsstatens territorium skall den andra medlemsstatens ansvar och skadebeloppet avgöras genom förhandling mellan de medlemsstaterna, om de inte enas om annat.

- b) Varje medlemsstat skall emellertid avstå från att begära skadestånd, om skadan understiger ett visst belopp, som skall fastställas genom enhälligt beslut av rådet.

Varje annan medlemsstat vars egendom har skadats vid samma olycka skall också avstå från sitt krav upp till de belopp som anges ovan.

3. Vid tillämpning av punkterna 1 och 2 skall uttrycket "en medlemsstats egendom" omfatta fartyg som chartrats obemannade av en medlemsstat eller rekvirerats av medlemsstaten med ett kontrakt om obemannad charter eller tagits såsom pris, utom den del av förlustrisken och ansvaret som ett annat organ än medlemsstaten står för.

4. Varje medlemsstat skall avstå från att begära skadestånd av en annan medlemsstat, om militär eller civil personal vid dess styrkor har skadats eller omkommit i tjänsten.

5. Skadeståndskrav (utom till följd av avtal eller på grund av att punkt 6 eller 7 är tillämplig) på grund av en handling eller underlåtenhet som militär eller civil personal har begått i tjänsten eller på grund av en annan handling, underlåtenhet eller olycka som en styrka är lagligen ansvarig för och som på den mottagande statens territorium skadat en annan tredje part än någon av medlemsstaterna skall behandlas av den mottagande staten enligt följande bestämmelser:

- a) Skadeståndskrav skall lämnas in, behandlas och regleras eller prövas i enlighet med de lagar och andra författningar i den mottagande staten som är tillämpliga på krav som härrör från dess egna väpnade styrkors verksamheter.
- b) Den mottagande staten får bedöma alla sådana krav och betala det belopp som överenskommit eller fastställs genom dom i dess egen valuta.
- c) Betalningen skall vara slutgiltigt bindande för de berörda medlemsstaterna, vare sig den följer av en direkt uppgörelse i ärendet, av ett avgörande i den behöriga domstolen i den

mottagande staten eller av ett slutligt avgörande i en sådan domstol om nekad betalning.

d) Skadestånd som betalas av den mottagande staten skall meddelas de berörda medlemsstaterna, som samtidigt skall få del av alla detaljer och ett förslag till fördelning i enlighet med leden e i, ii och iii. Om inget svar har inkommit inom två månader, skall förslaget till fördelning anses vara godkänt.

e) Kostnaden för att uppfylla krav enligt leden a-d och punkt 2 skall fördelas mellan medlemsstaterna på följande sätt:

i) När endast en sändande stat är ansvarig, skall skadeståndsbeloppet fördelas med 25 % av beloppet för den mottagande staten och 75 % för den sändande staten.

ii) När mer än en stat är ansvarig för skadan, skall skadeståndsbeloppet fördelas lika mellan de ansvariga staterna; om den mottagande staten inte är en av de ansvariga staterna, skall emellertid dess bidrag vara hälften av varje sändande stats bidrag.

iii) Om skadan har orsakats av medlemsstaternas styrkor utan att det är möjligt att tydligt tillskriva en eller flera av styrkorna skadan, skall skadeståndsbeloppet fördelas lika mellan de berörda medlemsstaterna; om den mottagande staten inte är en av de stater vars styrkor har orsakat skadan, skall emellertid dess bidrag vara hälften av varje sändande stats bidrag.

iv) Varje halvår skall en förteckning över de belopp som den mottagande staten betalat under det föregående halvåret för de ärenden där en förslagen procentuell fördelning har godkänts skickas till de berörda sändande staterna tillsammans med en begäran om återbetalning. Återbetalningen skall göras snarast, i den mottagande statens valuta.

f) I de fall då en medlemsstat, på grund av att bestämmelserna i leden b och e tillämpas, åläggs en alltför betungande kostnad, kan denna medlemsstat begära att de övriga berörda

medlemsstaterna reglerar ärendet genom förhandling sinsemellan på en annan grundval.

g) En dom mot militär eller civil personal får inte verkställas, om domen har avkunnats i den mottagande staten i en tvist som har sin grund i tjänstens utförande.

h) Utom om led e skall tillämpas på ett skadeståndskrav som omfattas av punkt 2, skall bestämmelserna i denna punkt inte tillämpas på krav med anledning av eller i samband med framförande eller drift av ett fartyg, lastning eller lossning eller transport av en last, utom krav för dödsfall eller personskada på vilka punkt 4 inte är tillämplig.

6. Krav riktade mot militär eller civil personal på grundval av ohederliga handlingar eller försummelser utanför tjänsten skall behandlas på följande sätt:

a) Den mottagande statens myndigheter skall utreda skadeståndskravet och fastställa ett rättvist och rimligt skadestånd för käranden, med beaktande av alla omständigheter i fallet, inklusive den skadelidande personens uppförande, samt utarbeta en rapport om ärendet.

b) Rapporten skall skickas till den sändande statens myndigheter, som skyndsamt skall avgöra om de skall utbetala ett skadestånd i godo och i så fall vilket beloppet.

c) Om ett erbjudande om skadestånd i godo framförs och godtas som fullständig ersättning av käranden, skall den sändande statens myndigheter själva betala skadeståndet och underrätta vistelsestatens myndigheter om sitt beslut och det belopp som utbetalats.

d) Bestämmelserna i denna punkt skall inte påverka behörigheten för domstolarna i den mottagande staten att pröva anspråk mot militär eller civil personal så vitt en fullt tillfredsställande betalning inte har gjorts.

7. Skadeståndskrav som grundar sig på otillåten användning av en sändande stats styrkors fordon skall behandlas i enlighet med

punkt 6, utom om förbundet, den operativa enheten eller organet i fråga är lagligen ansvarigt.

8. Vid tvist om huruvida militär eller civil personals otillbörliga handling eller försummelse har ägt rum i tjänsten eller huruvida användningen av ett fordon som tillhör den sändande statens styrkor har varit otillåten skall ärendet regleras genom förhandling mellan de berörda medlemsstaterna.

9. Den sändande staten får inte, när det gäller den civilrättsliga behörigheten för den mottagande statens domstolar, åberopa immunitet mot den mottagande statens domstolars behörighet för militärer och civil personal, utom i den omfattning som anges i punkt 5 g.

10. Den sändande statens och den mottagande statens myndigheter skall bistå varandra i anskaffandet av det bevismaterial som behövs för rättvisa förhandlingar och beslut avseende skadeståndskrav som berör medlemsstaterna.

11. Eventuella tvister i samband med regleringen av krav vilka inte kan regleras genom förhandlingar mellan de berörda medlemsstaterna skall hänskjutas till en skiljedomare som, genom överenskommelse mellan de berörda medlemsstaterna, skall utses bland sådana medborgare i den mottagande staten vilka innehar eller har innehaft ett högt domarämbete. Om de berörda medlemsstaterna inte inom två månader kan enas om en skiljedomare, kan var och en av de berörda medlemsstaterna begära att ordföranden för Europeiska gemenskapernas domstol utser en person med ovan nämnda kvalifikationer.

DEL IV

SLUTBESTÄMMELSER

ARTIKEL 19

1. Detta avtal skall godkännas av medlemsstaterna i enlighet med deras respektive konstitutionella krav.

2. Medlemsstaterna skall till generalsekreteraren för Europeiska unionens råd anmäla när de har avslutat de konstitutionella förfarandena för godkännande av detta avtal.
3. Detta avtal träder i kraft den första dagen i den andra månaden efter att den sista medlemsstaten har inkommit med anmälan om att dess konstitutionella förfaranden som avses i punkt 2 har avslutats.
4. Generalsekreteraren för Europeiska unionens råd skall vara depositarie för detta avtal. Depositarien skall i Europeiska unionens officiella tidning offentliggöra detta avtal och, efter det att de konstitutionella förfarandena i punkt 2 har avslutats, ett meddelande om dess ikraftträdande.
5.
 - a) Detta avtal skall endast vara tillämpligt på Europeiska unionens medlemsstaters moderland.
 - b) Varje medlemsstat kan meddela generalsekreteraren för Europeiska unionens råd att detta avtal även skall tillämpas på andra territorier för vilkas internationella förbindelser staten är ansvarig.
6.
 - a) Bestämmelserna i delarna I och III i detta avtal endast vara tillämpliga på sådana högkvarter och styrkor samt den personal vid dessa som kan komma att ställas till EU:s förfogande inom ramen för förberedande och genomförande av de insatser som avses i artikel 17.2 i EU-fördraget, inbegripet övningar, i den mån dessa högkvarters eller styrkors samt deras personals status inte regleras genom något annat avtal.
 - b) I de fall då dessa högkvarters och styrkors och deras personals status regleras genom ett annat avtal och då dessa högkvarter och styrkor samt deras personal är verksamma i ovan nämnda sammanhang, får särskilda arrangemang ingås mellan EU och de berörda staterna och organisationerna för att avgöra vilket avtal som skall tillämpas på den berörda operationen eller övningen.

c) I de fall där det inte har varit möjligt att ingå sådana särskilda arrangemang skall det andra avtalet förbli tillämpligt för den berörda operationen eller övningen.

7. I de fall då tredje länder deltar i verksamhet på vilken det här avtalet är tillämpligt får avtal eller arrangemang som reglerar sådan medverkan inbegripa en bestämmelse om att det här avtalet inom ramen för de verksamheterna även är tillämpligt på dessa tredje stater.

8. Bestämmelserna i detta avtal får ändras genom enhällig skriftlig överenskommelse mellan företrädarna för Europeiska unionens medlemsstaters regeringar, församlade i rådet.

BILAGA

UTTALANDEN

UTTALANDE AV EU:S MEDLEMSSTATER

När detta avtal har undertecknats kommer medlemsstaterna att göra sitt yttersta för att så snart som möjligt uppfylla kraven enligt sina egna konstitutionella förfaranden, så att detta avtal snarast kan träda i kraft.

UTTALANDE AV SVERIGE

Sveriges regering förklarar härmed att artikel 17 i detta avtal inte innebär någon rätt för den sändande staten att utöva jurisdiktion på Sveriges territorium. I synnerhet ger denna bestämmelse inte den sändande staten någon rätt att inrätta domstolar eller verkställa domar inom Sveriges territorium.

Detta påverkar inte på något sätt fördelningen av jurisdiktion mellan den sändande staten och den mottagande staten enligt artikel 17. Inte heller påverkar det den sändande statens rätt att utöva sådan jurisdiktion inom sitt eget territorium när de personer som omfattas av artikel 17 återvänt till den sändande staten.

Detta hindrar inte heller att lämpliga åtgärder som omedelbart krävs för att garantera upprätthållande av ordning och säkerhet inom styrkan vidtas inom Sveriges territorium av den sändande statens militära myndigheter.